

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Bernarda Volčanjek Perčič

Mentor: red. prof. dr. Anton Bebler

**IZVAJANJE EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE
NA ZAHODNEM BALKANU**

Specialistično delo

Ljubljana, 2007

KAZALO

KAZALO.....	2
SEZNAM KRATIC.....	4
1 UVOD.....	7
2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR NALOGE.....	9
2.1 Opredelitev predmeta proučevanja.....	9
2.2 Cilji proučevanja.....	9
2.3 Hipoteze.....	9
2.4 Metodološki pristop.....	9
2.5 Struktura naloge.....	10
2.6 Teoretične in pojmovne opredelitve.....	10
3 RAZPAD JUGOSLAVIJE.....	13
3.1 Politika evropskih sil.....	13
3.2 Reakcija Združenih držav Amerike in poseg Nata.....	18
4 RAZVOJ EVROPSKEGA SODELOVANJA NA VARNOSTNO-OBRAMBNEM PODROČJU.....	20
4.1 Organizacija bruseljske pogodbe in Zahodnoevropska unija.....	20
4.2 Skupna zunanja in varnostna politika Evropske unije.....	23
4.2.1 Petersberške naloge.....	24
4.2.2 Struktura organov in proces odločanja na področju skupne zunanje in varnostne politike.....	26
4.3 Evropska varnostna in obrambna politika.....	32
4.3.1 Struktura Evropske unije na področju evropske varnostne in obrambne politike.....	34
4.3.2 Mehanizmi in zmogljivosti za izvajanje evropske varnostne in obrambne politike.....	36
4.3.2.1 Vojaške zmogljivosti za krizno upravljanje.....	37
4.3.2.2 Civilne zmogljivosti za krizno upravljanje.....	39
4.4 Strateško partnerstvo med Evropsko unijo in Natom.....	41
4.4.1 Sodelovanje med Zahodnoevropsko unijo in Natom.....	41
4.4.2 Razvoj strateškega partnerstva med Evropsko unijo in Natom.....	43
4.4.3 Skupna strategija Evropske unije in Nata do Zahodnega Balkana.....	46
4.4.4 Odprta vprašanja med Evropsko unijo in Natom.....	47
4.5 Dileme pri oblikovanju in izvajanju evropske varnostne in obrambne politike..	47
4.6 Evropska varnostna strategija.....	51
5 OPERACIJE EVROPSKE UNIJE NA ZAHODNEM BALKANU.....	53
5.1 Operacije Zahodnoevropske unije na Zahodnem Balkanu.....	53
5.2 Operacije Evropske unije na Zahodnem Balkanu.....	55
5.2.1 Operacije Evropske unije v Makedoniji.....	55
5.2.1.1 Vojaška operacija EUFOR »Concordia«.....	55
5.2.1.2 Policijska operacija EUPOL »Proxima«.....	56
5.2.1.3 Policijska operacija EUPAT.....	56
5.2.2 Operacije Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	57

5.2.2.1	Policijska operacija EUPM.....	57
5.2.2.2	Vojaška operacija »Althea«.....	57
5.2.3	Vloga Evropske unije na Kosovu.....	58
6	PRIMERJALNA ANALIZA DELOVANJA SIL NATA IN EVROPSKE UNIJE V BOSNI IN HERCEGOVINI.....	61
6.1	Stabilizacijske sile Nata (SFOR).....	62
6.1.1	Od IFOR do SFOR.....	62
6.1.2	Varnostne razmere v Bosni in Hercegovini v času napotitve sil SFOR.....	64
6.1.3	Namembnost sil SFOR.....	65
6.1.4	Organiziranost sil SFOR.....	66
6.1.4.1	Številčnost in sodelovanje držav članic in nečlanic Nata.....	66
6.1.4.2	Poveljniška struktura SFOR.....	67
6.1.4.3	Organizacijska struktura SFOR.....	68
6.1.5	Civilni vidiki operacije.....	68
6.2	Sile Evropske unije (EUFOR).....	69
6.2.1	Odločitev za napotitev sil Evropske unije v Bosno in Hercegovino.....	69
6.2.2	Varnostne razmere v Bosni in Hercegovini v času napotitve sil Evropske unije.....	70
6.2.3	Namembnost sil Evropske unije.....	70
6.2.4	Organiziranost sil Evropske unije.....	71
6.2.4.1	Številčnost in sodelovanje držav v silah Evropske unije.....	71
6.2.4.2	Poveljniška struktura sil Evropske unije.....	71
6.2.4.3	Organizacijska struktura sil Evropske unije.....	72
6.2.5	Civilni vidiki operacije.....	73
6.2.6	Sodelovanje med Natom in Evropsko unijo v Bosni in Hercegovini.....	73
6.3	Primerjalna analiza delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	74
6.3.1	Primerjalna analiza varnostnih razmer v času napotitve in delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	74
6.3.2	Primerjalna analiza namembnosti sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	75
6.3.3	Primerjalna analiza organiziranosti sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	76
6.3.4	Primerjalna analiza civilnih vidikov operacije Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	78
6.4	Sklepne ugotovitve primerjalne analize delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini.....	79
7	SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	82
8	LITERATURA.....	88
8.1	Monografske publikacije in zborniki.....	88
8.2	Poglavja iz zbornikov, znanstvenih in strokovnih revij ter časopisov.....	88
8.3	Dokumenti.....	89
8.4	Splet.....	90

SEZNAM KRATIC

BiH	Bosna in Hercegovina
CIVCOM	Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja EU <i>Committee for Civilian Aspects of Crisis Managament</i>
COREPER	Odbor stalnih predstavnikov <i>Committee of the Permanent Representatives</i>
ESAE (EAEC)	Evropska skupnost za atomsko energijo <i>European Atomic Energy Community</i>
ECAP	Akcijski načrt za evropske zmogljivosti <i>Europien Capabilities Action Plan</i>
EDA	Evropska obrambna agencija <i>European Defence Agency</i>
EGS (EEC)	Evropska gospodarska skupnost <i>European Economic Community</i>
EP	Evropski parlament <i>European Parliament</i>
ERRF	Evropske sile za hitro posredovanje <i>EU Rapid Reaction Force</i>
ES (EC)	Evropska skupnost <i>European Community</i>
EU	Evropska unija <i>European Union</i>

EUFOR	Sile Evropske unije <i>European Union Force</i>
EUMC	Vojaški odbor EU <i>European Union Military Committee</i>
EUMS	Vojaški štab EU <i>European Union Military Staff</i>
EUPAT	Policijska misija EU (v Makedoniji) <i>EU Police Advisory Team (in the Former Yugoslav Republic of Macedonia)</i>
EUPM	Policijska misija EU v BiH <i>European Union Police Mission</i>
EVOI (ESDI)	Evropska varnostna in obrambna identiteta <i>European Security and Defence Identity</i>
EVOP (ESDP)	Evropska varnostna in obrambna politika <i>European Security and Defence Policy</i>
GAERC	Odbor za splošne zadeve in zunanje odnose <i>General Affairs and External Relations Council</i>
GS-VP SZVP	Generalni sekretar – visoki predstavnik za skupno zunanjo in varnostno politiko
IFOR	Sile za uresničitev <i>Implementation Force</i>
JVE	Jugovzhodna Evropa

SZVP (CFPS)	Skupna zunanja in varnostna politika <i>Common Foreign and Security Policy</i>
OHR	Urad visokega predstavnika <i>Office of the High Representative</i>
OVSE (OSCE)	Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi <i>Organization for Security and Co-operation in Europe</i>
OZN (UN)	Organizacija združenih narodov <i>United Nations</i>
PEU (TEU)	Pogodba o EU <i>Treaty of European Union</i>
SAP	Proces stabilizacije in pridruženja <i>Stabilization and Association Process</i>
SFOR	Stabilizacijske sile <i>Stabilisation Force</i>
VS ZN (UN SC)	Varnostni svet Združenih narodov <i>United Nation Security Council</i>
ZEU (WEU)	Zahodnoevropska unija <i>Western European Union</i>
ZDA (USA)	Združene države Amerike <i>United States of America</i>
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija
ZSSR	Zveza socialističnih sovjetskih republik

1 UVOD

Razpad bipolarnega sistema, globalizacija in pojav novih oblik groženj globalni varnosti so povzročili potrebo po temeljitem preoblikovanju evropskega institucionalnega varnostnega okvira. Varnostna razsežnost je sicer bila v procesu evropskega sodelovanja in združevanja prisotna od samega začetka, vendar se je s spremenjeno varnostno situacijo po koncu hladne vojne še bolj okrepilo prepričanje evropskih držav, da bo gradnja združene Evrope popolna le, če bo vključevala tudi varnost in obrambo. S Pogodbo o Evropski uniji, podpisani v Maastrichtu leta 1991, je bilo Evropski skupnosti dodano še sodelovanje na področju skupne zunanje in varnostne politike ter pravosodja in notranjih zadev. Z izvajanjem skupne zunanje in varnostne politike, vključno z dolgoročnim oblikovanjem skupne obrambne politike, naj bi članice Evropske unije krepile evropsko identiteto in neodvisnost, zato da bi pospeševali mir, varnost in napredek v Evropi in po svetu. Kljub ambiciozno zastavljenim ciljem na področju skupne zunanje in varnostne politike, pa Evropa – razdeljena v stališčih in nepripravljena za hitro reševanje kriz – ni mogla ne preprečiti ne ustaviti krize in vojne na območju nekdanje Jugoslavije. Na drugi strani je z vlogo posrednika pri reševanju krize ameriška politika znova potrdila svojo prednost v svetovni politiki, zveza Nato pa svoj pomen v evropski varnostni arhitekturi.

Neuspeh pri učinkovitem in vplivnem odzivanju na krize na obrobju Evrope je povzročil velike spremembe na področju drugega stebra EU, kjer se je kot integralni del skupne zunanje in varnostne politike razvila evropska varnostna in obrambna politika (EVOP). *“Osnovni cilj EVOP je bil povečati sposobnost EU za odzivanje na krizne situacije tako znotraj Evrope kot na širšem območju, kar naj bi dosegli z razvojem vojaških in civilnih zmogljivosti in ob podmeni, da Nato kot celota ne bi kazal zanimanja za delovanje.”* (Jazbec 2004: 6)

Dobro desetletje po izbruhu krize in vojn na Zahodnem Balkanu je EU prav na tem območju začela izvajati prve operacije kriznega upravljanja. V ta namen je razvila in še razvija vojaške in civilne zmogljivosti ter strukturne mehanizme za odločanje in izvajanje odločitev na politični in operativni ravni. Od uspeha teh operacij bo v veliki meri odvisna uveljavitev EU kot globalnega varnostnega dejavnika, za katerega se je na podlagi svoje ekonomske in politične moči razglasila v varnostni strategiji. Operacija EU v Bosni in Hercegovini je tudi velik preizkus sposobnosti sodelovanja EU z drugimi mednarodnimi

varnostnimi organizacijami, predvsem z zvezo Nato. Njeno vodenje je prevzela od zveze Nato in je do zdaj največja vojaška operacija v zgodovini izvajanja evropske varnostne in obrambne politike.

2 METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR NALOGE

2.1 Opredelitev predmeta proučevanja

Predmet proučevanja specialistične naloge je izvajanje evropske varnostne in obrambne politike na Zahodnem Balkanu.

2.2 Cilji proučevanja

V nalogi želim doseči naslednje cilje:

- predstaviti razvoj evropskega sodelovanja na varnostno-obrambnem področju;
- predstaviti izvajanje evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) na Zahodnem Balkanu;
- opredeliti vlogo Organizacije severnoatlantske pogodbe (Nato) pri razvoju SZVP in pri izvajanju EVOP na zahodnem Balkanu;
- na temelju ugotovitev v nalogi verificirati postavljene hipoteze.

2.3 Hipoteze

Splošna hipoteza

Dolgotrajne priprave EU na prvo večjo vojaško operacijo, ki jo je od zveze Nato prevzela v Bosni in Hercegovini, so posledica razhajanj znotraj EU glede oblikovanja in izvajanja evropske varnostne in obrambne politike.

Izvedeni hipotezi

Operacija EU »Althea« v Bosni in Hercegovini je uspešna zaradi podpore Nata pri njenem izvajanju.

Izkušnje iz delovanja in sodelovanja Nata in EU v operacijah na Zahodnem Balkanu odpirajo nove perspektive odnosov med organizacijama.

2.4 Metodološki pristop

Za proučevanje tematike specialistične naloge sem uporabila nekaj metod družboslovnega raziskovanja. Za splošno razumevanje obravnavane tematike sem uporabila metodo analize in interpretacije primarnih in sekundarnih pisnih virov. Pri konceptualizaciji predmeta

proučevanja oziroma določanju temeljnih pojmov sem vključila metodo konceptualne analize, za opisovanje določenih pojavov in dogodkov pa opisno metodo. Za proučevanje delovanja večnacionalnih vojaški sil Nata in EU v Bosni in Hercegovini sem uporabila metodo primerjalne analize.

2.5 Struktura naloge

Prvo poglavje je uvod v nalogo.

V drugem poglavju je predstavljen metodološko-hipotetični okvir naloge, kjer so opredeljeni predmet proučevanja, cilji proučevanja, hipoteza naloge, metodološki pristop k izdelavi naloge, struktura naloge ter teoretične in pojmovne opredelitve.

V tretjem poglavju so opisani vplivi sprememb ob koncu hladne vojne na jugovzhodno Evropo in Zahodni Balkan in razdeljenost Evrope glede reševanja krize v nekdanji Jugoslaviji.

V četrtem poglavju je kronološko opisan razvoj evropskega sodelovanja na varnostno-obrambnem področju in razvoj strateškega partnerstva med EU in Natom.

V petem poglavju so predstavljene operacije evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) na Zahodnem Balkanu in vloga Nata pri izvajanju vojaških operacij EU.

V šestem poglavju je predstavljena primerjalna analiza delovanja vojaških sil Nata in EU v Bosni in Hercegovini.

V sedmem poglavju je sklep z verifikacijo hipotez.

V osmem poglavju so navedeni uporabljeni viri pri izdelavi naloge.

2.6 Teoretične in pojmovne opredelitve

Evropska unija (EU)

Evropska unija je oblika integracije 27 evropskih držav članic, ki je sestavljena iz treh stebrov. I. steber predstavlja osrednji del EU, saj Evropska skupnost, ustanovljena na temelju Rimske pogodbe iz leta 1957, tvori najožje jedro evropske integracije z ekonomsko in z monetarno unijo ter pokriva široko področje javnih politik Evropske skupnosti (kmetijstvo, transport, okolje ipd.). II. steber tvori skupna zunanja in varnostna politika EU, III. steber pa sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev. Georgafsko pojem EU obsega 27 držav članic: Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Ciper, Češko, Dansko, Estonijo, Finsko, Francijo, Grčijo, Irsko, Italijo, Latvijo, Litvo, Luksemburg,

Madžarsko, Malto, Nemčijo, Nizozemsko, Poljsko, Portugalsko, Romunijo, Slovaško, Slovenijo, Španijo, Švedsko in Veliko Britanijo.

Evropski varnostni sistem

Evropski varnostni sistem pomeni celoto različnih elementov, ki v medsebojnih interakcijah, obveznostih in institucionalnih mrežah zagotavljajo stabilnost in varnost evropske celine kot celote. V tem smislu lahko pojmujeemo Evropo kot varnostno območje, na katerem se razvija celovita institucionalna struktura, v kateri se prepleta delovanje vojaških in nevojaških dejavnikov na različnih ravneh (območni, podobmočni, nacionalni, svetovni), da bi zagotavljali stabilnost in varnost tega območja (Grizold v Ferfila (ur.) 2007: 739).

Skupna zunanja in varnostna politika (SZVP)

Proces evropske integracije vključuje povezovanje in sodelovanje evropskih držav tudi v okviru skupne zunanje in varnostne politike (SZVP), ki je nastala kot rezultat naporov prilagajanja EU novim izzivom variabilnega mednarodnega varnostnega okolja. Osnovana je na podlagi podpisa Pogodbe o EU (PEU)¹ kot drugi steber EU, katerega naloga je zagotavljanje institucionalnega okvirja za posvetovanje, oblikovanje skupnih stališč, akcij in strategij držav članic EU.

Evropska varnostna in obrabna politika (EVOP)

Na podlagi SZVP se je, kot njen integralni del, razvila evropska varnostna in obrabna politika (EVOP). Za njen razvoj je bil ključnega pomena zlasti neuspeh Evropske unije pri preprečevanju oziroma odzivanju na krizo in vojne ob razpadu Jugoslavije. EVOP ne posega v posebno naravo varnostne in obrabne politike posameznih držav članic Evropske unije in spoštuje obveznosti držav članic Evropske unije, ki izhajajo iz njihovega članstva v NATO. Prav tako ni v nasprotju s politiko Nata, ampak je z njo združljiva. Osnovni cilj EVOP je bil povečati sposobnost EU za delovanje v kriznih situacijah tako znotraj Evrope kot tudi na širšem območju, kar naj bi dosegli z razvojem vojaških in civilnih zmogljivosti in ob domnevi, da Nato kot celota ne bi kazal zanimanja za delovanje. (Jazbec 2004: 6). Za izvajanje nalog te politike se uporabljajo zmogljivosti, ki jih dajejo na voljo države članice, vključno z multinacionalnimi silami, ki jih ustanovijo države članice

---

¹ Evropski svet je decembra 1991 v Maastrichtu sprejel Pogodbo o EU (PEU), ki je začela veljati 1. novembra 1993.

Evropske unije (Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP), <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=86>, 26.01.2007).

Operacije kriznega upravljanja EU

V EU se za operacije, ki so primerljive z mirovnimi operacijami OZN in operacijami Nata v podporo miru, uporablja pojem operacije kriznega upravljanja, le-te pa so opredeljene s t. i. Petersberškimi nalogami:

- humanitarne in reševalne naloge,
- naloge za ohranjanje miru,
- bojne naloge pri reševanju kriz, vključno z vzpostavljanjem miru.

Operacije kriznega upravljanja EU pokrivajo zelo široko področje, od humanitarnih nalog do kompleksnejših in robustnejših nalog vzpostavljanja miru. Pri uresničevanju opredeljenih nalog torej ne poudarjajo zgolj vojaške razsežnosti, ampak tudi civilno komponento.

Jugovzhodna Evropa in Zahodni Balkan

Od konca hladne vojne Evropa ni več politično razdeljena na dva odkrito nasprotujoča si dela. To je izzvalo delitev celine na zahodno, srednjo in vzhodno Evropo. Glede njihove razmejitve ni splošnega soglasja, saj gre za različne razsežnosti: zemljepisne, zgodovinske, družbenopolitične, kulturne, vojaške in druge. Z besedno zvezo jugovzhodna Evropa večina avtorjev poudarja prehodno naravo držav na tem območju in pozornost usmerja na balkansko jedro in njegovo bližnjo sosesčino. V tem smislu v to območje vključujejo Bolgarijo, Romunijo, Albanijo in štiri države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Hrvaško, BiH, Srbijo, Črno Goro in Makedonijo) (Grizold 1999: 23–24). Izraz Zahodni Balkan medtem zajema Hrvaško, Bosno in Hercegovino, Srbijo, Črno goro, Makedonijo in Albanijo (Vukadinović 2002: 90).

3 RAZPAD JUGOSLAVIJE

3.1 Politika evropskih sil

Spremembe, ki so spremljale konec hladne vojne, so imele velik vpliv na jugovzhodno Evropo, Balkan in posebej na nekdanjo Jugoslavijo. Do takrat je bil Balkan v razmerju do obeh paktov nekakšno zaščitno območje. Čeprav sta bili s svojimi predstavniki navzoči na balkanskih tleh, sta vodilni sili ZDA in ZSSR menili, da najpomembnejša ločitvena črta med blokoma poteka čez ozemlje obeh Nemčij. Jugoslaviji je bila prepuščena naloga vodenja neuvrščene politike, Albanija pa je po prekinitvi prijateljstva s Kitajsko prišla v sivo območje zmanjšane interesa. Razpad dvopolarnega sistema mednarodnih odnosov je pripeljal do popolnoma novega položaja Balkana. Pokazalo se je, da države tega območja niso bile sposobne zgraditi lastnega varnostnega sistema ter da je z razpadom blokovskega ravnovesja nastal varnostni vakuum. Po koncu obdobja hladne vojne so bile vse balkanske države prepuščene same sebi in iskanju najustreznejše možnosti. Grčija in Turčija sta bili v najboljšem položaju, saj sta bili še naprej povezani z Natom. Romunija in Bolgarija sta ostali brez varnosti, ki jima jo je prej zagotavljal varšavski sporazum oziroma Sovjetska zveza. Albanija je izgubila svojo notranjo varnost, Jugoslavija je začela razpadati v naletu notranje krize in vojn, ki jih je začel Miloševićev režim. Nerešena etnična vprašanja, ki so dejansko pripeljala do spopadov in pozneje vojn v nekdanji Jugoslaviji, so Evropi razkrile balkanske razdelitve in probleme, ki iz njih izvirajo. Hkrati so veliki valovi beguncev zalili Evropo in del varnostnih problemov predstavili na območje zunaj balkanske regije. Čeprav so na začetku verjeli, da do tega ne bo prišlo, sta prestavljanje in razvoj krize vplivala na evropsko varnost in pozneje tudi na nekoliko hitrejši odziv Evropejcev k umirjanju razmer (Vukadinović 2002: 19–21).

Obsežno in dolgotrajno iskanje možnosti za mir na tleh nekdanje Jugoslavije je bilo posledica nemoči porajajoče se svetovne ureditve po koncu hladne vojne in neprimernosti njenih sredstev za hitro reševanje kriz. Čeprav je Evropa pri svojem pogledu na krizo poskušala oblikovati enotno politično izhodišče, je bilo že od začetka videti, da imajo velike evropske države različne poglede. Poleg objektivnih dejavnikov, ki so zavirali hitro in učinkovito reševanje kriz, so bile določene poteze, zlasti v evropskem prostoru, pod vplivom subjektivnih dejavnikov: tradicije, različnih geostrateških interesov, odnosov med

domačimi političnimi silami, pa tudi političnih sprememb na oblasti in celo predsodkov (glej Vukadinović 2002: 82).

Na prvi stopnji razpada Jugoslavije so bile vse velike sile do druge polovice leta 1991 enotne pri zagotavljanju podpore ohranitvi enotne Jugoslavije. Ante Marković naj bi državo, ki je že pokala po mnogih šivih, pripeljal do demokratičnega večpartijskega sistema, prostega trga in vključitve v Evropo. Okrepitev spopada na Hrvaškem po začetku upora hrvaških Srbov s pomočjo Jugoslovanske ljudske armade je povzročila resno spremembo v stališčih. V novih analizah je bil kot bistvo krize naveden spor z republikami, ki želijo oditi iz komunistične Jugoslavije, kar naj bi bilo sestavni del velike »pomladi« vzhodnoevropskih narodov. Miloševićeva Srbija oziroma Jugoslavija je postala simbol komunistične diktature in zatiranja, kar pomeni začetek podpore republikam, ki so se odločile za svobodo in samostojen razvoj. Z razširitvijo spopada in zaradi krutosti in nasilja srbskih sil v Bosni in Hercegovini ter pozneje na Kosovu se je obsojanje srbskega vodstva in politike stopnjevalo, kar je na koncu pripeljalo do vojaškega posega Nata proti Jugoslaviji (Vukadinović 2002: 82–83).

Francija je z veliko zaskrbljenostjo spremljala razpad Jugoslavije, in sicer zaradi tradicionalnih prijateljskih odnosov s Srbijo, zaradi nasprotovanja njenega predsednika Mitterranda ustanovitvi vrste novih majhnih držav, za katere je menil, da bodo velikemu evropskemu načrtu združevanja samo v napoto, in nenazadnje zaradi možnosti, da bi si nemška politika v novih državah, zlasti v Sloveniji in Hrvaški, priborila poseben položaj. Francoska politika v Jugoslaviji se je strogo držala odločitev Varnostnega sveta, medtem ko je bil francoski vojaški kontingent najpomembnejši del mednarodnih sil. Šele po velikih srbskih zločinih v BiH in neuspehu različnih načrtov², je predsedniški kandidat Chirac med predvolilno kampanjo jasno imenoval glavne krivce za vojno, in sicer Karadžića, Mladića in Miloševića, in zahteval, da Nato bombardira srbske položaje. Takšna sprememba francoskega stališča je bila posledica tako odnosa sil na kraju samem kot tudi velike spremembe v francoskem javnem mnenju. Ko so Srbi v BiH zajeli francoske vojake kot talce, se je odločnost francoske politike še povečala. Chirac je zahteval ustanovitev

---

² Skupina za stike, Vance-Owen, Owen-Stoltenberg, Carterjeva misija, misija Carla Bildta.

evropskih sil za hitro posredovanje³, ki bi na tleh nekdanje Jugoslavije posredovale v vseh kriznih razmerah. Dejanski povod za ustanovitev tovrstnih enot je bilo srbsko delovanje, toda načrt je bil precej starejši. Chirac je menil, da bi bilo ravno s tovrstnimi vojaškimi evropskimi silami možno zgraditi »evropsko varnostno identiteto«, o čemer je francoska politika razmišljala že precej časa. Toda prihod ameriške politike na Balkan, skupna akcija hrvaško-muslimanskih enot in porazi srbske vojske v Bosni in Hercegovini so odprli pot v Dayton in za Natove sile (IFOR). Namesto poudarjanja evropske obrambne identitete so vojaške enote v Bosni in Hercegovini prišle pod neposredno poveljstvo Nata v Evropi. Med krizo na balkanskem ozemlju je francoska politika s poskusi uresničitve nekaterih svojih interesov in dolgoročnih ciljev stopnjevala vojaško in politično diplomatsko dejavnost. Ob močni vojaški navzočnosti na Hrvaškem, Bosni in Hercegovini, Makedoniji in končno na Kosovu se je francoska politika uveljavila kot pomembna evropska partnerica ZDA. Po drugi strani je francoska politika vse do neuspelega srečanja v Rambouilletu leta 1999 velikokrat sodelovala kot posrednica med sprtimi stranmi. V širših strateških razmerah je balkanska kriza francoski politiki zagotovila možnost za izvajanje samostojnih akcij v Evropi. Ko so takšni poskusi propadli, je Francija zagovarjala takšne mednarodne odnose, v katerih ne bi bilo prostora za sveto zavezništvo, kot ga je imenoval Chirac, ki bi imelo neomejena pooblastila za delovanje po vsem svetu. Poudarjanje pomena odločitev Varnostnega sveta je le dokazovalo neuspeh evropske obrambne možnosti in želje po omejevanju ameriške vodilne moči. Hkrati je francoska politika še naprej podpirala Skupino za stike (ZDA, Velika Britanija, Francija, Rusija⁴, Nemčija in Italija) za delo na kraju samem, saj je bila prepričana, da se bo v takšni sestavi francoski položaj okrepil in da bo ameriško vodstvo vsaj malo nadzorovano, če že ne zmanjšano (Vukadinović 2002: 83–84).

Nemška politika je v nasprotju s francosko zagovarjala čim hitrejši razpad Jugoslavije. Sklicujoč se na združitev obeh nemških držav, je bila prepričana, da je treba dati prednost pravici narodov do samoopredelitve pred celovitostjo držav in nedotakljivostjo državnih

---

³ Mobilne sile za hitro posredovanje so bile ustanovljene poleti 1995, v njihovi sestavi je bilo 12 000 britanskih in francoskih vojakov. Z boljšo oborožitvijo naj bi bile odgovor srbskemu nespoštovanju statusa Sarajeva in drugih mest.

⁴ V različnih stopnjah spopada so velike sile v Skupini za stike dojele, da je tudi Rusija pomemben dejavnik na Balkanu, brez katerega ne bo mogoče reševati obstoječih kriznih vprašanj, kljub temu da ni več velesila, toda kot velika država s tradicionalnim vplivom v Beogradu bi bila lahko koristna partnerica Zahoda in Amerike. Razen vloge, ki jo ima v regiji, ne gre zanemariti tudi pomena Rusije v boju proti terorizmu in njene zaloge mineralov in energetskih virov.

meja in je zato zahtevala od svojih partneric hitro priznanje Slovenije in Hrvaške. Enako tezo so kasneje uporabili za Bosno in Hercegovino ter nekoliko spremenjeno za Kosovo. Na nemško stališče so vplivali tudi stoletna kulturna, civilizacijska in verska povezanost, bližina in pritisk, ki so ga na nemške politike izvajali v Nemčiji zaposleni Hrvatje. Po drugi strani je bila ta začetna nemška podpora Sloveniji in Hrvaški označena kot poskus obnove širše Srednje Evrope, kot nekakšen nemški prodor proti Bližnjemu vzhodu in novemu nemškemu gospodarskemu položaju v tem prostoru. Ob podpori spreminjanja stališč francoske politike do krize na Balkanu in v skladu s splošno nemško-francosko vlogo v EU si je Bonn prizadeval za skupno reševanje razmer, saj bi se tako krepila politična moč nemške države. Ob delovanju v vseh mednarodnih organizacijah si je nemška politika z vsemi močmi prizadevala uresničiti glavni cilj: navzočnost pri vseh stopnjah reševanja krize, da bi tako okrepila položaj Nemčije kot velike sile. Od članstva v Skupini za stike do dejavnega sodelovanja v vojni proti Jugoslaviji je Nemčija zagovarjala vse možnosti, ki bi peljale k mirni rešitvi. Toda ko je postalo očitno, da ne bo mogoče priti do mirne rešitve krize, je Nemčija podprla odločitev Nata in imela pri tem dejavno vlogo, saj se je zavedala, da bi ji tovrstno delovanje zagotovilo pomembno mesto med državami, ki so reševale mednarodne krize (glej Vukadinović 2002: 84–85).

Velika Britanija je razpad Jugoslavije in nadaljevanje krize prav tako dočakala nepripravljena. Tradicionalno navzoča v tem delu Evrope je britanska politika potrebovala čas, da se sooči z razpadom Jugoslavije in da se s precej previdnosti priključi priznavanju novih držav. Na začetku je Velika Britanija skupaj s Francijo zagovarjala pošiljanje človekoljubne pomoči, pozneje pa so britanske enote postale pomemben del mirovnihi enot. Ob tem velikem britanskem sodelovanju je potekalo iskanje ustreznega položaja britanske politike v Evropi. Na začetku je britanska politika od daleč spremljala razpad Jugoslavije. Zaradi nevmešavanja ameriške politike in po drugi strani velikega vmešavanja nekaterih evropskih zaveznic (Nemčija) je Britanija dobila priložnost, da ponovno igra vlogo razsodnika. Kasneje, ko je v Bosni in Hercegovini dobila prednost ameriška politika, je Velika Britanija zagovarjala ustanovitev evropskih sil za hitro posredovanje in nasprotovala bombardiranju srbskih položajev z letali Nata. Tako se je britanska politika nekoliko približala francoski. Ko se je po izvolitvi Chiraca zaradi njegovega ostrejšega stališča do Miloševića francoska politika začela spreminjati, je London sprejel ameriško vodstvo in se vključil najprej v IFOR in potem še v SFOR ter si tako skupaj z zahodnimi zavezniki v Natu prizadeval za rešitev krize. Po eni strani je britanska politika sprejela

idejo Pariza o evropski obrambni samostojnosti in britanska politika se je prvič jasno opredelila za stari francoski predlog o evropski obrambni avtonomiji v Natu, po drugi strani pa je Blair, da bi se izognili užaljenosti zaveznice na drugi strani oceana, poudarjal, da so privilegirani odnosi Velike Britanije in ZDA še naprej strateški cilj britanske politike. Da bi pokazal svojo evropsko usmerjenost in zavrnil očitke o njegovi pohlevnosti Ameriki, je takoj po operaciji Puščavska lisica v Iraku okrepil diplomatska prizadevanja za iskanje miru na Kosovu. S skupnimi francosko-britanskimi prizadevanji je bila tako organizirana konferenca v Rambouilletu, oživljena je bila dejavnost Skupine za stike, britanska politika pa je dala jasno vedeti, da namerava delovati skupaj z drugimi članicami EU (Vukadinović 2002: 86–87).

Italija je bila zaradi bližine krize in svojih tradicij v odnosih z državami na tem prostoru posebej zainteresirana za iskanje miru. Čeprav je imela razvite odnose z Jugoslavijo, je Italija v njenem razpadu videla priložnost za pridobitev novih sosed: Hrvaške in Slovenije, kar je najbolj zagovarjala vatikanska diplomacija. V Bosni in Hercegovini se je Italija tudi postavila na stran skupne evropske politike, saj je v njej videla dobro priložnost za potrditev svojih pogledov na najboljšo rešitev krize. Vojna na tleh nekdanje Jugoslavije je v Italijo pripeljala več tisoč beguncev, toda množično izseljevanje se je še bolj okrepilo med notranjo krizo v Albaniji 1997. Vojna na Kosovu in njene posledice so pripeljale do novega vala beguncev, kar je Italijo še bolj vpletlo v dogodke na Balkanu. S sodelovanjem na vojaški in politični ravni (vključenost vojaških enot v mirovne sile v BiH in udeležba v Skupini za stike) je Italija poskušala rešiti svoje notranje zadeve, in sicer vprašanje beguncev in pritisk javnosti, toda obenem je skupaj z drugimi članicami EU pokazala visoko stopnjo evroatlantske enotnosti. Italijanska vlada je dala soglasje za uporabo vojaških oporišč za napad na Jugoslavijo in je skupaj z drugimi članicami Nata sprejela in podprla odločitev o napadu na Jugoslavijo. Toda takšna podpora enotni politiki Nata je v primeru Kosova doživela nasprotovanja. Na del italijanske javnosti je močno vplival Papež Janez Pavel II., ki je obsodil uporabo vojaških sredstev in si prizadeval za iskanje politične rešitve. Glede na svojo bližino Balkanu in interes za čim hitrejšo ureditev razmer na tem prostoru se je Italija zavedala vseh nevarnosti, ki od tod prežijo, če ne pride do trajnega miru in oblikovanja možnosti za sodelovanje (Vukadinović 2002: 88).

Kljub razlikam v stališčih med posameznimi državami, ki so ovirala skupno stališče, so vse velike evropske države dojele, da je Balkan postal območje, ki obremenjuje evropsko

varnost in s svojimi spopadi, nestabilnostjo in gospodarskim zaostajanjem onemogoča oblikovanje celovitega sistema evropske varnosti. Obenem je postalo jasno, da vse politične sile, ki delujejo za rešitev balkanske krize, nimajo ne dovolj volje ne moči, da bi prekinile začarani krog nenehnih spopadov. Po začetnih poskusih nadziranja krize in njenega zapiranja na raven regije se je postopoma pokazala neustreznost takšnega pogleda, saj so obstajale možnosti za razširitev krize na evropske države, kar je oteževalo njihov razvoj in vplivalo na varnost. Takšna ocena je prispevala k približevanju političnih stališč in pogledu na Balkan ali jugovzhod Evrope kot na celoto, ki je še vedno zunaj EU. Hkrati je prispevala tudi k evropskemu razumevanju novih odnosov, ki poleg članic EU vključuje tudi del novih demokracij v srednji Evropi. (Vukadinović 2002: 89)

3.2 Reakcija Združenih držav Amerike in poseg Nata

Zaradi nestabilnosti na Balkanu ter velikega varnostnega vakuuma so nekatere evropske države, zlasti tiste z daljšo tradicijo v odnosih z državami na tem območju, oblikovale nov politični pristop. Nemčija, Francija, Rusija in Turčija so pod vtisom novih dogodkov iskale nova oporišča za uveljavitev svojih interesov in vrnitev oziroma ohranitev svojega položaja. Po drugi strani pa je ameriška politika, ki je na začetku Evropejcem prepustila reševanje spopada v nekdanji Jugoslaviji, postopoma začela prevzemati pobudo in se na koncu uveljavila kot najpomembnejši razsodnik in osrednji dejavnik pri iskanju najustrežnejše rešitve za vzpostavljanje varnosti na Balkanu (Vukadinović 2002: 20).

Med letoma 1992 in 1995 je severnoatlantsko zavezništvo sprejelo številne ključne odločitve, ki so privedle do operacij, v katerih so mornariške sile Nata skupaj z Zahodnoevropsko unijo (ZEU) najprej spremljale, nato pa uveljavljale prepoved ZN glede letenja nad Bosno in Hercegovino. Zavezništvo je ponudilo tudi tesno zračno podporo Silam ZN za zaščito (UNPROFOR) v Bosni in Hercegovini in odobrilo zračne napade, s katerimi bi preprečilo obkolitev Sarajeva in drugih ogroženih območij, ki so jih ZN razglasili za varna. Odločilni ukrepi zavezništva v podporo ZN so skupaj z odločnimi diplomatskimi prizadevanji prekinili obleganje Sarajeva, pripeljali do resnične prekinitve ognja in jeseni 1995 omogočili pogajanje o rešitvi konflikta. 15. decembra 1995 je Varnostni svet ZN sprejel Resolucijo št. 1031 in 20. decembra prenesel pooblastila za tovrstne operacije z ZN na Nato in tako dal Natu mandat za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma. Splošni okvirni mirovni sporazum, imenovan tudi Daytonski

mirovni sporazum, določa politični in pravni okvir za SFOR. Aneks 1A vsebuje sporazum o vojaških vidikih zagotavljanja miru. Cilji sporazuma so:

- zagotovitev varnega in mirnega okolja,
- oblikovanje združene in demokratične Bosne in Hercegovine,
- obnova gospodarstva,
- zagotovitev pogojev za vrnitev razseljenih oseb in beguncev na domove, kjer so živeli pred vojno.

Daytonski sporazum o miru v BiH je v jugoslovanski krizi in v regiji, v kateri je potekala vojna, pomenil preobrat. Sporazum je določil nove razmere na območju nekdanje Jugoslavije in hkrati postavil temelje za vzpostavitev medsebojnih odnosov med državami, ki so bile vpletene v vojno: Hrvaško, BiH in ZR Jugoslavijo. Vse tri države so se zavezale, da bodo končale vojno in zgradile mir v BiH, spoštovale mednarodno pravo, zapisano v Ustanovni listini ZN, in človekove pravice, da bodo odpravile posledice vojne ter vzpostavile vojaško ravnotežje na dvostranski in večstranski subregionalni ravni (Vukadinović 2002: 40).

S prispetjem sprtih strani v Dayton in s sklenitvijo tega sporazuma je ameriška politika ponovno dokazala, da se brez neposrednega ameriškega posega še vedno ne da rešiti nobene krize. Šlo je za jasno sporočilo evropskim zaveznikom in nekdanji velesili Rusiji, ki je pri reševanju krize morala sprejeti drugorazredno vlogo. Glede na to, da so v BiH pred Daytonom uporabili enote Nata, je to pomenilo, da je vojaškopolična organizacija ne le živa, temveč dobiva v obdobju po hladni vojni nove naloge. Na ta način so se članice Nata lahko prepričale o koristi in uporabnosti zavezništva, medtem ko so nove države, ki so čakale na včlanitev, lahko videle, kakšna vloga jih čaka. Vključitev Nata v dejanja, ki ne spadajo v območje njegovega delovanja, je pokazala vitalnost organizacije, ki se je prilagodila novim mednarodnim zahtevam. Vse se je dogajalo z močno ameriško politično podporo, ki je omogočila sklenitev miru in sočasno z Natom in ZN, v okviru katerih delujejo sile Nata, bistveno okrepila ameriški položaj na svetovni ravni (Vukadinović 2002: 40–41).

4 RAZVOJ EVROPSKEGA SODELOVANJA NA VARNOSTNO-OBRAMBEM PODROČJU

Varnostna razsežnost je bila v procesu evropskega združevanja prisotna od samega začetka. Čeprav je imela v razvoju vseh treh skupnosti, iz katerih je 1992 nastala EU⁵, drugorazredno vlogo, pa je bila eden od razlogov za ustanovitev teh skupnosti in za njihovo kasnejše preraščanje v EU. Temeljno izhodišče in ideja predvsem Jeana Moneta, ki je pripeljala do predloga za ustanovitev Evropske skupnosti za premog in jeklo, je bilo v tem, da se s povezovanjem ključnih industrijskih panog, brez katerih ne more biti vojaške industrije, prepreči nova oboroževalna tekma med evropskimi državami, predvsem med Francijo in Nemčijo. Ključni namen evropskega ekonomskega povezovanja je bilo torej doseganje varnosti (Bebler 2000: EU ne bo vojaška velesila, <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-19-03/>, 8.1.2007).

4.1 Organizacija bruseljske pogodbe in Zahodnoevropska unija

Po koncu druge svetovne vojne so na procese evropske integracije poleg potrebe po gospodarski obnovi vplivali tudi strahovi vojaške ogroženosti s strani Nemčije in vojaško močnega komunističnega bloka držav na čelu s ZSSR ter politika ZDA kot pokrovitelja in vojaškega varuha zahodnoevropskih zaveznic. Pogodba o vojaški zvezi med Francijo in Veliko Britanijo, podpisana v Dunkerqueju 4. marca 1947, je bila rezultat bojazni pred ponovno agresivno politiko Nemčije, vključevala pa je vojaško pomoč in posvetovalni svet politične narave ter vojaški odbor in odbor, ki je načrtoval obrambo in zagotavljal usklajevanje med vojaškimi poveljstvi obeh držav. Prvi znaki hladne vojne, ki so že v letih 1947 in 1948 z nekaterimi odločitvami in posegi Sovjetske zveze v vzhodni Evropi dobili razsežnosti blokofske delitve Evrope, so preusmerili pozornost zahodnoevropskih držav z nemške nevarnosti na sovjetsko grožnjo. Pričakovano povečano zaostrovanje odnosov med Vzhodom in Zahodom je navsezadnje privedlo do konference dunkirkških partneric in držav Beneluksa v Bruslju. Konferenca se je končala 17. marca 1948 s sklenitvijo Bruseljske pogodbe o ekonomskem, socialnem in kulturnem sodelovanju ter kolektivni samoobrambi, ki je tudi eden prvih korakov pri graditvi združene Evrope. Septembra 1948

---

⁵ Evropska skupnost za premog in jeklo, Evropska gospodarska skupnost in Evropska skupnost za atomsko energijo.

je obrambno zavezništvo, oblikovano z Bruseljsko pogodbo, vodilo v ustanovitev Organizacije bruseljske pogodbe (glej Grizold 1999: 86).

Napetost med Vzhodom in Zahodom, korejska vojna in želja po vključitvi Zvezne republike Nemčije so nadaljevale potrebo po združevanju evropskih držav na obrambnem področju. Ideja Evropske obrambne skupnosti, ki je vključevala projekt skupne obrambe v obliki evropske vojske, je 1952 sicer doživela neuspeh, vendar je bilo na konferenci v Londonu v septembru 1954 odločeno, da se Zvezna Republika Nemčija in Italija priključita Organizaciji bruseljske pogodbe. Podpisana je bila spremenjena Bruseljska pogodba, ki je poleg sodelovanja na gospodarskem, socialnem in kulturnem področju, državam podpisnicam zagotavljala kolektivno samoobrambo. Nikoli preizkušen 5. člen bruseljskega sporazuma je namreč obvezoval članice, da v skladu z 51. členom UL OZN ponudijo napadeni članici vojaško in drugo pomoč (History of WEU - Treaty of Economic, Social, and Cultural Collaboration and Collective Self-defense Brussels, Treaty, March 17, 1948, <http://www.weu.int/History.htm>, 8.1.2007).

S podpisom spremenjene Bruseljske pogodbe se je Organizacija bruseljske pogodbe preimenovala v Zahodnoevropsko unijo (ZEU). Glavnega cilja, to je zagotavljanje evropske varnostne razsežnosti, ta mednarodna organizacija v prvi fazi razvoja ni bila sposobna doseči. Na srečanju Sveta ministrov ZEU 1984 v Rimu je bila ob prisotnosti zunanjih in obrambnih ministrov sprejeta Rimska deklaracija. Besedilo Deklaracije potrjuje potrebo po nadaljnji krepitvi zahodne varnosti, ki nalaga boljšo uporabo ZEU z namenom pospeševati kooperacijo med državami na področju varnostne politike in z namenom spodbujanja konsenza med njimi (3. člen). To naj bi prispevalo k varnosti Zahodne Evrope, k izboljšanju skupne obrambe držav Atlantskega zavezništva in večji solidarnosti med članicami. (4. člen). Države članice so se med drugim strinjale, da bodo poskušale harmonizirati svoje poglede glede obrambnih vprašanj, nadzora nad oboroževanjem in razoroževanjem, vpliva razvoja odnosov med Vzhodom in Zahodom na varnost Evrope ter evropskega prispevka pri krepitvi Atlantske zveze s posebnim poudarkom na transatlantskih odnosih. Deklaracija tudi znova zagotavlja možnost Sveta ZEU, ki se sestaja dvakrat letno na ravni zunanjih in obrambnih ministrov, da ob kriznih situacijah v drugih regijah sveta prouči vplive na evropske varnostne interese (8. člen) (Grizold 1999: 89–90).

Kljub oživitvi ZEU leta 1984 pa le-ta v primerjavi z zvezo Nato ni mogla prevzeti operativnih nalog, saj bi za to potrebovala ustrezno obrambno strukturo, ki pa je ni predvidela niti spremenjena Bruseljska pogodba. Obveznost, ki določa podporo in je zapisana v 5. členu spremenjene Bruseljske pogodbe, je veliko večja kot ustrezajoči člen Severnoatlantske pogodbe, vendar pa so bili operativni vidiki obrambe jasno preneseni na zvezo Nato. V skladu s to delitvijo nalog je zveza Nato v času svojega delovanja razvila zapleteno institucionalno strukturo, medtem ko se je ZEU omejila na skromnejšo organizacijsko strukturo in je glede na zmogljivosti delovala bolj kot posvetovalno telo (Grizold 1999: 90).

Pogajanja med ZDA in Sovjetsko zvezo leta 1986 glede umika jedrskih sil srednjega dosega so pokazala potrebo po še večjem evropskem obravnavanju varnosti in obrambe. Decembra 1986 je francoski premier Jacques Chirac Skupščino ZEU pozval, da opredeli načela zahodnoevropske varnosti. Skupna osnova varnostnih interesov sedmih držav članic ZEU je razvidna v Platformi o evropskih varnostnih interesih, ki so jo v Haagu leta 1987 podpisali obrambni in zunanji ministri držav članic. Platforma poudarja potrebo po varnostni razsežnosti evropske integracije. Države članice ZEU so prepričane, *»da bo bolj združena Evropa več prispevala k Atlantskemu zavezništvu, s čimer bo pridobila koristi celotna varnost Zahoda. To bo povečalo evropsko vlogo v Zavezništvu ...«*. Države sklenejo, da bodo *»okrepile evropski steber Zavezništva«* (III. poglavje, 2. člen). Dokument tudi določa pogoje za nadaljnji razvoj ZEU kot foruma za redno obravnavo obrambnih in varnostnih vprašanj, ki se nanašajo na Evropo, in pogoje za sprejem novih kandidatk. 1988 so željo po vstopu v ZEU izrazili Turčija, Grčija, Španija in Portugalska, slednji pa sta uradno postali članici 1990 (Grizold 1999: 91).

Leta 1987 je Zahodna Evropa prvič združeno sprejela odgovornost za zaščito *»out of area«* interesov. Med iransko-iraško vojno so strokovnjaki ZEU proučili možnosti skupnih akcij v Perzijskem zalivu, da bi tako zagotovili svoboden prehod ladij skozi mednarodne vode in da bi uskladili svojo vojaško prisotnost v tem delu sveta. ZDA so to razumele kot izraz evropske solidarnosti in delitev tako finančnega bremena, vendar pa so države članice ZEU želele v vojni ostati nevtralne in so svoje aktivnosti usmerile samo v odstranjevanje min, postavljenih v teh vodah. Kljub temu da je *»ZEU bila le forum, v katerem so se usklajevale notranje dejavnosti držav članic«* (Hoppe v Grizold 1999: 92), so *»s to prvo operacijo države članice ZEU pokazale svojo resnično solidarnost na vojaški ravni, kot tudi pri*

delitvi stroškov. Evropejci so se lahko prepričali v svoje sposobnosti za skupno akcijo in prikazali svojo odločnost soočiti se s svojimi odgovornostmi v širšem kontekstu obrambe evropskih interesov.» (van Eekelen v Grizold 1999: 92)

Med agresijo Iraka na Kuvajt (od avgusta 1990 do julija 1991) je ZEU obsodila iraške operacije. Konec leta 1990 je ZEU poslala vojne ladje na območje konflikta, v letu 1991 pa je neposredno sodelovala v operaciji Puščavski vihar. Po prenehanju sovražnosti je sodelovala tudi v humanitarnih akcijah za pomoč kurdskim beguncem na severu Iraka (Grizold 1999: 92).

4.2 Skupna zunanja in varnostna politika Evropske unije

Varnostna situacija po koncu hladne vojne je še bolj prispevala k spoznanju evropskih držav, da bo gradnja združene Evrope ostala nepopolna, dokler ne bo vključevala varnosti in obrambe. Evropski svet je decembra 1991 v Maastrichtu sprejel Pogodbo o EU (PEU), ki je začela veljati 1. novembra 1993. S to pogodbo se je Evropska gospodarska skupnost (EGS) preimenovala v Evropsko unijo, sestavljeno iz treh stebrov: I. steber tvori Evropska skupnost⁶, II. steber skupna zunanja in varnostna politika EU (SZVP) in III. steber sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev. S Pogodbo o EU je ZEU postala integralni del razvoja EU, kar pomeni prelomnico v delovanju te organizacije. Postala je specializirana varnostna institucija EU in hkrati evropski steber zveze Nata.

Z izvajanjem skupne zunanje in varnostne politike, vključno z dolgoročnim oblikovanjem skupne obrambne politike, ki naj bi sčasoma privedla do skupne obrambe, naj bi članice Evropske unije krepile evropsko identiteto in neodvisnost, zato da bi pospeševali mir, varnost in napredek v Evropi in po svetu.

Sama pogajanja glede umestitve SZVP v PEU so bila dolgotrajna, stališča posameznih držav članic pa pogosto nasprotujoča. Tako so bili predstavniki Velike Britanije skupaj z Dansko, Grčijo in Portugalsko pripravljene izboljšati ustroj političnega sodelovanja, a so pri tem nasprotovali zmanjšanju vpliva medvladne metode.⁷ Na nasprotnem bregu so stali

---

⁶ Evropska skupnost (ES) in Evropska skupnost za atomsko energijo (ESAE).

⁷ Način odločanja v mednarodnih organizacijah, ko so pristojnosti izključno v rokah držav članic, ki odločitve sprejemajo praviloma s soglasjem.

Francija in Nemčija s podporo Belgije, Nizozemske, Luksemburga, Italije in Komisije, ki so se zavzemali za močno SZVP (Nusdorfer in Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 43).

Na Maastrichtski pogodbi vzpostavljena SZVP temelji na petih, z Amsterdamsko pogodbo (1997) nadgrajenih ciljih:

- varovanje skupnih vrednot, temeljnih interesov in neodvisnosti Unije,
- krepitev varnosti Unije in njenih držav članic,
- ohranitev miru in krepitev mednarodne varnosti v skladu z načeli Ustanovne listine OZN in z načeli Helsinške sklepne listine in cilji Pariške listine o novi Evropi,
- pospeševanje mednarodnega sodelovanja ter
- razvijanje in utrjevanje demokracije in krepitev pravne države ob spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin (Arah 1995: 343).

Medtem ko so cilji SZVP opredeljeni kot konstanta prizadevanj EU in njenih članic, je njena opredeljenost kot spremenljivka. Pri identificiranju SZVP naj bi bila EU in njenim članicam v pomoč le splošna opredelitev, da predstavlja opredelitev SZVP ter njeno izvrševanje obveznost EU in njenih članic. Unija naj bi te cilje SZVP dosegla na dva načina:

- z vzpostavitvijo sistematičnega sodelovanja pri vodenju politike med svojimi članicami, predvsem v smislu medsebojnega informiranja in posvetovanja, in
- s postopnim uveljavljanjem skupnega ukrepanja (delovanja) na področjih, na katerih imajo članice pomembne skupne interese.

Med obveznosti splošne narave sodi tudi dogovor, da bodo članice skupnosti v duhu lojalnosti in medsebojne solidarnosti dejavno in brez pridržkov podprle SZVP; njihova podpora naj bi se kazala v odrekanju vsakršnim dejanjem, ki bi nasprotovala interesom EU oziroma ogrožala njeno kohezivno moč v mednarodni skupnosti (Arah 1995: 343).

4.2.1 Petersberške naloge

S Petersberško deklaracijo (leta 1992) so kot del prizadevanj za okrepitev operativne vloge ZEU države članice sklenile, da dajo organizaciji na razpolago svoje konvencionalne vojaške enote za izvajanje vojaških nalog.⁸ Odločitev o uporabi teh vojaških enot sprejme

---

⁸ Te sile so znane kot Forces Answerable to WEU.

Svet ZEU v skladu z določili UL ZN, vendar pa sodelovanje v določeni operaciji še vedno ostaja suverena odločitev držav članic (II. 3. člen). Te enote naj bi se poleg tega, da bi prispevale k skupni obrambi skladno s 5. členom Washingtonske pogodbe (Nato) in 5. členom spremenjene Bruseljske pogodbe, uporabljale za t. i. Petersberške naloge (Grizold, 1999:94), ki naj bi dopolnjevale robustnejše naloge Nata:

- humanitarne in reševalne naloge,
- naloge ohranjanja miru,
- krizni menedžment, vključno z vzpostavljanjem miru.

(Western European Union, Council of Ministers, Bonn, 19. junij 1992: Petersberg declaration, <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>, 12.1.2007).

Z Amsterdamsko pogodbo iz leta 1997 so bile Petersberške naloge vključene v Pogodbo o Evropski uniji. Petersberške naloge predstavljajo pravno opredeljeni okvir nalog sil pod vodstvom EU, ki je bil v celoti prevzet od ZEU.⁹ Iz tega tudi izhaja, da so iz Petersberških nalog izvzete naloge individualne ali kolektivne obrambe držav članic EU, ki so še naprej v pristojnosti bodisi nacionalnih držav bodisi zveze Nato na temelju 5. člena Severnoatlantske pogodbe.

Po terorističnih napadih 11. septembra 2001 na ZDA je bila na zasedanju Evropskega sveta v Sevilli junija 2002 sprejeta Deklaracije o terorizmu, kjer je poudarjena odločnost EU v boju proti terorizmu in pomembna vloga, ki jo v tem boju lahko odigrata SZVP in evropska varnostna in obrambna politika (EVOP). V tem smislu je bil obseg EVOP razširjen tudi na protiteroristične aktivnosti EU in druge mednarodne organizacije. To konkretno pomeni kakovostni razvoj Petersberških nalog, ki po novem praktično lahko obsegajo skorajda vsako krizno operacijo razen kolektivne samoobrambe. Takšna širitev Petersberških nalog pa hkrati prispeva k pomenu medstebnega sodelovanja v okviru EU (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 478).

---

⁹ Odločitev o dokončni integraciji petersberških nalog ZEU v preoblikovano EU je bila sprejeta 1999 na vrhu v Kölnu.

4.2.2 Struktura organov in proces odločanja na področju skupne zunanje in varnostne politike

EU na področju SZVP zastopa predsedujoča država članica, pri tem pa ji pomaga visoki predstavnik za SZVP. Naloga predsedujoče države članice je, da predstavlja pobude, identificira enotna stališča in zagotavlja izvajanje odločitev. Svet EU¹⁰ razvija skupno politiko in sprejema odločitve, potrebne za določanje in izvajanje SZVP, na podlagi splošnih smernic SZVP, ki jih določi Evropski svet.¹¹ Svetu EU pri oblikovanju, pripravi in izvajanju zunanjepolitičnih odločitev pomaga visoki predstavnik za SZVP, ki opravlja tudi funkcijo generalnega sekretarja Sveta EU (GS-VP SZVP)¹². Predlagatelj aktov je država članica ali Evropska komisija, formalno pa predlog uvrsti na dnevni red predsedujoča država članica. Svet EU za zagotavljanje izvajanja skupnih ukrepov od Evropske komisije prav tako lahko zahteva ustrezne predloge, ki se nanašajo na SZVP. Vloga Evropske

¹⁰ Svet Evropske unije je osrednji zakonodajni organ Evropske unije in predstavlja interese držav članic. Sedež ima v Bruslju. Svet sestavljajo ministri držav članic. Glede na temo dnevnega reda zasedanja se Svet sestaja v devetih sestavah. Tako na primer Svet za splošne zadeve in zunanje odnose sestavljajo ministri za zunanje zadeve, Svet za pravosodje in notranje zadeve pa ministri za pravosodje in za notranje zadeve. Svetu pri delu pomagajo odbori in delovne skupine. Vsaka država članica ima v Bruslju tudi svoje predstavništvo, ki ga vodi veleposlanik/ca. Priprave na srečanja Sveta opravlja Odbor stalnih predstavnikov (COREPER). Poznamo COREPER I, ki ga sestavljajo namestniki stalnih predstavnikov, in COREPER II, ki ga sestavljajo stalni predstavniki. Vse delo Sveta načrtuje in usklajuje Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC) (Svet EU, http://ec.europa.eu/slovenija/abc/institutions_eu/svet_evropske_unije_sl.htm, 4.2.2007).

¹¹ Srečanje voditeljev držav ali vlad EU in predsednika Komisije imenujemo Evropski svet. Slednji se sestaja do štirikrat letno in določa splošne politične smernice delovanja EU, zato imajo njegovi sklepi izreden pomen za nadaljnje delovanje in politično usmeritev Unije. Evropskemu svetu vsake pol leta predseduje druga država članica, ki s tem stopi na čelo Evropski uniji. Države članice predsedujejo po točno določenem vrstnem redu, ki je določen s sklepom zunanjih ministrov držav članic. Pomen predsedujoče države članice je izreden, saj določa dnevni red, organizira in vodi vse sestanke Sveta in njegovih delovnih skupin ter si prizadeva za izglasovanje zakonodajnih predlogov z iskanjem ustreznih kompromisnih rešitev. Z namenom zagotovitve večje skladnosti med posamičnimi predsedovanji se slednja od leta 1995 povezujejo v t. i. »trojke«, ki pripravljajo skupne enopolletne programe predsedovanja. Slovenija kot prva nova država članica, ki bo predsedovala Evropski uniji v prvi polovici leta 2008, v trojki sodeluje z Nemčijo in Portugalsko (Svet EU, http://ec.europa.eu/slovenija/abc/institutions_eu/svet_evropske_unije_sl.htm, 4.2.2007).

¹² Delo Sveta EU podpira Generalni sekretariat Sveta, katerega glavna funkcija je pripravljanje srečanj Sveta EU v njegovih različnih formacijah ter srečanj njegovih pripravljalnih teles, kot so Odbor stalnih predstavnikov (COREPER), Politični in varnostni odbor (PSC) ipd. Generalni sekretariat je razdeljen na 8 generalnih direktorats, med njimi je tudi generalni direktorat za zunanje odnose; le-ta pa je razdeljen glede na geografska in vsebinska področja (I. Širitev; II. Razvoj; III. Multilateralni ekonomski odnosi; IV. Transatlantski odnosi, OZN in človekove pravice; V. Mediteranski bazen, Bližnji vzhod, Afrika, Azija; VI. Zahodni Balkan, Vzhodna Evropa ter Osrednja Azija; VII. EVOP; VIII. Obrambni vidiki; IX. Civilno krizno upravljanje in koordiniranje). Na čelu Generalnega sekretariata Sveta EU je generalni sekretar Sveta in visoki predstavnik za SZVP EU. Funkcija slednjega je bila ustvariti bolj koherentno SZVP, z Amsterdamsko pogodbo dodana položaju in vlogi generalnega sekretarja Sveta EU. Leta 2004 je bil za generalnega sekretarja Sveta znova imenovan Javier Solana. Solana je tudi visoki predstavnik za SZVP in se v tej vlogi ukvarja predvsem s kriznim upravljanjem, njegov namestnik pa z delovanjem samega Sekretariata. V skladu z novo ustavno pogodbo bi visokega predstavnika nadomestil minister za zunanje zadeve EU (Institucije in drugi organi EU, http://europa.eu/institutions/inst/council/index_sl.htm, 22.1.2007).

komisije in Evropskega parlamenta (EP) je pri sprejemanju odločitev kljub temu omejena zaradi medvladne narave drugega stebra. Evropska komisija na primer nima monopola nad predložitvijo predlogov, kakor ga ima na področju politik ES. Kljub temu je Evropska komisija v celoti vključena v delo v zvezi s SZVP, saj lahko na Svet EU postavlja vprašanja glede SZVP, pomaga predsedujoči državi članici pri pogajanjih za sklenitev mednarodnega sporazuma, daje mnenja o tem, ali je predlagano okrepljeno sodelovanje skladno s politikami EU, ter poleg predsedujoče države članice in visokega predstavnika za SZVP zastopa EU na tem področju. Odločitve se praviloma sprejemajo brez udeležbe Evropskega parlamenta. Predsedujoča država članica se z njim zgolj posvetuje o glavnih vidikih in temeljnih usmeritvah SZVP in zagotavlja, da se njegova mnenja ustrezno upoštevajo. Predsedujoča država članica in Evropska komisija tudi redno obveščata Evropski parlament o razvoju SZVP. Evropski parlament lahko Svetu EU zastavlja vprašanja ali daje priporočila in vsako leto razpravlja o napredku pri izvajanju SZVP (Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU, 2005: 35). Evropsko sodišče je povsem izvzeto iz delovanja na tem področju. SZVP se financira iz proračuna Skupnosti, ki pa ne obsega financiranja operacij z vojaškimi posledicami ali obrambnih operacij ter drugih dejavnosti, za katere tako odloči Svet EU. Takšne operacije financirajo same države (Nusdorfer in Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 43).

EU na področjih skupne zunanje in varnostne politike ter sodelovanja v kazenskih zadevah ohranja medvladno obliko sodelovanja, medtem ko je v zvezi s politikami Evropske skupnosti (ES) razvila nekatere elemente nacionalne države oziroma t. i. supranacionalnosti. Omenjena dvojnost odseva v njenem svojevrstnem pravnem redu in institucionalnem okviru. Pravni red EU, ki zajema celotno zakonodajo, načela, politične usmeritve, sodno prakso Sodišča ES in obveznosti, ki so jih pogodbeno sprejele države članice, nastaja v različnih postopkih ob udeležbi številnih udeležencev. Ob tem so države članice na ravni EU ustanovile skupne institucije in organe, na katere so prenesle izvrševanje dela svojih suverenih pravic. Tako so si zagotovile sodelovanje in soodločanje pri številnih vprašanjih skupnega interesa, s povezovanjem pa pridobile moč in svetovni vpliv, ki ju samostojno ne bi mogla imeti nobena od njih. Pristojnosti institucij in organov EU so v okviru vsakega stebra različne, razen v primeru Evropskega sveta, ki sprejema splošne politične smernice za delovanje Unije na področju vseh treh stebrov, in Sveta Evropske unije, ki je glavni organ za sprejemanje aktov in ukrepov na področju vseh treh

stebrov (Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU, 2005: 9–10).

Na način odločanja o številnih vprašanih skupnega interesa odločilno vplivajo zlasti posebni značaj EU, njena dvojnost, ko deluje v nekaterih zadevah kot nadnacionalna skupnost in drugič kot skupnost držav. V tem okviru ločimo dva osnovna načina dogovarjanja o skupnih zadevah, in sicer komunitarni in medvladni način.

Komunitarni način, ki se uporablja za politike ES (prvi steber) in predstavlja nadnacionalni sistem pravil, določa obveznosti držav članic in postopke odločanja. Poglavitne značilnosti komunitarnega načina so:

- države članice so prenesle (del) pristojnosti oblikovanja in sprejemanja instrumentov na tri institucije EU: Komisijo, Svet EU in Evropski parlament;
- pristojnosti so uravnoteženo porazdeljene med institucijami. Uravnoteženost zagotavlja spoštovanje enakopravnosti in pravic vseh držav članic ter uveljavitev interesov EU;
- Evropska komisija ima zakonodajno pobudo in tako zagotavlja, da predlogi namesto interesov posameznih držav članic vključujejo interese EU, medtem ko Svet EU in EP odločata o predlogih Evropske komisije. Svet EU največkrat odloča s kvalificirano večino;¹³
- za enotno razlago prava ES je pristojno Sodišče Evropskih skupnosti;
- pravni red ES je nad pravnim redom držav članic (Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU, 2005: 21).

¹³ Število glasov vsake države članice je določeno s pogodbami, na katerih temelji EU. Pogodbe opredeljujejo tudi primere, v katerih je potrebna navadna večina, kvalificirana večina ali soglasje. Od 1. 1. 2007 je kvalificirana večina dosežena, če sta izpolnjena naslednja dva pogoja:

- če večina držav članic soglaša s predlogom (v nekaterih primerih dve tretjini držav);
- če je najmanj 255 za predlog, tj. 73,9 % skupnega števila glasov (približno isti delež kot v prejšnjem sistemu).

Poleg tega lahko vsaka država članica zahteva potrditev, da glasovi za predlog predstavljajo najmanj 62 % celotnega prebivalstva Unije, v nasprotnem primeru odločitev ni sprejeta.

Razdelitev glasov po posameznih državah članicah (od 1. 1. 2007)

Nemčija, Francija, Italija, Združeno kraljestvo	29
Španija, Poljska	27
Romunija	14
Nizozemska	13
Belgija, Češka, Grčija, Madžarska, Portugalska	12
Avstrija, Švedska, Bolgarija	10
Danska, Irska, Litva, Slovaška, Finska	7
Ciper, Estonija, Latvija, Luksemburg, Slovenija	4
Malta	3
SKUPAJ	345

(Svet EU, http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=242&lang=SL&mode=g, 22.1.2007)

Medvladni način se uporablja za odločanje v klasičnih mednarodnih organizacijah in pomeni, da so pristojnosti izključno v rokah držav članic, ki sprejemajo odločitve praviloma s soglasjem. V EU se posega po tem načinu predvsem na področju SZVP (drugi steber) ter policijskega in pravosodnega sodelovanja v kazenskih zadevah (tretji steber). Poglavitne značilnosti medvladnega načina so:

- glavno pobudo imajo države članice in Evropska komisija,
- Svet EU praviloma odloča s soglasjem,¹⁴
- Evropski parlament ima samo posvetovalno vlogo,
- vloga Sodišča Evropskih skupnosti je obrobna (Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU, 2005: 21).

Elementov, ki jasno dokazujejo medvladno urejenost SZVP, je kar nekaj. Prvič, pravica do pobude je razpršena, saj je v rokah držav članic in Komisije. Drugič, postopek sprejemanja odločitev temelji na soglasju. Vsaka država članica ima tako pravico do veta in zato možnost preprečitve sprejema določene odločitve. PEU sicer dopušča t. i. konstruktivno vzdržanje, s katerim se država članica lahko vzdrži sprejema in izvedbe določene odločitve in na ta način prepreči blokado delovanja SZVP. Obstaja tudi možnost sprejemanja odločitev s kvalificirano večino v dveh taksativno navedenih primerih: a) pri sprejemanju skupnih ukrepov in skupnih stališč ali pri sprejemanju vseh drugih sklepov, vezanih na skupne strategije, ter b) pri sprejemanju vseh odločitev o izvajanju skupnega ukrepa ali skupnega stališča, ki jih je Svet EU že sprejel. Kljub temu pa govorimo zgolj o navidezni ali omejeni uporabi kvalificirane večine, kajti do njenega izvajanja ne pride v primeru, ko država članica meni, da bi sprejetje odločitve ogrozilo njene nacionalne interese. Tretjič, kljub temu da imata Predsedstvo in Komisija sicer izrecno določeno dolžnost rednega obveščanja Evropskega parlamenta o vseh zadevah s področja SZVP, Evropski parlament nima pravega nadzora nad tem področjem, saj je njegova vloga zgolj posvetovalna. Politični nadzor v okviru drugega stebra naj bi se sicer izvajal na nacionalni ravni, vendar je tudi temu mogoče oporekati, saj je ta nadzor odvisen predvsem od vloge nacionalnih parlamentov v državah članicah EU in njegovega nadzora nad lastno vlado. Četrto, Evropsko sodišče na področju SZVP nima pristojnosti. Petič, instrumenti, ki jih SZVP uporablja (npr. splošne smernice, skupne strategije, skupni ukrepi, skupna stališča),¹⁵ se po

---

¹⁴ V teh primerih ima vsaka država članica en glas. Za sprejetje odločitve je potrebno soglasje vseh držav članic.

¹⁵ PEU navaja tri glavne instrumente SZVP na področju odločanja:

naravi razlikujejo od tistih, ki se uporabljajo v prvem stebru, saj gre predvsem za politične in ne pravne instrumente (Nusdorfer, Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 44).

Države članice so v zvezi z zunanjo, varnostno in obrambno politiko ohranile nacionalno pristojnost in neodvisen nadzor nad njihovim oblikovanjem, zato poteka sodelovanje le na medvladni ravni. Ker na tem področju ni razmejitve pristojnosti med EU in državami članicami, je intenzivnost sodelovanja povsem odvisna od politične volje držav članic. Gre za uskladitev različnih nacionalnih stališč, katere namen je doseči enotno stališče. Če in ko ga države dosežejo, ga lahko uresničijo s sprejetjem instrumentov SZVP, deklaracij, sklepov ipd., ali pa le uskladijo svoja stališča in enotno nastopijo na mednarodnem prizorišču (Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU, 2005: 35).

Sodelovanje držav članic EU se je na področju zunanje in varnostne politike skozi celotno zgodovino evropske integracije pospeševalo in poglobljalo. Če je Evropa v začetnih desetletjih prejšnjega stoletja v mednarodnih odnosih nastopala razdvojeno in konfliktno, lahko v zadnjih dveh desetletjih govorimo o bolj usklajenem delovanju. Pojavljati se je začela potreba po sodelovanju in dejanskem združevanju politik, tudi SZVP. Pri tem je vprašanje, ali lahko države članice EU vodijo enaka želja in interesi pri sooblikovanju mednarodne politike? So sposobne narediti korak naprej ter podeliti večje pristojnosti Komisiji ali pa bo SZVP še naprej ostala zgolj predmet medvladnega usklajevanja in sodelovanja? Vzroke za različna mnenja in stališča držav članic EU do tega problema bi lahko združili v dve skupini (Hill, 1997 v Nusdorfer in Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 51):

-
1. **Skupna stališča** (Common Positions), ki jih opredeljuje Svet EU, države članice pa morajo zagotoviti skladnost svojih nacionalnih politik s takšnimi stališči.
  2. **Skupne strategije** (Common Strategies), o katerih odloča Evropski svet s konsenzom na priporočilo Sveta EU, ki je zadolžen za njihovo uresničevanje s sprejemanjem skupnih stališč in skupnih ukrepov. Iz skupne strategije so razvidni cilji, trajanje in sredstva za doseg cilja znotraj določenega časovnega okvira.
  3. **Skupne akcije** (Common action). Če Svet EU ugotovi, da je o konkretni zadevi s področja SZVP v skladu s smernicami Evropskega sveta, treba odločati po načelu skupne akcije, opredeli splošne in posebne cilje EU pri izvajanju takšne akcije, določi njen obseg, trajanje, sredstva, postopke in pogoje za njeno izvajanje. Akti skupne akcije zavezujejo države članice tako glede sprejemanja stališč kot glede vodenja njihove nacionalne politike. V izrednih razmerah so članice EU upravičene sprejemati izredne ukrepe: pri njihovi izbiri morajo upoštevati splošne cilje skupne akcije ter o uvedenih ukrepih nemudoma obvestiti Svet EU (Arah, 1995: 344–345).
- Amsterdamska pogodba je dopolnila obstoječe instrumente SZVP z naslednjima:
4. **Stiki s tretjimi državami** (politični dialog).
  5. **Deklaracije**, ki javno izražajo stališča, prošnje ali pričakovanja EU do tretjih držav ali mednarodne teme in s katerimi se lahko EU hitro odzove na nenadne dogodke in izrazi lastno mnenje.

- a) različne zgodovinske izkušnje držav članic. Pri tem je značilno, da se države z daljšo tradicijo in države, ki so se za svoj obstoj morale boriti, zelo težko odpovejo lastni suverenosti v imenu kolektivnega delovanja;
- b) različni nacionalni interesi držav članic. Že po definiciji imajo različne države različne gospodarske, politične in strateške interese. Ključno vprašanje pa je, ali bodo v okviru nadaljnjega razvoja SZVP ti interesi lahko postali konvergenčni.

Posamezne države članice EU imajo še vedno nacionalno opredeljene zunanje politične interese. Med manjšimi državami članicami je npr. očitno, da se Danska, Finska in Švedska ne bodo odpovedale posebnim bilateralnim odnosom z Norveško, med zunanje političnimi prednostmi Portugalske in Nizozemske pa sta še vedno Vzhodni Timor in Indonezija. Nizozemska zunanja politika prav tako še naprej neguje globoko in zvesto privrženost mednarodnemu pravu, Avstrija, Irska in Finska pa razvijajo svojo zunanje politično strategijo v kontekstu lastne vojaške nevtralnosti. Med večjimi državami članicami bi lahko trdili, da je osrednja značilnost britanske politike njena anglosaksonska solidarnost, podpora prostemu trgu in prostemu trgovanju, močna povezava z državami Commonwealtha, občutek oddaljenosti od celine in s tem drugačnosti ter seveda močno poudarjanje čezatlantskega povezovanja. Na ta način je britanska zunanje politična vizija zelo pogosto v nasprotju s francoskim razumevanjem razvoja SZVP. Francoska posebnost je namreč njihovo prepričanje, da morajo imeti izvirno vlogo na evropskem in svetovnem prizorišču, značilna pa je tudi njihova podpora francosko govorečim državam. V Franciji je tako že od de Gaulla naprej prisotna želja po neodvisnem vodenju lastne zunanje politike, ki se je izražala v želji po popolnoma avtonomnem nadzoru in razvoju lastne varnostne politike. Francija je npr. leta 1966 oznanila svoj umik iz združene vojaške strukture zveze Nato. S tem je bila Francija sicer še vedno članica Nata, ni pa sodelovala v tistih telesih, kjer je potekalo obrambno načrtovanje in odločanje. Nemška zunanja politika je posledica zapletene zgodovinske izkušnje ter vloge Nemčije kot t. i. civilne sile¹⁶. Vloga Nemčije kot civilne sile je sicer postala nekoliko vprašljiva z nemško vključenostjo v vojaško posredovanje na Kosovu leta 1999 in Afganistanu od leta 2002 naprej. Nemčija tako poudarja multilateralizem ter mnogokrat antimilitarizem, obenem pa tradicionalno izraža odpor do pritiskov v imenu nacionalnih interesov. Španija je v pristopu k EU videla rešitev svojega relativno dolgega obdobja izolacionizma. Tako je povezovanju znotraj EU sicer

---

¹⁶ Značilnosti države, ki je opisana kot civilna sila, je predvsem v njenem zanikanju unilaterizma na področju zunanje in varnostne politike, zasledovanju zunanje političnih ciljev s političnimi in ekonomskimi sredstvi ter

močno naklonjena, vendar le, dokler ta ne poseže v specifiko njenih odnosov z državami Latinske Amerike. Značilno je tudi njeno posebno razumevanje varnostnih interesov na območju Severne Afrike ter dobri odnosi, ki jih goji z arabskim svetom. Individualni zgodovinski pogledi držav članic EU in posebna občutljivost, celo ranljivost, na določenih področjih bodo vsekakor še naprej vplivali na njihove odločitve in stališča. Glede na to, da se te v veliki meri še naprej razlikujejo, je mogoče trditi, da komunitarizacije SZVP v bližnji prihodnosti ni mogoče pričakovati (Nusdorfer in Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 51–52).

Zaradi težav pri doseganju enotnosti glede zunanje-političnih stališč ima Pogodba o Ustavi za Evropo na nekaj mestih eksplicitno zapisano željo in potrebo po okrepitvi obveznosti držav članic na področju SZVP. Tako pogodba določa, da države članice dejavno in brez pridržkov podpirajo SZVP ter si prizadevajo za krepitev in razvoj medsebojne politične solidarnosti. Pogodba tudi nalaga državam članicam, da se v okviru ustreznih institucij EU posvetujejo o vsakem vprašanju SZVP, ki je splošnega pomena, pred ukrepanjem na mednarodnem prizorišču ali prevzemom kakšne obveznosti, ki bi lahko vplivala na interese EU. Vendar so vse določbe izražene le na deklarativni ravni, njihovo sankcioniranje pa ni predvideno. Ker je področje SZVP še vedno medvladno urejeno, bo verjetno tudi v prihodnje težko doseči soglasje vseh držav članic EU pri pomembnih in vitalnih zunanje-političnih vprašanjih. Če ne bo soglasja, pa odločitev o nekakšnem skupnem ravnanju ali ukrepanju (tudi o enotnem stališču do takšnega vprašanja, kot je bil napad na Irak) ne bo sprejeta in bo vsaki državi članici dana možnost nastopati posamično in zasledovati pri tem predvsem lastne interese (Delovanje EU na portalu vlade RS z informacijami o življenju v EU, <http://www.evropa.gov.si/evropomocnik/question/929-186/index.html>, 19.1.2007).

4.3 Evropska varnostna in obrambna politika

Mednarodno reševanje kriz na območju nekdanje Jugoslavije je opozorilo na nesorazmerje med gospodarsko močjo EU na eni strani ter »varnostno« močjo EU na drugi. EU v osnovi ni bila sistemsko in strateško pripravljena odgovarjati na te krize in na izzive spreminjajočega se varnostnega okolja. Razočaranje in frustracija ob nemoči in

---

zastopanju ideje o soodvisnosti držav v svetu (Maull, 2000, in Hyde-Price, 2001 v Nusdorfer in Vatovec v Pezelj (ur.) 2003: 52).

nezmožnosti EU za učinkovito in vplivno odzivanje na krize sta pripeljala do velikih sprememb na področju drugega stebra EU, kjer se je kot integralni del skupne zunanje in varnostne politike razvila evropska obrambna in varnostna politika (EVOP). To je bilo mogoče zaradi kombinacije velikega motiva članic EU po razvoju SZVP in EVOP, pristanka ZEU za lastno ukinitve in prenos nekaterih temeljnih funkcij na EU, podpore Londona in podpore zveze Nato za razvoj EVOP (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 464).

Podpora Londona pri razvoju EVOP se je izrazila leta 1998 na britansko-francoskem srečanju v St. Malu. V sprejeti deklaraciji, ki predstavlja preobrat na področju zunanje in varnostne politike EU, je zapisana odločitev, da politika EU vključi tudi razsežnosti varnosti in obrambe. EU bi morala aktivno in celovito delovati na mednarodnem prizorišču, za kar bi bilo treba uresničiti določbe Amsterdamske pogodbe, ki so osnova za izvajanje akcij s strani EU. EU mora razviti zmogljivosti za izvajanje samostojnih operacij s kredibilnimi oboroženimi silami, razviti mora ustrezne instrumente odločanja o uporabi teh sil, zmogljivosti za situacijsko analiziranje, strateško načrtovanje, obveščevalno delovanje ipd. Osnovni cilj EVOP je bil povečati sposobnost EU za udejstvovanje v kriznih situacijah tako znotraj Evrope kot tudi na širšem območju, kar naj bi dosegli z razvojem vojaških in civilnih zmogljivosti in ob podmeni, da Nato¹⁷ kot celota ne bi kazal zanimanja za delovanje (Jazbec 2004: 6).

Na vrhu v Kölnu junija 1999 je bil sprejet sklep o nadaljnji krepitvi SZVP na področju EVOP, kar je zahtevalo oblikovanje primernih odločevalskih teles in zmogljivosti za avtonomno vojaško sodelovanje. Sprejeta je bila odločitev o dokončni integraciji Petersberških nalog ZEU v preoblikovano EU. Petersberške naloge so bile vključene že v Amsterdamsko pogodbo, ki je postala veljavna istega leta. S tem pa je ZEU izgubil smisel svojega delovanja.¹⁸

---

¹⁷ Zveza Nato je 1999 na vrhu v Washingtonu podprla razvoj EVOP znotraj EU. Zveza Nato je podprla možnost avtonomne vojaške akcije EU v primerih, ko Nato kot celota ni vpleten v reševanje kriznega primera. Hkrati pa je zveza poudarila, da je treba zagotoviti preglednost tovrstnih procesov v EU, preprečiti podvajanje in zagotoviti mehanizme za vzajemno posvetovanje. Ugotovljeno je bilo tudi, da močnejša evropska vloga na varnostnem področju lahko pripomore tudi k vitalnosti zveze Nato v 21. stoletju (Prezelj v Haček in Zajc (ur.), 2005: 465). Nekatere države Nata so EVOP podprle celo zato, ker so menile, da prepad med evropskimi in vojaškimi zmogljivostmi ogroža samo zvezo Nato.

¹⁸ Amsterdamska pogodba opredeljuje ZEU kot integralni del razvoja Unije, s čimer ZEU podpira oblikovanje obrambnih aspektov SZVP. Razen prenosa pristojnosti z ZEU na EU in vključitve Petersberških nalog in podrejenih teles ZEU (Satelitski center, Inštitut za varnostne študije) v nove strukture EU, so organi ZEU postali notranji organi EU, skupščina ZEU pa se je preimenovala v Varnostno in obrambno skupščino EU z nalogo izvajanja nadzora nad delovanjem novih varnostnih in obrambnih organov EU.

Naslednji pomembni koraki so bili narejeni na helsinškem vrhu decembra 1999, ko je bil sprejet naslovni cilj za oblikovanje vojaških zmogljivosti EU, in zasedanjih v Santa Maria da Feiri in Nici leta 2000, kjer je bila dokončno določena struktura za EVOP.

4.3.1 Struktura Evropske unije na področju evropske varnostne in obrambne politike

Na evropskem vrhu v Kölnu so države članice EU odločile, da mora EU za izpolnjevanje zadanih ciljev oblikovati določene avtonomne strukturne mehanizme za odločanje in izvajanje odločitev na politični in operativni ravni za primere, ko Nato v celoti ni vključen. Ustanoviti je bilo treba Politični in varnostni odbor (najvišji organ SZVP), Vojaški odbor (najvišji vojaški organ), Vojaški štab, Situacijski center, Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja, imenovati visokega predstavnika EU za SZVP, razširiti srečanja Sveta za splošne zadeve s sodelovanjem obrambnih ministrov EU in vključiti telesa ZEU, pomembna za izvajanje Petersberških nalog v strukturo EU (Satelitski center, Inštitut za varnostne študije). Marca 2003 so na začasni osnovi, znotraj Generalnega sekretariata Sveta pod vodstvom Javierja Solane, začeli delovati Politični in varnostni odbor, Vojaški odbor in Vojaški štab (Andreani, Bertram in Grant 2001: 25). V skladu z odločitvijo Evropskega sveta z zasedanja v Nici decembra 2000 so sečasne institucije preoblikovale v stalne institucije EVOP znotraj strukture Sveta EU.

Koordinator za EVOP je visoki predstavnik EU za SVZP oz. generalni sekretar, kar pomeni, da naštetih organi EVOP delujejo v okviru Generalnega sekretariata EU. Zasedanje EU v Nici leta 2000 je imelo pomembno vlogo pri opredeljevanju nalog omenjenih strukturnih elementov EVOP. Ključne politične in strateške usmeritve na področju EVOP dvakrat na leto sprejema Evropski svet, ki ga sestavljajo najvišji politični voditelji držav članic EU. Pomembno vlogo pri političnem usmerjanju EVOP ima tudi Svet ministrov oz. Svet EU, ki se lahko večkrat sestaja v različnih zasedbah. Za EVOP sta pomembni predvsem zasedbi obrambnih in zunanjih ministrov. Predsedstvo se zamenja med članicami vsakih šest mesecev. Predsedujoči sveta vodi trojko, ki jo sestavlja še predstavnik naslednje predsedujoče države in tudi visoki predstavnik za SZVP. Za izvajanje SZVP (EVOP) je predvsem odgovorno predsedstvo oz. Svet EU.

Politični in varnostni odbor

Politični in varnostni odbor (Political and Security Committee – PSC) je centralno politično telo EU za vodenje in koordinacijo SZVP, EVOP in v tem okviru kriznega upravljanja EU. Politični in varnostni odbor ima sedež v Bruslju, kjer se vsaj dvakrat tedensko srečujejo predstavniki držav članic EU na ravni veleposlanikov, od januarja 2005 pa ima Evropska komisija v njem akreditiranega predstavnika. Predsednik odbora je GS-VP SZVP, predsednik ožjega odbora pa je predsednik predsedujoče države. Odbor spremlja mednarodni položaj na področjih, ki jih zadeva SZVP, ter prispeva k opredeljevanju politik, s tem da Svetu EU na njegovo zahtevo ali na lastno pobudo daje mnenja o kriznih razmerah in predlaga možnosti za odziv EU.¹⁹ Prav tako spremlja izvajanje dogovorjenih politik, ne da bi s tem posegal v pristojnosti Predsedstva in Komisije. Usmerja delovanje drugih nižjih odborov v okviru EVOP (predvsem Vojaškega odbora in Odbora za civilne vidike kriznega upravljanja) in usklajuje civilne in vojaške vidike kriznega upravljanja EU. Izvaja političen nadzor in strateško vodi operacije kriznega upravljanja, za kar je odgovoren Svetu EU. Slednji lahko za namen in čas trajanja konkretne operacije kriznega upravljanja pooblasti Politični in varnostni odbor, da sprejme ustrezne odločitve glede političnega nadzora in strateškega vodenja operacije. Na podlagi mnenj in priporočil vojaškega odbora oceni bistvene elemente in jih posreduje v obravnavo Svetu EU.

Vojaški odbor

Vojaški odbor EU (European Union Military Committee – EUMC) je najvišji vojaški organ EU, ki ga sestavljajo obrambni ministri držav članic EU. Obrambni ministri se sestanejo nekajkrat na leto, sicer pa jih pri vsakodnevnem delu predstavljajo njihovi delegirani vojaški predstavniki. Naloge Vojaškega odbora so vojaško svetovanje Političnemu in varnostnemu odboru, usmerjanje izvajanja vojaškega kriznega upravljanja, nadziranje vojaških vidikov kriznega upravljanja, ocena strateških vojaških možnosti itd. (Rutten 2001: 194–197).

---

¹⁹ Politični in varnostni odbor na osnovi pridobljenih ocen o konkretni krizni situaciji in v sodelovanju z Enoto za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje ter drugimi relevantnimi telesi Generalnega sekretariata razvije politično-vojaški okvir morebitne operacije EU. Le-ta predstavlja namen in naravo morebitne operacije (civilna ali vojaška operacija kriznega upravljanja) in razpoložljive instrumente za operacijo z oceno dostopnosti potrebnih zmogljivosti za izvedbo operacije.

Vojaški štab

Vojaški štab (European Union Military Staff – EUMS) je sestavljen iz vojaških strokovnjakov držav članic EU, ki ne opravljajo operativnih nalog generalštaba, temveč svetujejo Vojaškemu odboru. Vojaški štab predstavlja povezavo med Vojaškim odborom in dejanskimi vojaškimi enotami. Odgovoren je za zgodnje opozarjanje, ocenjevanje razmer, strateško načrtovanje operacij v okviru Petersberških nalog ob uporabi zmogljivosti zveze Nato ali brez njih. Stalno spremlja vse vojaške vidike operacij, izdeluje njihove strateške analize in poroča ter svetuje Političnemu in varnostnemu odboru o morebitni spremembi strategije. Na osnovi usklajevanj z zvezo Nato določa in razvršča evropske in večnacionalne sile za vodene operacije EU. Z nadzorom, ocenjevanjem in dajanjem priporočil pri usposabljanju, urjenju in interoperabilnosti sil in zmogljivosti prispeva k vzpostavitvi in pripravi nacionalnih in večnacionalnih vojaških sil, ki jih prispevajo države članice EU. Usklajuje postopke z nacionalnimi, večnacionalnimi in tistimi generalštabi, ki jih je za izvajanje operacij EU prispevala zveza Nato. Zagotavlja združljivost postopkov in vzdržuje stike in odnose z zvezo Nato, OZN in OVSE (Rutten 2001: 196–197).

Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja

Odbor za civilne vidike kriznega upravljanja (Committee for Civilian Aspects of Crisis Management – CIVCOM) je leta 2000 ustanovljeno delovno telo Sveta EU. Odgovoren je Političnemu in varnostnemu odboru, kateremu zagotavlja informacije, predloge in mnenja o civilnem kriznem upravljanju. *»Odgovoren je za usmerjanje policijskih operacij, naporitev enot civilne zaščite, pravosodnih uslužbencev in administrativnega osebja na krizna žarišča.«* (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 471)

4.3.2 Mehanizmi in zmogljivosti za izvajanje evropske varnostne in obrambne politike

Da bi postala pomemben mednarodni varnostni akter, mora EU razviti mehanizme in zmogljivosti, ki ji bodo omogočali učinkovit spopad z grožnjami in krizami iz sodobnega varnostnega okolja. V EU sta se tako oblikovala vojaško in civilno krizno upravljanje in vojaške in civilne zmogljivosti za krizno upravljanje.

4.3.2.1 Vojaške zmogljivosti za krizno upravljanje

Razvoj evropskih vojaških zmogljivosti se je začel vzporedno z oblikovanjem SZVP z Maastrichtsko pogodbo, čeprav so se dejanski premiki začeli leta 1999. Takrat je bil na helsinškem vrhu za uresničevanje splošnega cilja iz Kölna glede zmogljivosti za samostojno vojaško akcijo, podprto z lastnimi oboroženimi silami, sprejet naslovni cilj za oblikovanje vojaških zmogljivosti EU (Helsinki Headline Goal). S helsinškim naslovnim ciljem je bilo predvideno oblikovanje evropskih sil za hitro posredovanje (EU Rapid Reaction Force – ERRF) do leta 2003 za izvajanje Petersberških nalog, ki bi štela med 50.000 do 60.000 vojakov (do 15 brigad). Te sile naj bi bile razporejene v roku 60 dni in bi se na kriznem območju lahko vzdrževale leto dni. EU naj bi bila do leta 2003 sposobna izvajati celoten spekter Petersberških nalog. Hkrati bi morala zagotoviti ustrezno oskrbovanje in vzdrževanje svojih enot na bojišču, zagotoviti ustrezne poveljniške, nadzorne in obveščevalne zmogljivosti, logistiko in druga bojna podporna sredstva. Za zagotovitev rotacij bi bilo treba zagotoviti skupno število 200.000 vojakov. Zastavljeni cilj je presegal takratne vojaške zmogljivosti EU, vendar je bil zastavljen namenoma, da bi pospešil potrebne vojaške reforme. Vojne na območju nekdanje Jugoslavije v 90. letih 20. stoletja so namreč opozorile na nezmožnost vojaškega posredovanja evropskih držav in poudarile neskladnost vojaških zmogljivosti na obeh straneh Atlantika, ki izhaja že iz obdobja hladne vojne. Specifične strateške zahteve v obdobju hladne vojne so zahtevale vzpostavitev in vzdrževanje množičnih armad, sposobnih izvajanja bojev kontinentalne narave v splošnem vojaškem spopadu svetovnih razmer. Zveza Nato je od evropskih članic zahtevala sposobnost izvajanja kolektivne obrambe ter s tem vzpodbudila specializacijo vlog na obeh straneh Atlantika. Medtem ko so evropske države prispevale vojaške enote, tanke, zračno obrambo, protipodmorniška in ostala obrambna sredstva za statično obrambo »domačega ozemlja«, so Američani zagotavljali satelite za pridobivanje obveščevalnih podatkov, poveljniške sisteme in protinapadalne operacije. Ob koncu hladne vojne se je večina evropskih držav soočila s preobširnimi obvezniškimi vojskami, neustreznimi za hitro in učinkovito posredovanje zunaj nacionalnih meja in s tem meja zavezništva.

V okviru periodičnih konferenc o prispevanju vojaških zmogljivosti leta 2000, 2001 in 2003 so morale članice EU za uresničitev tega cilja prispevati svoje vojaške zmogljivosti. Pri tem ni šlo za ustanavljanje evropske vojske, temveč za politično zavezo držav članic EU pri oblikovanju in razvoju vojaških sil in sredstev, ki bi jih bilo – na temelju soglasne odločitve Sveta EU – mogoče uporabiti pod vodstvom EU, in sicer za konkretno

mednarodno krizno situacijo, v skladu z načeli UL ZN in na temelju posamične in samostojne odločitve nacionalnih držav. Helsinški naslovni cilj je bil dokaj hitro dosežen, saj je helsinški katalog sil (Helsinki Force Catalogue), oblikovan na konferenci za najavo sil v Bruslju leta 2000, obsegal nabor 100.000 vojakov, 400 letal in 100 ladij. Za opredelitev zmogljivosti, ki bi bile potrebne, da bi EU lahko dosegla helsinški naslovni cilj, je bil izdelan helsinški katalog zmogljivosti (Helsinki Headline Goal Catalogue). Primerjalna analiza obeh katalogov je opozorila na pomanjkljivosti nacionalnih prispevkov, opredeljenih v helsinškem razvojnem katalogu (Helsinki Progress Catalogue). Za usklajevanje procesa dopolnjevanja kakovostnih pomanjkljivosti na različnih področjih (poveljevanja in kontrole, pridobivanja obveščevalnih podatkov, zagotavljanja strateškega transporta ipd.) je bil oblikovan Akcijski načrt za evropske zmogljivosti (European Capability Action Plan – ECAP).²⁰ Leta 2003 je bilo na konferenci o vojaških zmogljivostih ugotovljeno, da so vojaške sile EU sicer operativne za opravljanje celotnega spektra Petersberških nalog, vendar so omejene s prepoznanimi pomanjkljivostmi, ki ovirajo izvajanje najzahtevnejših nalog.²¹

Nadaljnji načrti EU na področju zmogljivosti so zelo ambiciozni. Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (GAREC) je maja 2004 potrdil naslovni cilj 2010 (Headline Goal 2010), ki ga je junija 2004 sprejel Evropski svet. Naslovni cilj 2010 temelji na Evropski varnostni strategiji, razvoju strateškega okolja in tehnologije, spoznanju o prepoznanih pomanjkljivostih pri doseganju helsinškega naslovnega cilja ter dotedanjih izkušnjah iz vodenih operacij kriznega upravljanja EU. Obrambni ministri 25 držav članic so se obvezali, da se bo EU do leta 2010 sposobna odzivati na krize po vsem svetu. Med naloge, ki jih bo sposobna izvajati na globalni ravni, so spektru operacij kriznega upravljanja, ki jih določa PEU, dodane skupne operacije razoroževanja in podpore tretjim državam v boju proti terorizmu in pri reformah varnostnega sektorja. EU bi morala biti sposobna sprejeti odločitev za začetek izvajanja omenjenih nalog v največ 5 dneh, na terenu pa naj bi se akcije začele najpozneje v 10 dneh po sprejemu odločitve za aktiviranje. Sposobnost

---

²⁰ Za izboljševanje evropskih zmogljivosti z "European Capabilities Action Plan" (ECAP) se v sodelovanju z EU zavzema tudi Nato. ECAP bo okrepil obrambne zmogljivosti evropskih zaveznic in istočasno tudi pomagal prizadevanjem EU za vzpostavitev evropskih obrambnih struktur. Za usklajevanja ECAP in predvidenih zmogljivosti Nata iz Prage (2002) je leta 2003 začela delovati skupina EU-Nato o zmogljivostih (EU-Nato Capability Group).

²¹ Pomanjkljivosti, ugotovljene s strani Nata, naj bi države EU čimprej odpravile z modernizacijo lastnih vojaških sistemov, za kar je treba nujno zvišati obrambna sredstva. V nasprotnem ERRF brez zmogljivosti zveze Nato oziroma ZDA ne bodo sposobne opravljati celotnega spektra Petersberških nalog.

hitrega in učinkovitega delovanja v celotnem spektru operacij kriznega upravljanja v veliki meri sloni na razvoju koncepta bojnih skupin²² do leta 2007.

Poleg razvoja kvantitativnih zmogljivosti se države članice ukvarjajo tudi z izboljšavo kvalitativnih vidikov vojaških sil na naslednjih področjih: struktura oboroženih sil, proračuni, osebje, mednarodno sodelovanje, logistika, usposabljanje, raziskave in tehnologija, industrijsko sodelovanje, javne nabave, civilno-vojaško sodelovanje. Države članice EU si prizadevajo uresničiti kvalitativne vidike oboroženih sil, da bi izboljšali razpoložljivost sil, operativni razvoj, preživetje in stalnost ter interoperabilnost oboroženih sil (Rutten 2002: 97).

4.3.2.2 Civilne zmogljivosti za krizno upravljanje

Na vrhu v Kölnu leta 1999 so države članice EU soglašale s pomembnostjo civilnega kriznega upravljanja za zagotavljanje varnosti. Istega leta je vrh v Helsinkih postavil razvoj zmogljivosti civilnega kriznega upravljanja ob bok vojaških zmogljivostih vojaškega kriznega upravljanja. Evropski svet je leta 2000 v Santa Maria da Feiri in v Goteborgu 2001 določil štiri prednostna področja civilnega kriznega upravljanja: policijsko dejavnost, vladavino prava, krepitev civilne administracije in civilno zaščito. Vsako od teh področij je usmerjeno v razvoj zmogljivosti, ki naj bi jih dosegli do leta 2003, in sicer bodisi za operacije pod vodstvom EU ali pa pod vodstvom drugih mednarodnih organizacij.

Policijska dejavnost

Na policijskem prednostnem področju si je EU zadala cilj do leta 2003 oblikovati nabor 5000 policistov za izvajanje civilnega kriznega upravljanja, od katerih bi jih bilo 1000 pripravljenih za posredovanje v 30 dneh od poziva. Policijske sile bi na kriznem območju nadomeščale in/ali nudile podporo lokalni policiji s svetovanjem, usposabljanjem in nadzorom.

---

²² Koncept bojnih skupin naj bi zagotovil hitro odzivnost EU v primeru kriz. Obrambni ministri držav članic so aprila 2004 v kontekstu nadaljnjega razvoja sil za hitro posredovanje podprli načrt Velike Britanije, Francije in Nemčije za ustanovitev 6 do 7 bojnih skupin (battle groups - BGs) po 1500 vojakov v okviru teh sil, ki naj bi postale operativne v letu 2007. Načrt predvideva, da bo bojne skupine mogoče namestiti v 15 dneh po sprejemu sklepa EU in jih vzdrževati na kriznem žarišču do 30 dni (oziroma 120 dni z menjavami) (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 471).

Vladavina prava

Na prednostnem področju krepite vladavine prava je bil postavljen cilj do leta 2000 oblikovati nabor okrog 300 tožilcev, sodnikov in upravnikov zaporov operativnih v roku 30 dni. Ti uradniki naj bi na kriznih območjih zagotovili pomoč lokalnim institucijam vladavine prava s svetovanjem, usposabljanjem in nadzorom na pravnem, sodnem in kazenskem področju. V razmerah, ko lokalne institucije vladavine prava niso vzpostavljene oziroma ne delujejo, lahko opravljajo tudi izvršilne naloge (Rutten 2002: 45–46).

Civilna administracija

Na področju civilne administracije oz. uprave je bil zastavljen cilj oblikovati mehanizem selekcioniranja, urjenja in vodenja strokovnjakov za civilno administracijo, ki bi skrbeli za nemoteno delovanje ali vzpostavitev civilne administracije na kriznem žarišču. Gre za po potrebi ustanovljeno skupino strokovnjakov, ki bodo z delovanjem v civilni administraciji sposobni zagotoviti nadzor nad izvedbo volitev, izvajanjem človekovih pravic, pobiranja davkov, uvesti izobraževalni sistem, vzpostaviti administrativni sistem in na delovna mesta v upravnih organih postaviti ustrezne strokovnjake (Rutten 2001: 134).

Civilna zaščita

Tudi na področju civilne zaščite je bilo predvideno oblikovanje določenih operativnih zmogljivosti v obliki dveh do treh ocenjevalnih oz. koordinacijskih skupin z odzivnim časom treh do sedmih ur, intervencijskih ekip v obsegu do 2000 oseb ipd. za izvajanje humanitarne pomoči v operacijah civilne zaščite.²³

Tudi na civilnem področju je bila uvedena procedura za pridobivanje zmogljivosti, vendar pa izpolnjevanje zastavljenih ciljev na civilnem področju ni tako problematično kot na vojaškem. Na konferenci zmogljivosti civilnega kriznega upravljanja leta 2002 je bilo poudarjeno, da so bili konkretni cilji na vseh štirih področjih civilnega kriznega upravljanja doseženi ali preseženi in da so sile na vseh področjih tudi operativne (Haine 2003: 145).

Evropski svet je na zasedanju decembra 2004 v Bruslju sprejel civilni naslovni cilj 2008 (Civilian Headline Goal 2008), v skladu s katerim naj bi bile civilne zmogljivosti EVOP operativne v 30 dneh od odločitve za napotitev, in sicer samostojno, z drugimi

---

²³ Države članice EU so kot operacije civilne zaščite označile operacije iskanja in reševanja v primeru naravnih in drugih nesreč (Rutten, 2001: 134).

mednarodnimi organizacijami ali v kombinaciji z vojaškimi operacijami (Lindstrom, 2007, The Headline goal, www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf, 3.1.2007).

4.4 Strateško partnerstvo med Evropsko unijo in Natom

Kompleksnost sodobnega varnostnega okolja zahteva od EU, da pri zagotavljanju evropske in mednarodne varnosti sodeluje s številnimi mednarodnimi organizacijami, saj *»brez tovrstnega sodelovanja ne bi zmogla doseči niti svojih najosnovnejših ciljev na varnostnem področju.«* (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 474) Pri tem so izjemno pomembni odnosi z zvezo Nato.²⁴

4.4.1 Sodelovanje med Zahodnoevropsko unijo in Natom

Odnosi med Natom in EU segajo pred leto 2000, ko je zavezništvo v varnostnem smislu sodelovalo z ZEU. Članice ZEU v deklaraciji o vlogi ZEU in njenih odnosih z EU in Nato poudarjajo, da se zavedajo potrebe po oblikovanju identitete na področju evropske varnosti in obrambe ter večje odgovornosti na obrambnem področju. Proces iskanja tovrstne identitete naj bi potekal postopoma, tako z integralno vključitvijo v Unijo kot z večjo solidarnostjo v okviru Atlantske zveze. V tem smislu članice ZEU sprejemajo dogovor o dolgoročni okrepitvi vloge ZEU v okviru skupne obrambne politike EU, z možnostjo preraščanja v skupno obrambo. Ti procesi naj bi potekali usklajeno z zvezo Nato, saj naj bi ZEU kot obrambna komponenta EU delovala kot sredstvo krepite Atlantske zveze v Evropi. Te cilje naj bi dosegla s pomočjo oblikovanja skupne evropske obrambne politike in izvajanjem konkretnih nalog na njeni podlagi ter z nadaljnjim razvijanjem svoje operativne vloge. Zamisel o ZEU kot evropskem stebru Atlantske zveze temelji na pripravljenosti ZEU za nadaljnje razvijanje tesnih vezi s to organizacijo, zlasti z vidika krepite njene lastne vloge in odgovornosti ter prispevka članic ZEU k uresničevanju teh ciljev v okviru Atlantske zveze (Arah 1995: 346).

---

²⁴ Poleg z Natom sodeluje in pogloblja odnose EU tudi z drugimi mednarodnimi organizacijami. Z OZN je sprejela skupno deklaracijo o sodelovanju pri kriznem menedžmentu. Z deklaracijo sta organizaciji vzpostavili skupni posvetovalni mehanizem, ki na delovni ravni opredeljuje možnosti za intenziviranje koordinacije in kompatibilnosti na področju načrtovanja, urjenja, komuniciranja in sistematične izmenjave izkušenj pri odzivanju na varnostno okolje. Koncept sodelovanja je bil opredeljen tudi z OVSE, v okviru katerega sta bilo jasno izpostavljena partnerstvo in sodelovanje med obema organizacijama, ki ju je treba poglobljati ob hkratnem izogibanju podvajanja. Konkretno oblike sodelovanja z OZN so se na terenski ravni

V Priročniku o zvezi Nato iz leta 2001 je zapisano, da se zavezništvo zavzema za okrepitev svojega evropskega stebra z razvojem učinkovite evropske varnostne in obrambne identitete (EVOI), ki bi se znala odzivati na evropske zahteve, obenem pa bi prispevala k varnosti zavezništva. S prevzemanjem večje odgovornosti za svojo lastno varnost bodo evropske članice pomagale ustvariti trdnejše in bolj uravnotežene čezatlantske odnose, ki bodo okrepili zavezništvo kot celoto (Priročnik o zvezi Nato, 2001: 97). Nato je bil v Berlinu junija 1996 sprejel sklepe, s katerimi so se ZDA obvezale k podpori krepitve evropskih vojaških zmogljivosti. Te naj bi bile v okviru projekta EVOI uporabljene v tistih operacijah, kjer ZDA ali zavezništvo v celoti ne bi želeli neposredno sodelovati. EVOI je bila tako predstavljena kot pospeševalni mehanizem znotraj Nata, ki se je razvijal po načelu *»ločljivih, vendar ne ločenih sil«* (Howorth in Keler 2003: 8).

Na razvoj skupne evropske obrambne identitete so vplivali tudi različni statusi evropskih držav v mednarodnih organizacijah. Na primer Norveška, Islandija, Turčija nimajo statusa polnopravnih članic v ZEU, niso članice EU, so pa članice Nata, medtem ko so Švedska, Finska, Avstrija in Irska članice EU, ki se imajo za nevtralne. Možnost za sodelovanje pri skupnih varnostnih in mirovnih prizadevanjih EU imajo lahko tudi kandidatke za članstvo v EU, ki niso članice Nata. *»Kako organizirati sodelovanje vseh teh držav, njihovo sodelovanje pri izvajanju skupnih varnostnih nalog in kako urediti njihovo udeležbo pri odločanju o uporabi skupnih zmogljivosti, je še vedno ne povsem rešeno vprašanje.«* (Bebler, 2000, dostopno prek: <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-19-03/>, 8.1.2007) Kmalu je postalo jasno, da za razvoj evropske varnostne in obrambne identitete ni dovolj zgolj institucionalni okvir z jasnimi in učinkovitimi pravili odločanja in pravili za delitev stroškov, ampak je ta razvoj odvisen tudi od občutka povezanosti, občutka skupnih korenin in skupne usode. EVOI mora temeljiti na skupnih interesih in vrednotah, obstajati mora enotna ocena glavnih groženj in izzivov, ki pretijo evropski varnosti, prav tako morajo biti enotne prednosti, ko gre za odstranjevanje teh nevarnosti (Grizold 1999: 102–103).

---

oblikovale pri izvajanju operacij EUPM v BiH in »Artemis« v Kongu, z OVSE pa pri izvajanju operacije »Proxima« v Makedoniji (Prezelj v Haček in Zajc (ur.), 2005: 474).

4.4.2 Razvoj strateškega partnerstva med Evropsko unijo in Natom

Zveza Nato je aprila 1999 na vrhu v Washingtonu podprla odločitev EU za razvoj SZVP. Po lastni ukinitvi ZEU in prenosu nekaterih temeljnih funkcij na EU je bil med EU in Natom dosežen kvalitativen napredek v sodelovanju. Na odnose med EU in Natom vpliva tudi preoblikovanje zavezništva. Ko Nato prenavlja svoje strukture in politike spopadanja z novimi grožnjami, kot je mednarodni terorizem, se bo težišče njegovega delovanja vse bolj odmikalo od obvladovanja kriznih razmer, kakršne predvidevajo Petersberške naloge, saj bo le-te prevzela EU. Zato bo EU morala povečati svoje ambicije in oblikovati dodatne zmogljivosti. EU in Nato bosta morala doreči sistematičnejšo delitev dela, kar od obeh organizacij zahteva boljšo uskladitev njunih varnostnih politik in prednostnih nalog. Strateško partnerstvo med organizacijama je bilo uradno vzpostavljeno s sprejetjem EU-Nato deklaracije o EVOP decembra 2002. V okviru vzajemnega priznanja vlog in pomena obeh organizacij ter potrebe po ohranjanju učinkovitega sodelovanja med obema organizacijama je bila poudarjena ključna vloga zveze Nato pri zagotavljanju kolektivne obrambe in vloge obeh organizacij pri kriznem menedžmentu v sodobnem varnostnem okolju. Deklaracija je vzpostavila naslednja temeljna načela sodelovanja:

- partnerstvo v smislu vzajemnega sodelovanja med organizacijama, ki sta po naravi različni,
- učinkovito vzajemno posvetovanje, dialog, sodelovanje in preglednost,
- enakost in avtonomija odločanja obeh organizacij,
- spoštovanje interesov držav članic EU in zveze Nato,
- spoštovanje načel Ustanovne listine OZN,
- celovit, pregleden in vzajemen razvoj vojaških zmogljivosti obeh organizacij.

EU je v deklaraciji tudi zagotovila, da bo omogočala evropskim nečlanicam EU, ki so članice zveze Nato, sodelovanje pri EVOP, Nato pa se je obvezal zagotavljati dostop do lastnih načrtovalnih zmogljivosti (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 474–475).

EU in Nato sta sprejeli vrsto sporazumov in oblikovali nekaj mehanizmov, v okviru katerih poteka medorganizacijsko sodelovanje, med drugimi:

- sporazum o varovanju informacij, ki zagotavlja postopke varovanja izmenjanih zaupnih informacij (2003);

- paket dokumentov oz. mehanizmov za sodelovanje z imenom »Berlin plus²⁵«, ki natančneje ureja odnose med organizacijama (2003);
- delovanje skupine EU-Nato o zmogljivostih (EU-Nato Capability Group) za usklajen razvoj vojaških zmogljivosti obeh organizacij (2003);
- mehanizmi za medsebojno posvetovanje v krizi na vseh ravneh z izmenjevanjem pogledov na krizo in razlago namenov glede odzivanja v okviru posamezne organizacije. Za preverjanje mehanizmov sodelovanja med EU in Natom so predvidene tudi vaje kriznega menedžmenta²⁶ (2003);
- povezovanje v boju zoper mednarodni terorizem (glej Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 475–746).

Usklajevanje med EU in Natom je podprto tudi s sestanki različnih teles na različnih ravneh obeh organizacij. Najpomembnejši med njimi je sestanek oziroma sodelovanje severoatlantskega sveta (NAC) in Političnega in varnostnega odbora (PSC). Namen teh sestankov, ki se jih udeležujeta tudi generalni sekretar Nata in visoki predstavnik EU za SZVP, je razprava o varnostnih zadevah, izmenjava informacij in načrtovanje skupnih aktivnosti (EU-NATO Relations, <http://www.esdp-course.ethz.ch/content/toc>, 31.1.2007). Sodelovanje na operativni ravni zagotavljata v letu 2005 vzpostavljena celica EU v SHAPE in Natova celica v Vojaškem štabu EU (EUMS).²⁷

²⁵ Ime »Berlin plus« se nanaša na kraj srečanja zunanjih ministrov zveze Nato leta 1996, na katerem je zavezništvo prvič odločilo o zagotovitvi sredstev in zmogljivosti zavezništva za operacije pod evropskim vodstvom (ZEU). Mehanizem zajema številna področja sodelovanja med EU in Natom, kot npr.:

- Sodelovanje vojaškega osebja EU v vojaškem poveljstvu Nata (SHAPE). Dogovor (oz. dokument EU-Nato) na tem področju zagotavlja podporo Natovih načrtovalnih zmogljivosti pri načrtovanju vodene operacije EU. Vključuje modalitete o sodelovanju mednarodnih štabnih častnikov EU pri načrtovanju in dogovor o sodelovanju tudi drugih držav članic Nata, ki niso članice EU, v vojaških strukturah EU.
- Sodelovanje na področju vojaških zmogljivosti in sredstev: seznam Natovih sredstev in zmogljivosti, ki jih lahko da na voljo EU.
- Vloga namestnika strateškega poveljstva Natovih sil za Evropo (D-SACEUR) v operacijah kriznega upravljanja EU.
- Sodelovanje na področju načrtovanja sil: v izdelavi je dokument »Capability Development Mechanisms«, ki bo določal skupne standarde za načrtovanje sil in zagotavljal preglednost med organizacijama (Grizold, v Ferfila (ur.), 2007: 764).

²⁶ Vaje kriznega menedžmenta (Crisis Management Exercises – CME) so del politike usposabljanja EU na področju EVOP (EU training Policy in ESDP). Gre za sistem za načrtovanje, izvajanje in ocenjevanje vaj in simulacij vojaškega, civilnega ter civilno-vojaškega kriznega menedžmenta. Pomembna naloga EU v okviru te politike je tudi sinhronizacija različnih civilnih in vojaških iniciativ v zvezi z usposabljanjem v celovit in povezan pristop. Na vajah, ki jih EU izvaja sama ali v sodelovanju z drugo mednarodno organizacijo, se preverjajo različice načrtovanja in izvajanja operacij brez uporabe oz. z uporabo Natovih zmogljivosti, delovanje mehanizmov za sodelovanje med dvema organizacijama ali več pri kriznem menedžmentu.

²⁷ Celica EU na Natovem poveljstvu SHAPE (EU civil-military cell) in Natovi povezovalni elementi v EUMS so nastali kot rezultat kompromisa, sklenjenega novembra 2003 v Neaplju med Francijo, Nemčijo in Veliko Britanijo. Pred tem je nestrinjanje nekaterih članic EU s posegom mednarodne koalicije v Iraku

Da bi uskladili evropske zmogljivosti z "European Capabilities Action Plan" (ECAP) in predvidenimi zmogljivostmi Nata iz Prage²⁸ (2002) je v maju 2003 začela delovati skupina EU-Nato o zmogljivostih (EU-Nato Capability Group).

Povezava med EU in Natom je vzpostavljena tudi prek Evropske obrambne agencije, ustanovljene v letu 2004 (European Defence Agency – EDA), oz. Agencije za obrambne zmogljivosti, razvoj, raziskave in oborožitveno industrijo. *»Agencija zagotavlja sinergijo različnih aktivnosti, ki so usmerjene v izboljševanje evropskih obrambnih zmogljivosti.«* (Grizold, v Ferfila (ur.), 2007: 759) V skladu s sklepom bo vodja Agencije visoki predstavnik za SZVP, ki bo odgovoren za njeno delovanje, organizacijo dela in doseganje ciljev, politično pa jo bodo nadzirali obrambni ministri in veleposlaniki prek Političnega in varnostnega odbora. Odbor poroča Svetu za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC). Evropsko obrambno agencijo kot medvladno agencijo sestavlja pet direktoratskih uradov (za zmogljivosti, raziskovanje in tehnologijo, oborožitev, obrambno industrijo in za podporo). Ključne naloge agencije bodo razvoj evropskih obrambnih zmogljivosti (npr. usklajevanje vojaških aktivnosti, ocenjevanje zmogljivosti, ocenjevanje prispevkov držav članic), spodbujanje evropskega sodelovanja na področju obrambne industrije (predlaganje multilateralnih projektov, usklajevanje evropskih projektov, harmonizacija regulativnih okvirov za delovanje evropskega obrambnega trga ipd.), ki je v primerjavi z ZDA absolutno fragmentarna, kar vodi v nekompatibilnost oboroženih sil evropskih držav ter spodbujanje raziskovanja na varnostnem področju (npr. EU je že pred ustanovitvijo delno razpisala raziskovalne projekte na področju kriznega menedžmenta v višini 65 milijonov evrov) (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 475). EDA, katere proračun za leto 2005 je znašal 19,9 milijona evrov, naj bi v začetku prek konzultacij z obrambnimi ministri (z obrambnim in oborožitvenim načrtovanjem), usklajevanj z vojaškimi zahtevami (opredeljujejo jih vojaški načrtovalci) in dialoga z oborožitveno industrijo držav članic,

---

privedlo do predloga Francije, Nemčije, Belgije in Luksemburga za ustanovitev avtonomnega vojaškega poveljstva EU za operacije kriznega menedžmenta, ki bi bil v Tervurnu v bližini Bruslja. Države so pozvale druge članice EU, naj končno oblikujejo Evropsko varnostno in obrambno unijo. Ameriški veleposlanik v Natu je ta predlog označil kot poskus podvajanja z Natom in grožnjo vlogi zvezi Nato pri zagotavljanju varnosti v Evropi. Ameriškim pogledom se je pridružila tudi Velika Britanija, ki je bila absolutno proti kakršnemu koli operativnemu poveljstvu za izključno operacije EU. Namesto avtonomnega vojaškega poveljstva za operacije EU so tako predlagani nacionalni štabi, ki se po potrebi »multinacionalizirajo« za potrebe vodenja operacije EU. V takšnem primeru bi civilno-vojaška celica v EUMS prevzela odgovornost za načrtovanje in vodenje operacije, vendar ne v smislu stalnega vojaškega štaba (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 479).

²⁸ Prague Capabilities Commitment (PCC).

poskušala predvsem spodbuditi usklajevanje oborožitvenih zahtev²⁹ (Grizold, v Ferfila (ur.) 2007: 759).

4.4.3 Skupna strategija Evropske unije in Nata do Zahodnega Balkana

Formalizacija mehanizma »Berlin plus« je omogočila EU, da ob podpori zveze Nato prevzame vodenje dveh operacij na Zahodnem Balkanu. Po pozitivnih izkušnjah iz prve vojaške operacije EU, ki je bila izvedena v Makedoniji (»Concordia«) v skladu z mehanizmi »Berlin plus«, sta EU in Nato sprejela skupno strategijo do Zahodnega Balkana. *»Zamiselj je, da se v strateškem dokumentu opredelita politična in ekonomska vloga EU in varnostna vloga Nata na področju t. i. Zahodnega Balkana.«* (Grizold v Ferfila (ur.), 2007: 765) V tem okviru sta organizaciji ugotovili, da delita skupno vizijo prihodnosti Zahodnega Balkana. Ta vizija se nanaša na stabilnost tega prostora, ki temelji na gospodarski odprtosti, demokratičnih političnih sistemih, kar vodi k približevanju EU in Natu. Ugotovili sta tudi, da je bilo strateško partnerstvo med organizacijama (in tudi drugimi mednarodnimi organizacijami, kot so OZN, OVSE in SE) pri kriznem menedžmentu ključno za konec konfliktov in stabiliziranje celotne regije. Skupni nastop v regiji predvideva optimalno izrabo posvetovalnih mehanizmov na vseh ravneh v predkriznem in kriznem času, izmenjavo dokumentov o varnosti in dejavnosti v regiji, skupne obiske generalnih sekretarjev obeh organizacij, skupne izjave obeh sekretarjev ipd. Organizaciji sta okvirno določili delitev dela v regiji: Nato se osredotoča na delovanje Partnerstva za mir, Akcijskega načrta za članstvo in obrambnih reform, EU pa s procesom stabilizacije in pridruževanja (Stabilization and Association Process – SAP) in EVOP prispeva k širšim vidikom varnosti. Organizaciji sta določili tudi temeljna področja za skupno prispevanje, kot so preprečevanje konfliktov in krizni menedžment, reforma obrambnih in varnostnih sektorjev, krepitev vladavine prava, teroristično ogrožanje, varovanje meja in nadzor širjenja orožja ter odstranjevanje lahkega orožja (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 476–477).

---

²⁹ Predstavniki nekaterih največjih evropskih obrambnih proizvajalcev so opozorili na nesmiselnost ustanavljanja agencije, če ne bo imela dejanskih vzvodov za usklajevanje obrambne industrije in opozorili na ZEU, ki je na tem področju brez velikih uspehov koordinirala nekaj projektov združevanja evropske obrambne industrije (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 475).

4.4.4 Odprta vprašanja med Evropsko unijo in Natom

Po zadnjih širitvah EU in Nata je večina držav članic EU tudi članic zveze Nato. Podobno kot Nato širi EU svoje aktivnosti na področju EVOP z Balkana oziroma evropskega kontinenta. Kljub sodelovanju na različnih ravneh, področjih in operacijah, ostajajo med obema napetosti. Članice so razdeljene v svojih predstavah o tem, kaj naj bi bila odgovornost posamezne organizacije. Jasna določitev in delitev nalog med obema organizacijama je nujna na operativnem nivoju. Ta naj bi preprečila prekrivanje oziroma podvajanje izvajanja nalog obeh organizacij na terenu ter preprečila nerazumevanje namena posamezne organizacije pri lokalnem prebivalstvu. Pri tem je treba sodelovanje obeh organizacij razumeti kot kompleksen politični proces, saj se želita obe organizaciji izkazati kot primarni zagotaviteljici varnosti (primer sodelovanja EU in Nato pri podpori Afriški uniji v Darfurju).

Razvoj evropskih bojnih skupin (EU Battle Groupus) v okviru koncepta sil za hitro posredovanje poteka vzporedno z vzpostavljanjem Natovih odzivnih sil (Nato Response Force – NRF). Do leta 2007 naj bi bilo formiranih 9 bataljonskih bojnih skupin s po 1.500 usposobljenih vojakov za celoten spekter Petersberških nalog, ki naj bi jih bilo mogoče angažirati v 15 dneh na podlagi zahtev OZN in ki bi bile sposobne samostojnega delovanja do 30 dni na kriznem žarišču do 6000 km od Bruslja. Nato razvija svoje odzivne sile (NRF), sestavljene iz 25.000 odlično opremljenih in oboroženih vojakov vseh treh komponent, odzivne v času 5 do 30 dni in sposobne samostojnega delovanja do 30 dni v najrazličnejših operacijah. Ker gre večinoma za iste sile iz vojska držav članic, morajo biti evropske bojne skupine in Natove odzivne sile koherentne in komplementarne (EU-Nato Relations, Defence-Europe.org, <http://www.wsibrussels.org>, 3.4.2007).

4.5 Dileme pri oblikovanju in izvajanju evropske varnostne in obrambne politike

Prezelj (v Haček in Zajc (ur.) 2005: 479-483) pri obravnavanju EVOP analizira dileme v zvezi z dosežki na področju EVOP.

1) Težavno oblikovanje primerne institucionalne infrastrukture za EVOP. Institucije so, vendar njihova razmerja niso povsem opredeljena. Potrebno je večje vzajemno povezovanje institucij EU na področju EVOP. To je izraženo tudi v Evropski varnostni strategiji, ki še posebej poudarja nujnost povezovanja Evropske razvojne fundacije, evropskih programov pomoči in civilnih ter vojaških zmogljivosti. Prav tako je nujno večje

usklajevanje med zunanjimi odnosi in pravosodnimi ter notranjimi zadevami oziroma drugim in tretjim stebrom. Tovrstne oblike usklajevanja so izjemno kompleksna in zahtevna dejavnost, ki ji bo institucionalno zelo diferencirana in segmentirana EU zelo težko kos. Sodobno varnostno okolje zahteva od EU povečano sodelovanje med vsemi tremi stebri, vendar pa so se hkrati pojavili tudi vzorci tekmovanja znotraj strukture EU. Še posebej je poudarjena nedorečenost razmerja med visokim predstavnikom za SZVP in evropskim komisarjem za zunanje zadeve, kar izraža nezadostno opredeljene odnose med Evropsko komisijo in svetom na področju zunanje politike EU.³⁰

2) Težavno oblikovanje zadostnih zmogljivosti za izvajanje Petersberških nalog. Nabiranje zmogljivosti EU na področju civilnega kriznega menedžmenta za potrebe mednarodnega policijskega delovanja ni bilo toliko problematično, kot je bilo pri bistveno manj razvitem pravosodnem, administrativnem in civilnozaščitnem delovanju. Številne in znane so tudi pomanjkljivosti na vojaškem področju. Mednje sodijo čas posredovanja vojaških sil, strateški transport, vodeni raketni izstrelki (oz. pametno orožje), izmenjava obveščevalnih podatkov med državami EU, strukturna neustreznost in premajhna mobilnost oboroženih sil držav EU itd. Neodvisna skupina strokovnjakov s področja EVOP, ki jo je oblikoval Inštitut za varnostne študije EU, je ugotovila, da EU ne more dovolj hitro namestiti svojih vojaških sil in jih primerno vzdrževati. Razlog je predvsem strukturna neustreznost oboroženih sil članic EU, kar se nanaša predvsem na njihovo prevladujočo teritorialno organiziranost, vzajemno nekompatibilnost in veliko število nabornikov. Uporabnost vojska članic EU za celotni spekter nalog kriznega menedžmenta je torej dokaj nizka kljub velikosti vojska v članicah EU. Problematično je tudi razmerje med logističnimi in bojnimi enotami v helsinškem katalogu sil. Trenutno razmerje omogoča izvajanje samo Petersberških nalog manjše intenzivnosti, pri večjih in daljših napotitvah pa bi EU potrebovala 60.000³¹ vojakov samo za izvajanje bojnih nalog brez logistike. Pri takšnih ekstremnejših scenarijih naj bi EU potrebovala med 150.000 in 200.000 vojakov in ne samo 100.000, kot jih ima po helsinškem katalogu sil. Naenkrat bi jih lahko namestili večino, vendar brez možnosti njihovega obnavljanja. Vojske EU tudi niso dovolj sodobno

---

³⁰ Omenjeni problem bo verjetno razrešen z uvedbo položaja zunanjega ministra EU, ki bo združeval kompetence visokega predstavnika za SZVP in komisarja za zunanje odnose. Zunanji minister bo hkrati tudi podpredsednik Evropske komisije, s čimer bo verjetno dosežena maksimalna integracija razvejanih zunanjih odnosov v okviru EU.

³¹ Število 50.000 do 60.000 vojakov v okviru razvoja zmogljivosti za izvajanje SZVP iz dogovora iz Helsinkov temelji na načrtih za Kosovo. Popis zmogljivosti pove, da ta moč ni prava armada za vodenje vojne, temveč da gre za silo za preprečevanje spopadov, za izvajanje nalog pri reševanju humanitarnih, mirovnih operacijah in prisotnost na konfliktnih območjih po razrešitvi konfliktov (Bebler, 2000, <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-19-03/>, 13.11.2006).

oborožene v primerjavi z ameriško vojsko, da bi bile sposobne izvajati operacije visoke intenzivnosti z minimalnim tveganjem. Evropske vojske nimajo dovolj »pametnega« orožja, da bi se lahko izognile t. i. prijateljskemu ognju in kolateralni škodi. Naslednja pomanjkljivost je, da EU nima lastnega operativnega vojaškega poveljstva za vodenje velikih in oddaljenih operacij. V zvezi s to težavo se lahko naslanja na nacionalna vojaška poveljstva ali na Natova poveljstva³². Ena izmed pomembnih omejitev EU je tudi na področju satelitske tehnologije, ki omogoča pridobivanje obveščevalnih podatkov, kar je temeljni pogoj za kredibilno varnostno delovanje. V tem smislu ima EU težave s pridobivanjem obveščevalnih podatkov, nadzorom nad prostorom, določanjem ciljev za vojaške in civilne operacije, izvidovanjem, navigacijo in določanjem geografskega položaja, zgodnjim opozarjanjem, nadzorom dejavnosti v vesolju ipd.

3) Ključni problem EU pri uresničevanju EVOP je razlika med cilji in sredstvi, ki so na voljo. Cilji so visoki, tehnična osnova pa zaenkrat še pomanjkljiva in politična volja držav za vlaganje v sredstva za doseganje postavljenih ciljev velikokrat nezadostna. Pri tem pa je kredibilnost EU na področju EVOP odvisna ravno od sredstev. Povečane vojaške ambicije se v državah članicah EU ne izražajo v povečevanju obrambnih izdatkov, kar vodi k vprašanju legitimnosti sprejetih odločitev in samih političnih vodstev držav EU. Vprašanje je, ali bodo nekatere države EU povečale obrambne izdatke na 2 odstotka BDP, saj jih bo to verjetno oviralo pri doseganju Maastrichtskih kriterijev v zvezi z zadolženostjo oz. obveznosti v okviru EMU. Vprašanje je, ali je res smiselno sprejemati odločitve, ki jih same države potem v drugem krogu blokirajo. Identificiramo lahko tudi napetosti med željo članic za skupen pristop na področju EVOP in SZVP ter hkraten odpor proti prenosu kompetenc na nadnacionalno raven. Obenem pa je vidna tudi težava oblikovanja nacionalne prednosti med zvezo Nato ali EU (v varnostno-vojaškem smislu) pri državah, ki so hkrati članice EU in Nata (double-hatted members).

4) Težavno oblikovanje delitve dela med EU in zvezo Nato. EU je s procesom oblikovanja lastne varnostne in krizne funkcije posegla v že izoblikovani prostor evropske varnostne arhitekture, v kateri je obstajala že določena delitev dela med mednarodnimi varnostnimi dejavniki (OZN, Nato, OVSE). Celoten proces oblikovanja EVOP je EU uspel le zaradi skoraj popolne ukinitve in integracije ZEU. Razvoj in delovanje EVOP sicer poteka v skladu z načelom vzajemnega dopolnjevanja z Natom, vendar kakršno koli oblikovanje

---

³² V primeru naslanjanja EU na Natova poveljstva za vodenje velikih in oddaljenih operacij ni popolnega zagotovila, da uporabe Natovih zmogljivosti ne bi blokirali Turčija ali ZDA zaradi kakšnih političnih konfliktov ali interesov.

vojaških zmogljivosti EU vpliva na Nato. Pogosto je vprašanje ogroženosti temeljne funkcije zveze Nato, vendar ta ostaja neokrnjena in nespremenjena. Problem je bolj pri operacijah kriznega menedžmenta in mirovnih operacijah, ki jih lahko izvajata obe organizaciji. Tudi na tem področju se je oblikovala delitev dela in mehanizem preglednosti, vendar je treba ugotoviti, da vsaka uspešna operacija za vsako od navedenih organizacij predstavlja vir legitimnosti in s tem upravičevanja obstoja. V tem smislu je sicer mogoče reči, da bo varnostno dejavna EU, če se Nato ne odloči posredovati, in da ima Nato bolj globalno vizijo kot EU, ki se je na začetku oblikovanja in delovanja osredotočila na Balkan. Vendar pa se omenjena delitev dela zaradi nepredvidljivosti varnostnega okolja stalno spreminja. Naslovni cilj 2010 predvideva globalno odzivnost EU na krize kjer koli po svetu. Evropejci seveda ne morejo pričakovati, da bodo Američani želeli uporabiti zvezo Nato v vsakem konfliktu na evropskem dvorišču, vendar pa Američani nočejo opustiti vpliva na EVOP. V ameriškem interesu je, da se EVOP oblikuje, vendar brez ločevanja evropske varnosti od ameriške varnosti, brez podvajanja dejavnosti in zmogljivosti in brez diskriminacije zaveznikov članov Nata, ki niso v EU. Prezelj (v Haček in Zajc (ur.) 2005: 482) sklepa, da so ZDA pripravljene pristati na krepitev evropskih vojaških zmogljivosti v obliki EVOP, kar zmanjšuje evropsko vojaško odvisnost od ZDA, vendar bi prevelika okrepitev evropskih zmogljivosti in s tem popolna neodvisnost Evrope od ZDA v vojaškem smislu predstavljala grožnjo ameriškim interesom, ameriškemu položaju v Evropi in zvezi Nato.

5) Skeptičnost posameznih relevantnih držav do EVOP. ZDA so pokazale določeno mero dvoma glede oblikovanja evropske obrambne politike, kar izhaja iz strahu, da bo spodkopala učinkovitost in kohezivnost zveze Nato. ZDA vidijo in občutijo evropsko vojaško inferiornost že v okviru Nata, zato se mnogim zdijo povečane evropske vojaške ambicije zunaj Nata dokaj absurdne. Tudi Velika Britanija je s svojim "evroskepticizmom" odločilno vplivala na tempo in poglobljenost razvoja EVOP. Podobno skeptična je bila tudi Turčija, ki pa se je kot nečlanica EU bala, da bi se znotraj Nata vzpostavil poseben blok EU, ki bi zmanjševal vpliv Turčije in jo izključeval iz procesa odločanja o najpomembnejših evropskih varnostnih vprašanjih. Po turškem mnenju bi bilo tudi možno, da bi se EVOP lahko obrnil proti Turčiji kot članici Nata, kar bi s pridom izkoriščala Grčija. Zato je Turčija dolgo časa blokirala sprejem sporazuma o sodelovanju med EU in Natom in je svoj pristanek pogojevala s sprejemanjem v EU. Avtomatično je postala

pazljiva tudi Grčija, ki jo je skrbelo, da bi Turčija lahko blokirala aktivnosti EU.³³ Očitno je bilo, da so v času dobrih odnosov med EU in Natom na operativni ravni prišli do izraza številni politični pomisleki. Zaplet se je sicer razrešil, saj je prišlo do oblikovanja mehanizmov v okviru ureditve Berlin plus, vendar je teoretično vedno možno, da članica Nata blokira delovanje EU, če se ta naslanja na uporabo Natovih načrtovalnih, poveljniških ali operativnih vojaških zmogljivosti. Predstavniki EU so zato ob več priložnostih ponavljali, da nihče v EU ne namerava prevzeti Natove vloge kolektivne obrambe in da želijo samo prispevati k obstoječim prizadevanjem za zagotavljanje evropske varnosti (Prezelj v Haček in Zajc (ur.) 2005: 479–483).

4.6 Evropska varnostna strategija

Novo varnostno okolje in globalni položaj z nekaterimi vznemirjajočimi dogodki (teroristični napadi) sta v veliki meri spremenila razumevanje pojma varnost. Hkrati so nesoglasja znotraj EU glede intervencije v Iraku opozorila, da je EU nemočna brez politične enotnosti in skupnega strateškega koncepta, ki bi usmerjal njeno delovanje pri spopadanju s sodobnimi grožnjami mednarodni varnosti. Leta 2003 je bila oblikovana Evropska varnostna strategija (EVS), v kateri se EU na podlagi svoje velikosti ter ekonomske in politične moči razglašča za globalnega dejavnika. Sorazmerna tej moči naj bi bila v okviru mednarodne varnostne politike tudi njena odgovornost in prispevek. Ta krovni dokument na varnostnem področju ocenjuje sodobno varnostno okolje in identificira ključne grožnje evropski varnosti, navaja strateške cilje in načela odzivanja na grožnje varnosti.

Iz vsebine Evropske varnostne strategije izhaja, da je evropska varnost ogrožena (neposredno ali posredno) zaradi globalnih groženj (bolezni, revščina, omejenost naravnih virov, energijska odvisnost) in soočena s številnimi pomembnimi grožnjami, in sicer: s terorizmom, širjenjem orožja za množično uničevanje v povezavi z mednarodnim terorizmom, z regionalnimi konflikti, ki lahko postanejo izvor drugih groženj, s propadom držav, z organiziranim kriminalom, ki lahko dobi mednarodne razsežnosti ipd. Opisane grožnje so raznovrstnejše, manj opazne in nepredvidljive kot tiste, ki jim je bila Evropa izpostavljena v obdobju hladne vojne. Na splošno lahko ugotovimo, da so te grožnje

---

³³ Sporazum »Berlin plus« med Natom in EU je bil blokirani vse do marca 2003 (Defence-Europe.org: EU-Nato Relations, <http://www.wsibrussels.org>, 3.4.2007).

različnih pojavnih oblik medsebojno povezane in kombinirane. Vse te raznovrstnosti predstavljajo velike izzive za oblikovanje nove varnostne politike in zahtevajo skupne odgovore nanjo. Odkar se sodobne grožnje ne ozirajo na nacionalne meje in lahko povzročijo škodo evropskim interesom doma in v svetu, je postalo razlikovanje med zunanjo in notranjo varnostjo manj izrazito. Transnacionalna narava teh groženj je vodila države k internacionalizaciji njihove varnostne politike, stopnjevanju sodelovanja in usklajevanja na mnogih področjih. To sodelovanje uporablja različne metode in načine za učinkovit spopad z grožnjami. Vojaška sredstva v tem spopadu imajo pomembno vlogo predvsem pri skrajnih ukrepih. Poleg njih imajo pomembno vlogo tudi diplomatske dejavnosti, obveščevalni dejavniki, policija, pravna sredstva, ekonomski in finančni instrumenti in znanstvene institucije (Kocbek 2006a: 108–111).

Evropska varnostna strategija predstavlja prvo vseevropsko vizijo vloge, ki naj bi jo imela EU v svetu. Ta politični dokument poziva EU, naj prevzame globalno vlogo z uporabo vseh zmogljivosti, tudi vojaških. Preventivno delovanje in učinkovita večstranskost (multilaterizem) sta stebra, na katerih sloni Evropska varnostna strategija. Temeljni načeli delovanja EU v mednarodnem okolju sta ukrepanje pred izbruhom krize in priznavanje primarne odgovornosti Varnostnega sveta ZN za vzdrževanje miru in varnosti. Dokument kaže nestrinjanje Evropejcev z ameriško ideologijo »zlobne države« in »osi zla«, na obsedenost z vojaško tehnologijo kot odgovorom na nove grožnje in z nezaupanjem v mednarodne institucije, vključno z OZN (Kocbek 2006a: 105). V nasprotju z Nacionalno varnostno strategijo ZDA, ki vidi najboljšo obrambo v ofenzivnosti, v vnaprejšnji samoobrambi, predpravičnem ukrepanju, enostranskem delovanju brez čakanja na mednarodno skupnost in oblikovanju ad hoc koalicij pod vodstvom ZDA, izraža Evropska varnostna strategija zadržano in pasivnejšo držo, daje prednost večstranskemu reševanju konfliktov (mandat ZN), gradi na uporabi mehkejših preventivnih sil (Soft Power Prevention), enakosti držav, diplomaciji, pogajanjih, pogovorih itn. Uporaba vojaške sile je za EU zadnji izhod, saj napore usmerja v preprečevanje kriz. Za pokonfliktno upravljanje na kriznih območjih predvideva Evropska varnostna strategija uporabo nevojaških sredstev. EU nima na voljo zadovoljivih varnostnopolitičnih virov, s katerimi bi lahko uresničila svoje cilje, zato EVS navaja potrebo po aktivnejši, koherentnejši in učinkovitejši zunanji in varnostni politiki (Kocbek, 2006b: 103–104). *»Dokument nedvomno pomeni pomemben korak v razvoju evropske varnostne in obrambne politike, vendar bo o njegovi prodornosti odločala implementacija zadanih ciljev.«* (Grizold, v Ferfila (ur.) 2007: 761)

5 OPERACIJE EVROPSKE UNIJE NA ZAHODNEM BALKANU

5.1 Operacije Zahodnoevropske unije na Zahodnem Balkanu

Mirovne operacije so aktivnost mednarodnih političnih in varnostnih organizacij ter skupin držav. Države, ki v njih sodelujejo s svojimi vojaškimi, policijskimi, gospodarskimi ali drugimi silami, s tem dokazujejo svojo zavezanost mednarodni varnosti, miru in stabilnosti. EU, ki je formalne temelje za aktivnost na področju zagotavljanja mednarodnega miru dobila leta 1992 s podpisom Maastrichtskega sporazuma, za pojmovanje teh operacij uveljavlja pojem operacije civilnega in vojaškega kriznega upravljanja. Mednarodne operacije so bile pred tem v domeni ZEU. Maastrichtski sporazum opredeljuje (nekdanjo) ZEU kot integralni del EU, ki kot operativno telo pripravlja odločitve in izvaja akcije, ki se nanašajo na obrambo skupnosti. Poleg zagotavljanja varnosti skupnosti pa se je ZEU po hladni vojni vključila tudi v aktivnosti zagotavljanja miru po svetu. Prva skupna akcija držav članic ZEU (1988-1990) je bila najprej namenjena odstranjevanju morskih min v Perzijskem zalivu, v nadaljevanju pa zagotavljanju in razdeljevanju humanitarne pomoči Kurdom na severu Iraka (Garb v Malešič (ur) 2006: 237).

Med letoma 1992 in 1996 je bila ZEU aktivna na območju nekdanje Jugoslavije.

- Na zasedanju Sveta ministrov ZEU julija 1992 so sprejeli odločitev, da bodo države članice ZEU prispevale lastne pomorske sile za nadzor spoštovanja embarga proti Zvezni republiki Jugoslaviji v Jadranskem morju. Leto dni kasneje so na skupnem srečanju Sveta ministrov ZEU in Severnoatlantskega sveta zveze Nato na podlagi Resolucije 820 ZN potrdili tudi skupen koncept za izvajanje skupne operacije Operation Sharp Guard. Operacija je nadomestila posebni operaciji zveze Nato in operacijo ZEU. S sporazumom sta tako organizaciji ustanovili skupno poveljevanje za izvedbo operacije, ki so jo začeli izvajati 15. junija 1993. Več kot tri leta sta organizaciji s skupnimi močmi izvajali ekonomske sankcije, kot je npr. embargo na orožje. S tem sta obvladovali spopade v nekdanji Jugoslaviji ter zagotovili pogoje za dosego mirovnega sporazuma v Bosni in Hercegovini. Članice ZEU so k skupni operaciji prispevale štiri ladje, šest patroljnih ladij ter eno letalo za nadzor zračnega prostora in zgodnje opozarjanje.

- Na izrednem zasedanju Sveta ministrov ZEU 5. aprila 1993 so sprejeli odločitev, da članice ZEU ponudijo pomoč Bolgariji, Madžarski in Romuniji pri izvajanju sankcij na Donavi. Omenjene države so ponujeno pomoč ZEU za izvajanje policijskih in carinskih nalog tudi sprejele. Ob sprejetju Daytonskega mirovnega sporazuma in ob preklicu embarga ZN sta se zaključili tudi operaciji nadzora embarga v Jadranskem morju in na reki Donavi.
- Oktobra 1993 so pred uveljavitvijo Pogodbe o EU ministri držav članic Evropske skupnosti zaprosili ZEU, naj ugotovi možnost za njeno sodelovanje pri načrtovani administrativni oblasti EU v Mostarju v BiH. Na podlagi prošnje je ZEU julija 1994 ponudila administraciji EU v Mostarju policijski kontingent za nudenje pomoči pri vzpostavitvi skupnih policijskih sil Mostarja. Policijski kontingent ZEU je izvajal naloge do 31. decembra 1996, potem pa je bila odgovornost za vzpostavljanje reda in miru prenesena na lokalno oblast.
- Stalni svet ZEU je maja 1997 na podlagi odločitev Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in EU odobril napotitev večnacionalne policijske skupine v Albanijo (Multinational Advisory Police Element), ki je svetovala, nudila pomoč in usposabljala albanske policijske inštruktorje o načinih preoblikovanja policijskih sil v Albaniji. Hkrati je osebje ZEU v aprilu 1999 v Albaniji sodelovalo z albanskimi policisti pri sprejemu, registraciji, nadzoru in spremstvu albanskih beguncev s Kosova. Misija ZEU se je zaključila 31. maja 2001.
- EU je na podlagi J.4.2. člena Pogodbe o EU zaprosila ZEU za pomoč pri izvajanju skupne akcije razminiranja min na Hrvaškem. ZEU je 10. maja 1999 začela operacijo Pomoč pri razminiranju Hrvaške, katere glavna naloga je bilo svetovanje, tehnična pomoč in prenos izkušenj na hrvaško osebje. Operacija se je zaključila 30. novembra 2001.
- EU je novembra 1998, ravno tako na podlagi J.4.2. člena Pogodbe o EU, zaprosila Satelitski center ZEU za pomoč pri splošnem varnostnem nadzoru kosovske regije. Glavna naloga Satelitskega centra je bilo pridobivanje pomembnih informacij za EU ter za operacije Nata in OVSE, ki so se nanašale na uresničevanje Beograjskega sporazuma s 16. oktobra 1998, ter tudi informacije o gibanju beguncev in razseljevanju prebivalstva v tej pokrajini. Ob napotitvi sil KFOR zveze Nato in drugih predstavnikov mednarodne skupnosti na Kosovo se je satelitski center ZEU osredotočil na oblikovanje geografskega informacijskega sistema Kosova, ki naj bi ga uporabljali pri

obnovi Kosova, predvsem pa za pomoč pri razminiranju min na tem območju (Garb in Ober, v Jelušič (ur.) 2005: 99–101).

5.2 Operacije Evropske unije na Zahodnem Balkanu

EU se postopoma loteva aktivnosti, povezanih z mednarodno varnostjo. Prelomnica je bila leto 2003, ki je EU začela vzpostavljati operacije s področja EVOP. Istega leta je v svoji varnostni strategiji tudi potrdila, da mora nositi del odgovornosti za globalno varnost za graditev boljšega sveta. V okvir prizadevanj za dosego tega cilja pa sodijo tudi operacije s področja EVOP, bodisi kot operacije vojaškega bodisi kot operacije civilnega kriznega upravljanja, kar je EU začela izvajati leta 2003 prav na Zahodnem Balkanu (glej Garb in Ober v Jelušič (ur.) 2005: 101).

5.2.1 Operacije Evropske unije v Makedoniji

5.2.1.1 Vojaška operacija EUFOR »Concordia«

EU je 31. marca 2003 od Nata³⁴ prevzela vojaško operacijo Allied Harmony v Makedoniji, in sicer na podlagi prošnje makedonskega predsednika Trajkovskega in na podlagi Resolucije št. 1371, s katero je VS ZN izrazil podporo »varnostni prisotnosti« v Makedoniji. Pred tem je makedonski parlament soglasno potrdil sporazum z EU, ki ureja nastanitev 320 vojaških in 80 civilnih oseb iz 13 držav članic EU ter 14 držav, ki niso bile članice EU, na makedonskem ozemlju za šest mesecev. Operacija »Concordia« je bila prva vojaška operacija v zgodovini Evropske unije in je imela prvotni mandat do 30. septembra, kasneje so ga podaljšali do 15. decembra 2003. Glavna naloga operacije je bila zagotoviti stabilnost in varnost za izvajanje Ohridskega mirovnega sporazuma iz leta 2001³⁵ s spremljanjem razmer, podporo mednarodni skupnosti, vidno navzočnostjo na terenu in zvezo z makedonskimi oblastmi, lokalnimi voditelji, prebivalstvom ter mednarodnimi

---

³⁴ Nato je svoje sile napotil v Makedonijo po podpisu Ohridskega sporazuma avgusta 2001. Podlaga za operacijo ni bil mandat ZN, pač pa prošnja predsednika makedonske države za pomoč pri razoroževanju Osvobodilne vojske Kosova in skupin albanskih skrajnežev. V začetni fazi so sile šteje približno 3.500 vojakov. Operacija, ki je bila načrtovana za mesec dni, se je končala marca 2003, ko je njeno izvajanje prevzela EU (Vegič v Malešič (ur.) 2006: 236).

³⁵ Sporazum je vzpostavil razmere za delovanje večetnične in enovite države Makedonije.

organizacijami. V silah EU (EUFOR) je v tej operaciji sodelovalo okrog 400 vojakov iz 26 držav³⁶, med njimi je bil tudi častnik iz Slovenije (Garb v Malešič (ur.) 2006: 239).

Pri izvajanju operacije je imela EU dostop do Natovih vojaških zmogljivosti, poveljnik operacije je bil namestnik vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (D-SACEUR), poveljstvo pa je bilo v poveljstvu vrhovnega poveljnika zavezniških sil v belgijskem Monsu (SHAPE), zato je operacija pomenila prvi praktični preizkus delovanja EU na področju kriznega upravljanja in tudi delovanja strateškega partnerstva med Natom in EU. Operativno poveljstvo nad vojaškimi silami EU v Makedoniji je prevzel francoski general Rierr Maral. Stroške za izvedbo operacije so plačale sodelujoče države, del stroškov v višini 4,7 milijona evrov pa je EU financirala iz skupnega proračuna EU (Ober 2003: 21).

Vojaška operacija je bila v obdobju svojega mandata uspešna in je preprečila poslabšanje položaja. Stabilizacija varnostnih razmer je vsekakor prvi pogoj za spopad s socialnimi in ekonomskimi problemi, vprašanje Kosova pa ostaja žarišče nestabilnosti tudi za Makedonijo. Med državami članicami EU je prevladalo mnenje, da je EU opravila svojo vlogo in da so pridobljene izkušnje iz operacije »Concordia« dobra podlaga za nadaljnji razvoj koncepta in praktično delovanje vojaških operacij EU v prihodnje (Grizold v Ferfila (ur.) 2007: 761–762).

5.2.1.2 Policijska operacija EUPOL »Proxima«

Svet EU je na povabilo makedonske vlade sprejel odločitev o izvedbi policijske operacije »Proxima«, ki je 15. decembra 2003 nasledila vojaško operacijo EU »Concordia«. Začetni mandat je bil eno leto, a je bil podaljšan do 14. decembra 2005. Misijo je sestavljalo okrog 200 policistov iz držav članic in nečlanic EU, iz Slovenije pet. Pripadniki misije so svetovali makedonskim policijskim silam ter pomagali notranjemu ministrstvu v boju proti organiziranemu kriminalu (Garb v Malešič (ur.) 2006: 239).

5.2.1.3 Policijska operacija EUPAT

Policijska operacija »Proxima« je bila zaključena 14. decembra 2005, EU pa je v Makedoniji ostala navzoča s skupino policijskih svetovalcev. 15. decembra 2003 je za šest

---

³⁶ Francija je prispevala največ osebja (145), sredstev in zmogljivosti za izvajanje operacije.

mesecev začela delo misija EUPAT (EU Police Advisory Team in the Former Yugoslav Republic of Macedonia). V skupini je sodelovalo 30 policijskih svetovalcev, med njimi tudi slovenski policist, ki so nadzorovali in svetovali makedonski vladi pri vprašanih mejne kontrole, v boju proti korupciji in organiziranemu kriminalu. (Garb v Malešič (ur.) 2006: 239).

5.2.2 Operacije Evropske unije v Bosni in Hercegovini

5.2.2.1 Policijska operacija EUPM

Prva operacija s področja EVOP je policijska misija EU v BiH (European Union Police Mission – EUPM). Formalno je začela delovati 1. januarja 2003 in je nasledila misijo mednarodne policije ZN (International Police Task Force – IPTF), ki je bila vzpostavljena po Daytonskem mirovnem sporazumu. Operacija formalno ni potrjena s strani VS ZN, temveč je bila pozdravljena z Resolucijo VS ZN št. 1396. EUPM s poveljstvom v Sarajevu ima naslednje oddelke: operativni, načrtovalni, razvojni, administrativni in podporni. Pripadniki EUPM³⁷ opravljajo naloge s celotnega področja vladavine prava in v tesnem sodelovanju s posebnim predstavnikom EU v Bosni in Hercegovini (EU-Led Operations Within the Framework of ESDP, <http://www.esdp-course.ethz.ch/access/start/index.cfm>, 22.1.2007).

5.2.2.2 Vojaška operacija »Althea«

EU poleg policijske operacije v Bosni in Hercegovini izvaja tudi vojaško operacijo, ki jo je decembra 2004 prevzela od Nata. Priprave na prenos operacije z Nata na EU so se začele že dve let prej na visokih političnih in vojaških ravneh. Konkretno priprave pa so se na podlagi splošnega koncepta operacije, ki je usklajen z Natom, začele v začetku leta 2004 z načrtovanjem vojaških in policijskih operacij. Major Miran Kristovič se je v tem času kot član dveh delegacij Slovenske vojske udeležil sestankov, katerih namen je bil seznanitev z načini prehoda operacije iz Nato v EU ter umestitve enot in posameznikov SV³⁸, ki so že

---

³⁷ V operaciji sodeluje 26 držav članic EU, med njimi so od vsega začetka tudi po štirje slovenski policisti, in države Nata (nečlanice EU): Kanada, Islandija, Norveška in Turčija ter tri nečlanice obeh organizacij: Rusija, Švica in Ukrajina.

³⁸ Slovenska vojska je v operaciji Nata v BiH sodelovala od leta 1997. V različnih obdobjih je SV delovala v strukturi SFOR z naslednjimi enotami in posamezniki: letalskim oddelekom, enoto vojaške policije v MSU,

sodelovali v operaciji pod vodstvom Nata, v strukturo EUFOR. Major Kristovič poudarja, da je bilo načrtovanje prehoda v tem obdobju (marec 2004) težavno in se spominja, kako je to opisal načelnik J5 HQ SFOR: »Prehod bo kot hoja po stopnicah. Vsaka zamuda pri reševanju ključnih vprašanj³⁹ bo pomenila, da so stopnice vedno strmejšše, oziroma da se bodo spremenile v zid.« 9. julija 2004 je bila sprejeta Resolucija 1551 VS ZN, po kateri je bil 12. julija 2004 na GAERC sprejet skupni ukrep držav članic EU o prevzemu mirovne operacije v BiH. EU je v juliju 2004 sprejela začetne vojaške usmeritve (Initiating Military Directive), 13. septembra pa je Svet EU odobril koncept operacij (CONOPS). Operativni poveljnik je predlagal 2. december 2004 kot dan za prevzem misije SFOR s strani EU (Transfer of Authority, TOA). Sile SFOR so nadomestile evropske vojaške sile EUFOR⁴⁰ in nadaljujejo delo v skladu z določili Daytonskega mirovnega sporazuma. Operacija, imenovana »Althea«, je z okrog 7000 sodelujočimi vojaki članic EU in tretjih držav za zdaj najštevilčnejša operacija EU. Svečanost ob prevzemu vodenja operacije v BiH je bila 2. decembra 2004 na letališču Butmir (Grizold v Ferfila (ur.) 2007: 764).

5.2.3 Vloga Evropske unije na Kosovu

Status Kosova ostaja bistven izziv in je odličen primer potrebe EU po tesnem sodelovanju in usklajevanju z drugimi mednarodnimi organizacijami (ZN, Natom, OVSE) in ključnimi partnerji in tretjimi državami (ZDA, Rusija)⁴¹.

Operacija ZN na Kosovu (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo – UNMIK) poteka od junija 1999. UNMIK v skladu z Resolucijo 1244 VS ZN izvaja osnovne upravne funkcije, pospešuje avtonomijo in samovlado na Kosovu, pospešuje politični proces za določanje bodočega statusa Kosova, usklajuje humanitarno pomoč in pomoč ob nesrečah vseh mednarodnih agencij, podpira obnovo ključne infrastrukture, vzdržuje zakonitost in red, promovira človekove pravice in zagotavlja varno in neprisilno

---

zdravstveno enoto, posamezniki v poveljstvu SFOR, motorizirano četo v MNB(N) in nacionalnim podpornim elementom. V času, ko je Evropska unija od Nata prevzela vodenje mirovne operacije, je bilo v strukturah in enotah Sforja 184 pripadnikov SV. SV je s svojim delovanjem v BiH nadaljevala tudi v strukturi EUFOR.

³⁹ V tistem času so bila ključna vprašanja: nabor in popolnitev enot, logistična zagotovitev, vzpostavitev evropskega informacijsko-komunikacijskega sistema in razmejitev pristojnosti med EU in Natom.

⁴⁰ V 6. poglavju je predstavljena primerjalna analiza delovanja vojaških sil Nata in EU v Bosni in Hercegovini.

⁴¹ Glede odločanja o statusu Kosova v VS ZN so se tam oblikovale tri neformalne skupine držav. Na eni strani so ZDA s članicami Evropske unije, vmes je nekaj neodločenih držav, na stran Srbije pa se poleg Rusije nagibajo še Južna Afrika, Kitajska in deloma tudi Indonezija (Delo.si: Rusija za misijo ZN na Kosovu, http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,202832, 13.4.2007).

vračanje vseh beguncev in razseljenih oseb na njihove domove. V operaciji sodelujejo civilni policisti, vojaki ter mednarodno in civilno osebje (Garb v Jelušič (ur.) 2005: 47).

Po posegu Nata proti ZRJ junija leta 1999 so ZN sprejeli resolucijo o napotitvi mednarodnih vojaških sil pod vodstvom Nata na Kosovo, ki zagotavljajo varno okolje tamkajšnji upravi ZN. Delovati so začele sile KFOR s 50.000 pripadniki iz 30 držav, v naslednjih letih pa se je njihovo število postopoma zmanjševalo do 16.000 pripadnikov iz 36 držav. Slovenija je svoje pripadnike prvič vključila leta 2000. Do leta 2004 so v teh silah delovali samo častniki v poveljniških strukturah, kasneje so se v KFOR vključile tudi enote SV (Garb v Malešič (ur.) 2007: 336). Od 25. februarja 2007 je Slovenska vojska prvič prevzela svoje območje odgovornosti na misiji, in sicer na osrednjem območju zahodnega dela Kosova. V operaciji deluje 500 pripadnikov 10. motoriziranega bataljona (MOTB) in približno 100 pripadnikov drugih enot SV, kar je prvič v zgodovini Slovenije, da v operaciji kriznega odzivanja sodeluje enota ravni bataljona, ki ima v svoji sestavi podrejeno četo s 150 pripadniki madžarske vojske. Pripadniki 10. MOTB bodo do konca avgusta letos opravljali skladno z Resolucijo VS OZN 1244 naloge stabilizacijskega delovanja brez dodatnih nacionalnih omejitev. Tako skrbijo za vzdrževanje varnega okolja in prostega gibanja, varujejo ključne točke ter objekte s posebnim statusom ter izvajajo patrolje na območju odgovornosti. (Operacija kriznega odzivanja Joint Enterprise na Kosovu, http://slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_kfor.htm, 13.4.2007)

Misija OVSE na Kosovu je bila ustanovljena 1. julija 1999 in predstavlja korak naprej v sodelovanju mednarodnih organizacij, saj poteka kot sestavni del mirovne operacije OZN UNMIK. Misija je odgovorna za usposabljanje policistov ter pravnih in civilnih upravnikov, za pospeševanje razvoja civilne družbe in medijev, za organizacijo in nadzor volitev ter nadzor, zaščito in krepitev spoštovanja človekovih pravic (Juvan v Jelušič (ur.) 2005: 117).

Poleg sedanjih držav kandidatk za pristop k EU (Turčija, Hrvaška, Makedonija) so že tudi ostale države Zahodnega Balkana (Albanija, BiH, Srbija, vključno s Kosovom, Črna gora) na Evropskem svetu v Solunu leta 2003 dobile jasno perspektivo pristopa v prihodnosti. Od aprila 2006 poteka načrtovanje⁴², da bi se omogočil prenos izbranih nalog začasne

---

⁴² EU Planning team in Kosovo – EUPT Kosovo (EU Operations, <http://www.consilium.europa.eu>, 6.2.2007).

misije ZN na Kosovu na prihodnjo operacijo EU za krizno upravljanje na področju pravne države in drugih področij, ki bi utegnili biti določena v okviru prihodnjega statusa. S tem bi EU prevzela upravljavsko vlogo v pokrajini, nadomestila naj bi dosedanjo upravo ZN in po vzoru sosednje BiH imenovala tudi svojega upravitelja. Po trditvah bruseljskih diplomatov naj bi Unija v bližnji prihodnosti na Kosovu od Nata prevzela tudi vojaško odgovornost za zagotavljanje varnosti v pokrajini, kjer ima severnoatlantska zveza še vedno približno 16.000 vojakov. EU zato v prvi fazi načrtuje napotitev približno 1.500 policistov in upravnega osebja, kar naj bi bila doslej največja policijska odprava v okviru zagotavljanja enotne EVOP. Misija naj bi bila odprta tudi za tretje države, kar z drugimi besedami pomeni, da v Bruslju še vedno zelo resno računajo na številčno sodelovanje Američanov, ki zaradi ravnanja med kaznovalnim napadom na Srbijo leta 1999 uživajo spoštovanja vredno zaupanje (D. S., Delo, 3. 2. 2007). Zveza Nato je na svojem zadnjem vrhunskem srečanju v Rigi novembra 2006 potrdila svojo vlogo pri zagotavljanju varnosti na Kosovu in poudarila pomen sodelovanja z ZN, EU in OVSE v regiji (Nato after Riga, http://www.nato.int/docu/nato_after_riga/nato_after_riga_en.pdf, 13.4.2007).

6 PRIMERJALNA ANALIZA DELOVANJA SIL NATA IN EVROPSKE UNIJE V BOSNI IN HERCEGOVINI

V Bosni in Hercegovini je EU decembra 2004 od Nata prevzela vojaško operacijo »Althea«, ki je z okrog 7000 sodelujočimi vojaki članic EU in tretjih držav za zdaj najštevilčnejša operacija EU. Operacija je bila pripravljena v tesnem sodelovanju z Natom. Podobno kot pri operaciji »Concordia« v Makedoniji se EU pri izvajanju operacije opira na določene Natove zmogljivosti. Hkrati je Nato v BiH še vedno prisoten z vojaško misijo. S pomočjo primerjalne metode želim analizirati in primerjati delovanje večnacionalnih vojaških sil Nata (SFOR) in EU (EUFOR) v Bosni in Hercegovini ter:

- ugotoviti podobnosti in razlike v njunem delovanju,
- ugotoviti stopnjo, načine in uspešnost povezovanja, sodelovanja in dopolnjevanja Nata in EU pri zagotavljanju varnosti v Bosni in Hercegovini,
- na temelju ugotovitev verificirati 2. zastavljeno hipotezo: *Uspešnost vodene operacije EU v Bosni in Hercegovini je odvisna od podpore Nata pri njenem izvajanju.*

Pri proučevanju delovanja večnacionalnih sil Nata in EU v Bosni in Hercegovini sem zajela celotno časovno obdobje delovanja sil Nata (SFOR – od decembra 1996 do decembra 2004) in EU (EUFOR – od decembra 2004 do aprila 2007), pri primerjanju obeh sil pa sem se osredotočila na delovanje sil v obdobju 2004–2005 oziroma prevzema vojaške operacije v BiH s strani EU.

Primerjalno analizo delovanja vojaških sil Nata in EU v Bosni in Hercegovini sem izvedla s pomočjo naslednjih kazalnikov, ki sem jih oblikovala ob analizi in interpretaciji pisnih virov:

- varnostne razmere v času napotitve in delovanja mednarodnih sil;
- namembnost mednarodnih sil:
  - mandat,
  - naloge,
  - cilji;
- organiziranost mednarodnih sil:
  - številčnost,
  - sodelujoče države,
  - organizacijska in poveljniška struktura;
- civilni vidiki operacije.

6.1 Stabilizacijske sile Nata (SFOR)

6.1.1 Od IFOR do SFOR

Med letoma 1992 in 1995 je zavezništvo sprejelo številne ključne odločitve, ki so privedle do operacij, v katerih so mornariške sile Nata skupaj z Zahodnoevropsko unijo najprej spremljale, nato pa uveljavljale prepoved ZN glede letenja nad Bosno in Hercegovino. Zavezništvo je ponudilo tudi tesno zračno podporo Silam ZN za zaščito (UNPROFOR) v Bosni in Hercegovini in odobrilo zračne napade, s katerimi bi preprečilo obkolitev Sarajeva in drugih ogroženih območij, ki so jih ZN razglasili za varna. Odločilni ukrepi zavezništva v podporo ZN so skupaj z odločnimi diplomatskimi prizadevanji prekinili obleganje Sarajeva, pripeljali do resnične prekinitve ognja in jeseni 1995 omogočili pogajanje o rešitvi konflikta. 15. decembra 1995 je Varnostni svet ZN sprejel Resolucijo št. 1031 in 20. decembra prenesel pooblastila za tovrstne operacije z ZN na Nato in tako dal Natu mandat za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma. Splošni okvirni mirovni sporazum, imenovan tudi Daytonski mirovni sporazum, določa politični in pravni okvir za SFOR. Aneks 1A vsebuje sporazum o vojaških vidikih zagotavljanja miru. Cilji sporazuma so:

- zagotovitev varnega in mirnega okolja,
- oblikovanje združene in demokratične Bosne in Hercegovine,
- obnova gospodarstva,
- zagotovitev pogojev za vrnitev razseljenih oseb in beguncev na domove, kjer so živeli pred vojno.

Kot določa priloga 1A k mirovnemu sporazumu, je operacijo Joint Endeavour vodil Nato pod političnim vodenjem in nadzorom zavezniškega severnoatlantskega sveta. Sile za uresničitev (IFOR) so imele enotno poveljniško strukturo. Vojaški nadzor nad celotnimi silami je bil v rokah takratnega Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR), generala Georgea Joulwana. General Joulwan je pooblastil admirala Leighton-Smitha (Natov načelnik zavezniških sil za južno Evropo – CINCSOUTH) za prvega poveljnika IFOR na vojskovališču (COMIFOR). Novembra 1996 je bilo poveljstvo IFOR premeščeno iz zavezniških sil za južno Evropo (AFSOUTH) v zavezniške kopenske sile za srednjo Evropo (LANDCENT).

2. decembra 1995 so bile v Bosno in Hercegovino napotene sile predhodnice z 2600 pripadniki. Njihova naloga je bila vzpostaviti poveljstvo, zveze in potrebno logistiko za sprejem glavnine s približno 60.000 pripadniki. Namestitev glavnine je bila aktivirana 16.

decembra po končni odobritvi operativnega načrta (OPLAN) s strani severnoatlantskega sveta in po sprejemu Resolucije Varnostnega sveta ZN št. 1031 z dne 15. decembra, ki je odobrila nalogo IFOR. Do prenosa pooblastil s poveljnika mirovnih sil ZN na poveljnika IFOR je prišlo 20. decembra, 96 ur po tem, ko je svet Nata odobril napotitev glavnine. Do 19. januarja 1996, 30 dni po namestitvi IFOR (dan D + 30), so podpisnice sporazuma umaknile svoje sile z ločitvenega območja na obeh straneh črte prekinitve ognja. 3. februarja (dan D + 45) so se vse sile umaknile z ozemelj, ki so bila namenjena za prenos med bosanskimi entitetami. Ta prenos je bil zaključen 19. marca (dan D + 90), ob vsej medetnični mejni črti pa je bilo vzpostavljeno novo ločitveno območje. Pod pogoji mirovnega sporazuma je moralo biti do 18. aprila (dan D + 120) odstranjeno celotno težko orožje in umaknjene ali pa demobilizirane vse sile. To je bil zadnji mejnik iz vojaške priloge k mirovnemu sporazumu. Tehnični zapleti so podpisnicam mirovnega sporazuma preprečili dokončanje umika in demobilizacije ali odstranitve težkega orožja in sil do tega datuma. Toda do 27. junija 1996, ki ga je kot nov rok določil vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo (SACEUR), je bila odstranitev težkega orožja končana.

Za trajni mir v Bosni in Hercegovini je bilo prav tako pomembno v celoti uresničiti civilne vidike mirovnega sporazuma. Z uresničevanjem vojaških vidikov sporazuma je IFOR prispeval k vzpostavitvi varnega okolja, zaradi katerega bo civilna in politična obnova lažja. Ponudil pa je tudi znatno podporo za civilne naloge v okviru svojih pooblastil in razpoložljivih virov. Sile za uresničitev so tesno sodelovale z Uradom visokega predstavnika (OHR), z mednarodnimi policijskimi silami Združenih narodov (IPTF), z Mednarodnim odborom Rdečega križa (ICRC), z visokim komisarjem ZN za begunce (UNHCR), z Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), z Mednarodnim kazenskim sodiščem za območje nekdanje Jugoslavije (ICTY) ter s številnimi drugimi organizacijami, vključno z več kot 400 nevladnimi organizacijami, ki so delovale na tem območju. Po mirnem poteku volitev v BiH septembra 1996 je IFOR uspešno zaključil svojo nalogo. Toda postalo je jasno, da je treba narediti še veliko stvari na civilnem področju in da bo okolje še naprej potencialno nestabilno in varnostno ogroženo. Teden dni po volitvah so na neformalnem zasedanju v Bergnu na Norveškem zunanji ministri držav članic Nata sprejeli sklep, da mora zavezništvo na novo oceniti, kako bi lahko še naprej podpiralo vzpostavitev varnega okolja po izteku IFOR mandata decembra 1996. Mesec dni kasneje je severnoatlantski svet odobril podrobne politične usmeritve za študijo o varnostnih možnostih v obdobju po odhodu IFOR, ki naj bi jo pripravili Natovi vojaški organi. Novembra in decembra 1996 je bil v Parizu izdelan dveletni skupni načrt, ki je bil

nato natančneje opredeljen v Londonu v okviru Sveta za uresničitev miru, ustanovljenega z mirovnim sporazumom. Na podlagi tega načrta in lastne študije zaveznitva o varnostnih možnostih so zunanji in obrambni ministri držav članic Nata sklenili, da bi bila za zagotavljanje potrebne stabilnosti, ki bi pripomogla k utrditvi miru, potrebna zmanjšana vojaška navzočnost. Dogovorili so se, da bo Nato organiziral Stabilizacijske sile (SFOR), ki so bile aktivirane 20. decembra 1996, na dan, ko se je iztekel IFOR mandat (Priročnik o zvezi Nato, 2001: 107–116).

6.1.2 Varnostne razmere v Bosni in Hercegovini v času napotitve sil SFOR

Varnostne razmere v Bosni in Hercegovini so bile v času napotitve sil SFOR še zaostrene. Kljub prisotnosti mednarodnih sil je obstajala verjetnost eskalacije nasilja večjih razsežnosti med etničnimi skupinami. Konflikte in možne napade na pripadnike sil SFOR pa je bilo pričakovati tudi s strani različnih ekstremističnih skupin. Takratne varnostne razmere podrobneje opisuje Obveščevalni bilten Slovenske vojske (Obveščevalni bilten SV, 1997), ki je med možne vire ogrožanja in tveganj v BiH uvrstil:

- težave na varnostno-obrambnem področju,
- široko razprostrte dejavnosti različnih ekstremističnih skupin,
- veliko število neodkritih minskih polj,
- nezadovoljstvo lokalnega prebivalstva nad navzočnostjo mednarodnih sil v BiH,
- težave v zvezi z begunsko problematiko (počasno vračanje beguncev na predvojne domove, pri čemer se pojavljajo različne oblike nadlegovanj in groženj ter nacionalna in verska nestrpnost),
- pojav korupcije, organiziranega kriminala in ilegalnih migracij,
- težave na gospodarsko-socialnem področju (uničeno gospodarstvo),
- težave pri urejanju statusa vojnih invalidov in demobiliziranih vojakov,
- težave pri organiziranju skupnih državnih organov.

Pripadniki sil SFOR so bili dobro sprejeti na območjih, kjer se je veliko prebivalcev vrnilo na svoje predvojne domove in kjer so bile mešane etnične skupine. V teh okoljih so pripadnike SFOR gledali kot zaščito pred drugimi, agresivnejšimi etničnimi skupinami.

Resno grožnjo pripadnikom SFOR so predstavljala neodkrita minska polja, saj je bilo med vojno v BiH položenih več kot 1.000.000 protipehotnih min (Obveščevalni bilten SV, 1997).

6.1.3 Namembnost sil SFOR

V okviru Resolucije Varnostnega sveta ZN št. 1088 z dne 12. decembra 1996 so stabilizacijske sile kot pravni naslednik IFOR dobile pooblastilo za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma, in sicer v okviru VII. poglavja Ustanovne listine ZN (uveljavljanje miru). Pravila delovanja, sprejeta za SFOR, so bila enaka tistim za IFOR, kar pomeni, da so predvidevala uporabo surove sile, če bi bila ta potrebna za to, da SFOR opravi svojo nalogo in se zaščiti.

Primarna naloga SFOR je bila prispevati k varnemu okolju, ki je nujno potrebno za utrditev miru. Njegove specifične naloge so bile:

- odvrčanje ali preprečevanje sovražnosti ali novih groženj miru,
- utrditev dosežkov IFOR in spodbujanje ozračja, v katerem bo mirovni proces napredoval,
- ponujanje selektivne podpore civilnim organizacijam v okviru svojih zmožnosti.

Pripravljen pa je bil ponuditi tudi pomoč v sili silam ZN v vzhodni Slavoniji. Z 31.000 pripadniki v Bosni je bil SFOR po velikosti pol manjši od IFOR. Zaradi splošnega spoštovanja pogojev iz Daytonskega sporazuma, ki ga je dosegel IFOR, so se manj številčne sile lahko osredotočile na uresničevanje določb iz priloge 1A k mirovnemu sporazumu. To je pomenilo:

- stabilizacijo trenutno varnega okolja, v katerem bi lokalni in državni organi ter druge mednarodne organizacije lahko delali, in
- ponujanje pomoči drugim agencijam (na selektivni in namenski podlagi zaradi zmanjšanja razpoložljivih sil).

Nato je za SFOR predvidel 18-mesečno delovanje, pri čemer bi potrebo po velikosti sil ocenil najprej po prvih šestih in nato še po 12 mesecih, kar bi omogočilo premik s stabilizacije na odvrčanje, mandat SFOR pa naj bi se končal junija 1998. Šestmesečna ocena junija 1997 je pokazala, da razen prilagoditve sil v času občinskih volitev v septembru ne bo prišlo do nobene znatne spremembe v velikosti in zmogljivostih SFOR, dokler severnoatlantski svet po posvetovanju z državami nečlanicami Nata, ki prispevajo k SFOR, ne bo podrobneje proučil varnostnega položaja v Bosni in Hercegovini po volitvah (Priročnik o zvezi Nato, 2001: 116–117).

Naloge pripadnikov SFOR so bile: odvrčati sovražnost, prispevati k stabilizaciji miru, zagotavljati varno okolje s stalno vojaško prisotnostjo na območju odgovornosti (Area of

Responsibility – AOR), usmerjati in usklajevati podporo lastnih sil za najpomembnejša območja, vključno z glavnimi civilnimi izvedbenimi organizacijami ter si pod vodstvom Nata prizadevati za zagotovitev trajnega miru in varnega okolja v Bosni in Hercegovini brez dodatnih potreb po vojaških silah Nata. Poskrbeti je bilo treba, da bodo:

- vse strani vedno spoštovale vojaške zahteve Splošnega okvirnega mirovnega sporazuma (General Framework Agreement for Peace – GFAP),
- vse strani izkazovale zavezanost k nadaljevanju pogajanj kot načinu reševanja političnih in vojaških razlik,
- civilne strukture dovolj zrele za prevzemanje odgovornosti pri spremljanju upoštevanja GFAP,
- ustvarjene razmere za varno nadaljevanje državotvornih dejavnosti (Naloge SFOR, http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_SFOR_naloge.htm, 5.2.2007).

6.1.4 Organiziranost sil SFOR

6.1.4.1 Številčnost in sodelovanje držav članic in nečlanic Nata

SFOR je imel od 1996 do jeseni 1999 na razpolago 31.000 vojakov⁴³, ko je – glede na splošno stabilen položaj v Bosni in Hercegovini – severnoatlantski svet naročil vojaškim organom Nata, naj prestrukturirajo in zmanjšajo velikost Stabilizacijskih sil. Posledično se je raven sil od takrat zmanjševala na približno 23.000 pripadnikov. Zmanjševanje števila pripadnikov se je nadaljevalo v letih 2002 (19.000 pripadnikov). Decembra 2003 je Nato potrdil, da se zaradi izboljšanja varnostnih razmer do junija 2004 sile zmanjšajo s približno 12.000 na 7000.

V SFOR so svoje pripadnike prispevale naslednje države članice Nata: Belgija, Islandija, Luksemburg, Kanada, Češka, Danska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Španija, Turčija, Velika Britanija in Združene države Amerike.

Države, ki so kot nečlanice Nata sodelovale v SFOR: Albanija, Argentina, Avstrija, Bolgarija, Čile, Irska, Maroko, Romunija, Slovaška, Slovenija, Estonija, Finska, Latvija,

---

⁴³ Od tega 16.500 Američanov, ki so hkrati imeli še 6000 pripadnikov nameščenih na Hrvaškem, Madžarskem in v Italiji.

Litva, Rusija⁴⁴, Slovaška in Švedska, na podlagi posebnega dogovora z Veliko Britanijo pa Avstralija in Nova Zelandija.

Države nečlanice Nata so bile v operacijo vključene na enaki osnovi kot sile držav članic Nata. Posebna ureditev je veljala zgolj za ruske sile v SFOR, sicer pa so na splošno vse udeležene sile prejemale ukaze od poveljnika SFOR prek večnacionalnih divizijskih poveljstev.

Udeležene države nečlanice Nata imajo častnike za povezavo v SHAPE in so vključene v načrtovalne operacije ter v ustanavljanje potrebnih sil prek Mednarodnega koordinacijskega centra. Na sedežu Nata udeležene države nečlanice Nata sodelujejo pri posvetovanjih o ključnih vprašanjih in imajo možnost, da izrazijo svoje mnenje ali pa da se pridružijo odločitvam severnoatlantskega sveta. Glavni mehanizem za politična posvetovanja med udeleženi državami je bil tako imenovani model "NAC+N" (pozneje imenovan "EAPC(SFOR)"), v okviru katerega se je severnoatlantski svet srečeval z udeleženi državami nečlanicami Nata. Posvetovanja z udeleženi državami nečlanicami Nata so prav tako potekala v okviru srečanj EAPC in Skupine za koordinacijo politike (Policy Coordination Group - PCG) v zasedbi SFOR.

Sodelovanje držav nečlanic Nata ni zgolj prispevalo k uresnitvi SFOR-jeve naloge, temveč je imelo širši pomen. Vse udeležene sile iz partnerskih držav so tako dobile praktične izkušnje delovanja z Natovimi silami, sodelovanje pa je tudi dokazalo, da lahko države članice in države nečlanice Nata tesno sodelujejo v operaciji pod vodstvom Nata pri zagotavljanju miru. To je precejšnega pomena za regijo in prispeva k povečani varnosti po vsej Evropi in tudi onkraj nje (Priložnik o zvezi Nato, 2001: 118).

6.1.4.2 Poveljniška struktura SFOR

Stabilizacijske sile so imele enotno poveljstvo – gre za operacijo pod vodstvom Nata in pod političnim vodenjem in nadzorom zavezniškega severnoatlantskega sveta, kot to

---

⁴⁴ Kljub političnim nesoglasjem so ruski pripadniki mirovnih enot osem let in pol delovali skupaj s svojimi kolegi iz Nata s skupnim ciljem izgradnje stabilnosti tako v BiH kot na Kosovu. Ta izkušnje je bila na splošno pozitivna in bo verjetno pomembna tudi za prihodnje operacije. Odločitev o prispevanju sil za operacije pod vodstvom Nata je pomenila prerazporeditev vojaških, gospodarskih in diplomatskih virov z operacij, v katerih je imela Rusija očitnejši interes. Medtem ko je Rusija pred tem kot primarni organizaciji za reševanje konfliktov tradicionalno videla OVSE ali ZN in je bila skeptična do Natovih teženj glede mirovnih operacij, pa je spoznala potrebo po zmogljivostih za uveljavljanje miru »z več mišicami«, ki jih je zavezništvo sposobno zagotoviti (Nikitin: Zgodovinske spremembe na Balkanu – Partnerji v mirovnih operacijah, Revija Nato, Zima 2004. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/english/main.htm>, 14.12.2006).

določa priloga 1A k mirovnemu sporazumu. Vojaški nadzor nad vsemi silami je bil v rokah Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR). Ta je zagotavljal vojaško vodenje na strateškem nivoju, medtem ko je bila pristojnost poveljevanja in kontrole Natovim enotam v BiH (in Kosovu) na operativnem nivoju v rokah poveljnika AFSOUTH (Allied Forces Southern Europe). Na taktičnem nivoju je enotam SFOR poveljeval poveljnik SFOR.

6.1.4.3 Organizacijska struktura SFOR

- Poveljstvo s sedežem v Sarajevu in približno 350 zaposlenih iz večine sodelujočih držav.
- Večnacionalna brigada Sever (MNB-N) s poveljstvom v Tuzli in približno 2700 pripadniki. Glavne sodelujoče države so Poljska, Portugalska, Slovenija, Švedska, Turčija in Združene države Amerike.
- Večnacionalna brigada Jugovzhod (MNB-SE) s poveljstvom v Mostarju in približno 4200 pripadniki. Glavne sodelujoče države so Albanija, Francija, Nemčija, Italija, Maroko in Španija.
- Večnacionalna brigada Severozahod (MNB-NW) s poveljstvom v Banja Luki in približno 3400 pripadniki. Glavne sodelujoče države so Bolgarija, Kanada, Nizozemska, Romunija, Slovaška in Velika Britanija.
- Enote na bojišču na različnih lokacijah v Bosni in Hercegovini s približno 1200 pripadniki. Glavne sodelujoče države so Bolgarija, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Romunija, Slovenija, Španija, Švedska, Velika Britanija in Združene države Amerike (Organiziranost SFOR, <http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/misijeSFORstruktura.htm>, 04.03.2007).

6.1.5 Civilni vidiki operacije

Celovito uresničevanje civilnih vidikov mirovnega sporazuma je bistven dejavnik pri izgradnji podlage za trajni mir. Tako kot Sile za uresničitev so tudi Stabilizacijske sile ponudile svojo podporo pri izvajanju civilnih nalog, a ker je število njihovih pripadnikov manjše, si morajo prizadevati za uresničitev prednostnih nalog in biti selektivne.

Avgusta 1998 so bile ustanovljene enote MSU (Multinational Specialized Unit) kot odgovor na praznino med lokalno policijo in vojaškimi enotami (SFOR) pri zagotavljanju javnega reda in miru. Izkazalo se je, da konvencionalne vojaške enote (SFOR) pogosto niso ustrezne za upravljanje kompleksnih civilnih kriznih situacij. Približno 350 specialno organiziranih, usposobljenih in opremljenih pripadnikov (večina iz Italije, Argentine, Romunije in Slovenije) je imelo nalogo pomagati pri procesu vračanja razseljenih oseb in beguncev.

Izboljšanje varnostnih razmer in vse večja vloga lokalnih oblasti v Bosni in Hercegovini je v letu 2004 omogočila rekonstrukcijo sil SFOR. Rezultat rekonstrukcije sil je začetek delovanja t. i. LOT (The Liaison and Observation Team). Gre za skupine vojakov, ki ne živijo v vojaških bazah, temveč v civilnih objektih med lokalnimi prebivalci. Na ta način zagotavljajo dinamično, odzivno in lokalno orientirano podobo sil SFOR. Namen timov je biti dostopnejši prebivalstvu in lokalnim oblastem in tako prispevati k procesu normalizacije v Bosni in Hercegovini. Nenazadnje je namen LOT tudi tlakovanje poti za prehod od Nata k EU (Liaison and Observation Teams of SFOR, <http://www.nato.int/SFOR/factsheet/lot/t040909a.htm>, 3.4.2007).

6.2 Sile Evropske unije (EUFOR)

6.2.1 Odločitev za napotitev sil Evropske unije v Bosno in Hercegovino

Mednarodne sile IFOR in SFOR so dosegle vidne rezultate ter s prisotnostjo in z delovanjem prispevale velik delež k stabiliziranju razmer in varnosti na območju Bosne in Hercegovine. Predstavniki Nata so na srečanju v Istanbulu sprejeli odločitev, da bo operacija Joint Forge končana konec leta 2004.

Svet EU je 12. julija 2004 sprejel odločitev o vojaški operaciji v Bosni in Hercegovini (Council Joint Action 2004/570/CFSP of 12 July 2004) pod okriljem Evropske varnostne in obrambne politike (EVOP). Tri dni pred tem je VS ZN v Resoluciji 1551 pozdravil namero EU po napotitvi operacije v Bosno in Hercegovino, vključno z vojaško komponento. 22. novembra 2004 pa je pred prihajajočo operacijo EU z Resolucijo 1575 pozdravil večje angažiranje EU v BiH. EUFOR deluje v skladu s poglavjem VII. Ustanovne listine OZN. Evropska unija je 2. decembra v Sarajevu od zveze Nato prevzela

vodenje mirovne operacije v BiH in tako začela največjo takšno operacijo v svoji zgodovini, imenovano »Althea«.

6.2.2 Varnostne razmere v Bosni in Hercegovini v času napotitve sil Evropske unije

V času napotitve sil EUFOR so bile varnostne razmere v BiH stabilne. Verjetnost eskalacije nasilja večjih razsežnosti med etničnimi skupinami je bila majhna. Napadov ekstremističnih skupin na pripadnike sil EUFOR ni bilo pričakovati. Po drugi strani se je povečala stopnja kriminala (tihotapljenje ljudi, droge in orožja ter pranje denarja) in brezposelnost. Pogoste so bile stavke (kmetje) in predvidevalo se je, da se stvari lahko poslabšajo ob odhodu mirovnih sil, ki so na veliko zaposlovale lokalno prebivalstvo. Pokazalo se je tudi, da določeni vodilni politiki niso upoštevali dogovorjenih pravil in niso sodelovali z mednarodnim sodiščem. Določene vodilne ljudi so sicer zamenjali, vendar so delovali iz ozadja. Republika Srbska je sprejela ukrepe za izboljšanje stanja pri prijetju vojnih zločincev (zamenjave ključnih politikov, ustanovitev posebnih enot, formiranje skupne obveščevalne službe), toda rezultati so bili skorajda nični (Obveščevalni bilten SV, 2004).

6.2.3 Namembnost sil Evropske unije

Pripadniki EUFOR prispevajo k stabilizaciji miru, zagotavljajo varno okolje s stalno vojaško prisotnostjo na območju odgovornosti (Area of Responsibility – AOR), usmerjajo in usklajujejo podporo lastnih sil za najpomembnejša območja, vključno z glavnimi civilnimi izvedbenimi organizacijami, ter si prizadevajo za zagotovitev trajnega miru in varnega okolja v Bosni in Hercegovini. Pripadniki EUFOR zagotavljajo, da:

- vse strani vedno spoštujejo vojaške zahteve Splošnega okvirnega mirovnega sporazuma (General Framework Agreement for Peace – GFAP),
- vse strani izkazujejo zavezanost k nadaljevanju pogajanj kot načinu reševanja političnih in vojaških razlik,
- civilne strukture zrelo prevzemajo odgovornosti pri spremljanju upoštevanja GFAP,
- se ustvarijo razmere za varno nadaljevanje državotvornih dejavnosti.

Namera poveljnika EUFOR je, da:

- ohranja varno in mirno okolje,

- podpira mednarodno skupnost pri uresničevanju svojega mandata v okviru Večletnega programa napredka (Multi-Year Road Map – MYRM); z njim merimo napredek v Bosni in Hercegovini),
- nadaljuje usposabljanje in preoblikovanje oboroženih sil v Bosni in Hercegovini,
- se takoj odzove na kršitve skupin in ustanov, ki nasprotujejo Daytonskemu sporazumu,
- zagotovi prožno vojaško prisotnost, ki je usmerjena na najpomembnejša območja,
- osredotoči prizadevanje na oborožene sile v Bosni in Hercegovini, v vrnitev razseljenih oseb in beguncev ter podporo uveljavljanja kazenskega prava in zakonitosti (Naloge EUFOR, http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_eufor_naloge.htm, 3.3.2007).

6.2.4 Organiziranost sil Evropske unije

6.2.4.1 Številčnost in sodelovanje držav v silah Evropske unije

V operaciji »Althea« sodeluje približno 7000⁴⁵ vojakov iz držav članic EU (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Velika Britanija) in nečlanic EU (Albanija, Argentina, Bolgarija, Kanada, Čile, Maroko, Nove Zelandija, Norveška, Švica, Turčija). Povečini gre sicer za vojake, ki so sodelovali že v operaciji zveze Nato (EU prevzela vodenje operacije v BiH, http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_eufor.htm, 13.4.2007).

6.2.4.2 Poveljniška struktura sil Evropske unije

Svet EU je sprejel odločitev o napotitvi operacije »Althea«. Pri odločanju v zvezi s ključnimi vojaškimi zadevami, povezanimi z operacijo, Svetu pomaga GS-VP SZVP. Politični in varnostni odbor (PSC) izvaja politično kontrolo in strateško vodenje operacije. Vojaški odbor (EUMC) nadzira izvajanje vojaške operacije. V skladu z mehanizmom »Berlin plus« je namestnik vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (D-SACEUR), ki je tudi najvišji častnik EU oziroma operativni poveljnik operacije (OpCdr) EU Althea.

---

⁴⁵ Glede na ugodne varnostne razmere je EU 28. 2. 2007 napovedala zmanjševanje števila pripadnikov EUFOR s sedanjih 6800 na približno 2500. Zmanjševanje naj bi se zaključilo do junija letos.

Deluje v vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi (SHAPE) v belgijskem Monsu. Poleg celice EU na vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Monsu, deluje podobna celica EU tudi na poveljstvu združenih sil v Neaplju⁴⁶, ki je operativno poveljstvo za Natove misije na Balkanu. Poveljstvu EUFOR s sedežem v Sarajevu so podrejena regionalna poveljstva večnacionalnih namenskih sil (Multinational Task Force – MNTF) v Tuzli, Mostarju in Banja Luki ter poveljstvo Integrirane policijske enote (Integrated Police Unit – IPU).

Poveljnik EUFOR tesno sodeluje in usklajuje aktivnosti s posebnim predstavnikom EU (EU SR), ki izvaja splošno politično usklajevanje v BiH. Tako je zagotovljena konsistentnost vojaške operacije s širšim kontekstom aktivnosti EU v BiH.

6.2.4.3 Organizacijska struktura sil Evropske unije

Bosna in Hercegovina je razdeljena na tri vojaška območja:

- MNTF-N – Tuzla (približno 1300 pripadnikov),
  - MNTF-SE – Mostar (približno 1400 pripadnikov),
  - MNTF-NW – Banja Luka (približno 1000 pripadnikov),
- s poveljstvom (EUFOR HQ) v Sarajevu.

Na različnih lokacijah deluje še približno 2000 pripadnikov v sestavi enot na bojišču (Theatre Troops), ki zagotavljajo podporo ostalim enotam.

Pod vojaškim poveljstvom EUFOR deluje še integrirana policijska enota (Integrated Police Unit - IPU) s približno 500 pripadniki, ki so opremljeni in usposobljeni za izvajanje širokega spektra nalog, delujejo pa pod vojaškim poveljstvom EUFOR. Naloge IPU so povezane z implementacijo splošnega mirovnega sporazuma z zagotavljanjem varnega okolja, zaščito vojaških sil, zbiranjem informacij, podporo lokalnim civilnim strukturam in ekipam LOT, s poudarkom na operacijah, ki jih sicer vodijo civilne policijske sile.

---

⁴⁶ EU CE (EU Command Element) deluje na poveljstvu združenih sil v Neaplju (Joint Force Command - JFC) z namenom zagotavljanja regionalnega pristopa za skupne napore v vseh tekočih zadevah. Je bistven element za koordinacijo z Natovimi operacijami v JOA (JOA - Joint Operations Area) z namenom zagotavljanja preglednosti in potrebne podpore za doseganje optimalnih rezultatov, še posebej na področju rezervnih sil.

6.2.5 Civilni vidiki operacije

Varnostne razmere v BiH zahtevajo nov pristop reševanja problemov oziroma spremembo koncepta operacije. EU je tako na območju operacije angažirala strokovnjake za posamezna področja državne uprave, politična vprašanja in različne humanitarne organizacije. Vodena operacija EU je tako dodatek k specifičnemu političnemu angažiranju EU, katerega cilj je približati BiH k evropskim integracijam. S ciljem oblikovanja stabilne postkonfliktne družbe delujejo v BiH gospodarski, trgovinski, humanitarni in vojaški ter civilni mehanizmi EU.

6.2.6 Sodelovanje med Natom in Evropsko unijo v Bosni in Hercegovini

Junija 2004 je Nato na srečanju v Istanbulu objavil, da bo njegova uspešna operacija v Bosni in Hercegovini zaključena. Misijo je skladno z Resolucijo VS ZN 1551 prevzela EU. Operacija »Althea« pod vodstvom EU je bila pripravljena v tesnem sodelovanju z Natom. Podobno kot pri operaciji »Concordia« v Makedoniji se tudi ta operacija izvaja v okviru dogovorov »Berlin-plus«, po katerih ima EU dostop do Natovih skupnih sredstev in zmogljivosti. Potreba po načrtovanju in priprava za misijo evropskih sil (EUFOR) so zahtevale jasne in kredibilne načrtovalne in povezovalne elemente na vseh stopnjah obstoječe Nato linije poveljevanja in kontrole. Za poveljnika operacije je imenovan D-SACEUR z glavnim poveljstvom v SHAPE. Povezava med celico EU pri SHAPE in celico EU pri poveljstvu združenih sil v Neaplju⁴⁷, operativnemu poveljstvu za Natove misije na Balkanu (v BiH in na Kosovu), naj bi zagotavljala gladko in tesno sodelovanje obeh misij.⁴⁸

Zveza Nato se iz BiH ni popolnoma umaknila. Zavezništvo je ohranilo vojaško poveljstvo, ki ga vodi general z eno zvezdico in v katerem je okoli 150 pripadnikov, katerih glavna naloga je nadaljnja pomoč bosanskim oblastem na področju obrambne reforme in pri pripravah na vključitev v Partnerstvo za mir in sčasoma tudi v zavezništvo. EU in Nato bosta sodelovala tudi pri nekaterih pomembnih vprašanjih, kot je zagotavljanje podpore

---

⁴⁷ V praksi poveljnik operacije komunicira neposredno z operativnim poveljnikom, tako da je ta element v poveljniški strukturi zgolj teoretičen.

⁴⁸ Obstajajo načrti za spremenjene okoliščine, po katerih Nato po potrebi zagotovi dodatne sile »za obzorjem«. Vrhovni poveljnik zavezniških sil za Evropo (SACEUR) je odgovoren za predlaganje 1. operativne rezerve, upoštevajoč, da je ta na razpolago tako za EUFOR kot za Nato in 2. za strateško rezervo, ki mu je na razpolago po avtorizaciji severnoatlantskega sveta, odločitev o njeni napotitvi v BiH pa je skupna med Natom in EU oziroma odobritve NAC in PSC.

Mednarodnemu kazenskemu sodišču za nekdanjo Jugoslavijo v Haagu. Natovo poveljstvo se bo ukvarjalo tudi z bojem proti terorizmu, prijetjem osumljencev za vojne zločine in z zbiranjem obveščevalnih podatkov (Serry in Bennet (2004): Naprej po začrtani poti. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/slovene/art3.html>, 24.2.2007).

6.3 Primerjalna analiza delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

Analiza delovanja sil Nata (SFOR) v Bosni in Hercegovini zajema obdobje od 1996 do 2004. Primerjalna analiza delovanja sil Nata (SFOR) in EU (EUFOR) v Bosni in Hercegovini se osredotoča na obdobje 2004–2005, saj je poleti 2004 Nato zmanjšal število svojih sil v BiH, 2 decembra 2004 pa je vodenje operacije prevzela EU.

6.3.1 Primerjalna analiza varnostnih razmer v času napotitve in delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

	SFOR	EUFOR
	Obstajala je verjetnost eskalacije nasilja večjih razsežnosti med etničnimi skupinami. Konflikte in možne napade pa je bilo pričakovati tudi s strani ekstremističnih skupin na pripadnike sil SFOR.	Varnostne razmere v BiH so bile v času napotitve sil EUFOR stabilne. Verjetnost eskalacije nasilja večjih razsežnosti med etničnimi skupinami je manjša. Manjša je tudi možnost napadov s strani ekstremističnih skupin na pripadnike sil EUFOR.
	Pojavljati so se začeli korupcija, organizirani kriminal in ilegalne migracije. Teroristična dejavnost ni imela večjih razsežnosti.	Povečala se je stopnja kriminala (tihotapljenje ljudi, droge in orožja ter pranje denarja), brezposelnosti in korupcije v državnih organih. Povečala se je tudi teroristična ogroženost.

Sile SFOR so v začetku svojega mandata preprečevale poskuse eskaliranja nasilja v BiH. Zagotoviti je bilo treba mir in pogoje za normalno delovanje državnih aparatov. Varnostne razmere v BiH so ob prihodu sil EUFOR zahtevale nov pristop k reševanju problemov oziroma spremembo koncepta operacije. Med varnostnim izzivi, s katerimi se sooča EUFOR v BiH, so predvsem tihotapljenje orožja in drog, trgovanje z ljudmi, varnost meja, organizirani kriminal in korupcija v državnih institucijah. Vse to so področja, na katerih ima EU dobre možnosti, da se odzove s široko paleto instrumentov, ki so ji na voljo, vključno z zagotavljanjem usmerjene gospodarske pomoči, strokovnih znanj na področju sodstva, policije in carine ter programi za obnovo (Ponsard Lionel (2004): Svitanje nove varnostne dobe. Revija Nato, jesen 2004. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/art3.html>, 22.2.2007).

6.3.2 Primerjalna analiza namembnosti sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

	SFOR	EUFOR
Odločitev	Severnoatlantski svet (NAC) dec. 1996	Svet EU 12. julija 2004
Mandat	<ul style="list-style-type: none"> – Podeljen z Resolucija VS ZN št. 1088 z dne 12. 12. 1996, – za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma, – v okviru VII. Poglavlja UL ZN. 	<ul style="list-style-type: none"> – Odločitev EU za napotitev vojaških sil v BiH »pozdravljena« z Resolucijo VS ZN št. 1575 z dne 22. novembra 2004, – za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma, – v okviru VII. poglavja UL ZN.
Naloge	<p>Primarna naloga:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prispevati k varnemu okolju, ki je nujno potrebno za utrditev miru. <p>Specifične naloge:</p> <ul style="list-style-type: none"> – odvrčanje ali preprečevanje sovražnosti ali novih groženj miru, – utrditev dosežkov IFOR in spodbujanje ozračja, v katerem bo mirovni proces napredoval, – ponujanje selektivne podpore civilnim organizacijam v okviru svojih zmožnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> – prispevati k vzpostavitvi varnega okolja v BiH, ki je potrebno za uresničitev ključnih nalog Izvedbene misije Urada visokega predstavnika v BiH (OHR) ter procesa stabilizacije in pridruževanja (ESDP Operations, http://www.iss-eu.org/esdp/09-dvl-am.pdf, 12.2.2007).
Cilji	Zagotoviti postopen in stabilen prehod BiH v družbeno stanje, ko mednarodne mirovne sile v državi ne bodo več potrebne.	Operacija »Althea« je del koherentnega pristopa EU do BiH, ki naj bi pomembno prispeval k političnemu angažiranju EU, njenim programom pomoči ter policijskim in nadzorstvenim misijam, s ciljem nudenja pomoči BiH, da naredi korak naprej k evropskim integracijam v kontekstu procesa stabilizacije in približevanja.

Obe mednarodni organizaciji (Nato in EU) sta na temelju mandata ZN za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma in v okviru VII. poglavja UL ZN v Bosno in Hercegovino napotili vojaški sili (SFOR in EUFOR) s primarno nalogo vzpostavitve varnega okolja v Bosni in Hercegovini. Primerjava končnega cilja kaže, da je cilj operacije »Althea« segel naprej od cilja Natove operacije v BiH, saj je cilj slednje opredeljen kot družbeno stanje v BiH, v katerem mednarodne mirovne sile ne bodo več potrebne. Cilj vodene operacije EU pa poleg vzdrževanja varnega okolja poudarja vsestranski pristop EU k varnosti v BiH, še zlasti s podporo izvajanja civilnih vidikov.

6.3.3 Primerjalna analiza organiziranosti sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

	SFOR	EUFOR
Številčnost sil	<ul style="list-style-type: none"> – od 1996 do jeseni 1999: 31.000, – 1999 prestrukturiranje in zmanjšanje velikosti na približno 23.000 pripadnikov, – zmanjševanje števila pripadnikov se je nadaljevalo v letih 2002 (19000 pripadnikov). <p>Decembra 2003 je Nato potrdil, da se zaradi izboljšanje varnostnih razmer do junija 2004 sile zmanjšajo s približno 12.000 na 7000.</p>	V operaciji »Althea« sodeluje približno 7000 pripadnikov, glede na ugodne varnostne razmere pa je EU 28. 2. 2007 napovedala zmanjševanje števila pripadnikov EUFOR na približno 2500 do junija 2007.
Sodelujoče države	V SFOR so svoje pripadnike prispevale naslednje države članice Nata: Belgija, Islandija, Luksemburg, Kanada, Češka, Danska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Italija, Nizozemska, Norveška, Poljska, Portugalska, Španija, Turčija, Velika Britanija in Združene države Amerike. Države, ki so kot nečlanice Nata sodelovale v SFOR, so: Albanija, Argentina, Avstrija, Bolgarija, Čile, Irska, Maroko, Romunija, Slovaška, Slovenija, Estonija, Finska, Latvija, Litva, Rusija, Slovaška in Švedska, na podlagi posebnega dogovora z Veliko Britanijo Avstralija in Nova Zelandija.	V operaciji »Althea« sodeluje približno 7000 ⁴⁹ vojakov iz držav članic EU (Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Velika Britanija) in nečlanic EU (Albanija, Argentina, Bolgarija, Kanada, Čile, Maroko, Nove Zelandija, Norveška, Švica, Turčija). Povečini gre sicer za vojake, ki so sodelovali že v operaciji zveze Nato.
Poveljniška in organizacijska struktura	<p>Poveljniška struktura:</p> <p>Stabilizacijske sile so imele enotno poveljstvo; gre za operacijo pod vodstvom Nata in pod političnim vodenjem in nadzorom zavezniškega Severnoatlantskega sveta (NAC). Vojaški nadzor nad vsemi silami je v rokah Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR), ki deluje na strateškem nivoju, operativni nivo predstavlja poveljnik AFSOUTH, poveljnik na taktičnem nivoju pa ima sedež v poveljstvu SFOR v Sarajevu.</p> <p>Organizacijska struktura:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poveljstvo v Sarajevu; – večnacionalna brigada Sever (MNB-N) s poveljstvom v Tuzli; – večnacionalna brigada Jugovzhod (MNB-SE) s poveljstvom v Mostarju; 	<p>Poveljniška struktura:</p> <p>Svet EU je sprejel odločitev o napatitvi operacije »Althea«. Politični in varnostni odbor (PSC) izvaja politično kontrolo in strateško vodenje operacije. Vojaški odbor nadzira izvajanje vojaške operacije.</p> <p>Namestnik vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (D-SACEUR) je operativni poveljnik operacije EU »Althea«, in deluje v vrhovnem poveljstvu zavezniških sil v Evropi (SHAPE). V poveljstvu združenih sil v Neaplju (JFC), ki je operativno poveljstvo za Natove misije na Balkanu, deluje t. i. EU Command element. Poveljnik operacije ima sedež v poveljstvu v Sarajevu.</p> <p>Organizacijska struktura:</p> <p>poveljstvu EU v Sarajevu so podrejena regionalna poveljstva večnacionalnih namenskih sil (Multinational Task</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - večnacionalna brigada Severozahod (MNB-NW): s poveljstvom v Banja Luki; - enote na bojišču na različnih lokacijah v Bosni in Hercegovini. - MSU, LOT. 	Force – MNTF) v Tuzli, Mostarju in Banja Luki, poveljstvo integrirane policijske enote (Integrated Police Unit – IPU), enote na bojišču, LOT.
--	---	---

Primerjava številčnosti sil večnacionalnih sil kaže, da je Nato zaradi izboljševanja varnostnih razmer v BiH postopno zmanjševal svoje sile, in sicer od 31.000 v letu 1996 na približno 7000 v juniju 2004. Po prevzemu operacije v BiH je EU zagotovila približno enako število pripadnikov⁵⁰, kot jih je imel konec leta v BiH Nato. Trend zmanjševanja številčnosti svojih sil do junija 2007 je ravno tako zaradi ugodnih varnostnih razmer napovedala tudi EU.

Primerjava sodelujočih držav v silah SFOR in EUFOR kaže, da v obeh operacijah sodelujejo tako države članice (Nata in EU), države nečlanice obeh mednarodnih organizacij in nevtralne države (v SFOR Avstrija, Irska in Švedska, v EUFOR še Finska in Švica). Opaziti je, da se pri prevzemu vodenja operacije seznam sodelujočih držav ni bistveno spremenil. Večina držav, ki je že sodelovala v SFOR, je nadaljevala delo tudi v operaciji pod vodstvom EU, razen Danske, Islandije, Avstrije, Avstralije in ZDA, medtem ko sta se EUFOR na novo pridružile le Irska in Švica. Večina držav tako v SFOR kot v EUFOR je članica obeh mednarodnih organizacij (Nata in EU). Turčija, ki je kot članica Nata sodelovala v silah SFOR, po prevzemu operacije s strani EU, nadaljuje sodelovanje s približno 700 pripadniki.

Primerjava poveljniške strukture sil SFOR in EUFOR kaže, da ima Nato tri nivoje poveljevanja in kontrole, medtem ko ima EU samo dva. EU, ki nima lastnega operativnega poveljstva za vodenje operacij, se v operaciji »Althea« naslanja na Natova poveljstva. V skladu z mehanizmom za sodelovanje med Natom in EU »Berlin plus« ima EU dostop tudi do poveljniških zmogljivostih, kar pomeni, da je namestnik vrhovnega poveljnika za Evropo (DSACEUR) hkrati tudi operativni poveljnik operacije »Althea«. Vojaški nadzor nad vsemi Natovimi silami je v rokah Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR), za poveljevanje in kontrolo na operativnem nivoju pa je bilo pristojno poveljstvo AFSOUTH v Neaplju. Na tem nivoju v JFC deluje EU celica (EU Command

⁵⁰ Največ pripadnikov sta prispevali Nemčija (1100) in Velika Britanija (950), pa tudi Francija, Italija, Nizozemska in Španija (Grevi, Giovanni, Lynch, Dov, Missiroli Antonio: ESDP Operations dostopno prek spletne strani Institute for Security Studies: <http://www.iss.europa.eu/esdp/09-dvl-am.pdf>, 31.01.2007).

Element), ki zagotavlja potrebno usklajevanje, podporo in preglednost operacij Nata v regiji.

Iz analize organizacijske strukture SFOR in EUFOR izhaja, da je tako poveljstvo sil SFOR kot EUFOR v Sarajevu in da gre v obeh primerih za regionalno razdeljenost na tri dele: sever (Tuzla), severozahod (Banja Luka) in jugovzhod (Mostar), znotraj katerih delujejo po ena večnacionalna brigada SFOR (MNB) oziroma večnacionalne namenske sile EUFOR (MNTF). V obeh primerih so poveljstvu podrejene še policijske sile MSU (Nato) oz. IPU (EU) in enote na bojišču ter LOT (The Liaison and Observation Teams).

6.3.4 Primerjalna analiza civilnih vidikov operacije Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

	SFOR	EUFOR
	<p>Celovito uresničevanje civilnih vidikov mirovnega sporazuma je bistven dejavnik pri izgradnji podlage za trajni mir. Tako kot Sile za uresničitev so tudi Stabilizacijske sile ponudile svojo podporo pri izvajanju civilnih nalog, vendar selektivno, zaradi omejenih zmogljivosti.</p> <p>1998 ustanovljene enote MSU (Multinational Specialised Unit) z namenom zagotavljanja podpore lokalnim institucijam, ki skrbijo za javni red in varnost.</p> <p>Izboljšanje varnostnih razmer in vse večja vloga lokalnih oblasti v Bosni in Hercegovini je v letu 2004 omogočila rekonstrukcijo sil SFOR: začetek delovanja t. i. LOT (The Liaison and Observation Team) z namenom biti dostopnejši prebivalstvu in lokalnim oblastem ter tako prispevati k procesu normalizacije v BiH.</p>	<p>Pod vojaškim poveljstvom EUFOR delujejo integrirane policijske enote IPU (Integrated Police Unit) s približno 500 pripadniki, ki so opremljene in usposobljene za izvajanje širokega spektra nalog, povezanih z implementacijo splošnega mirovnega sporazuma: zagotavljanje varnega okolja, zaščita vojaških sil, zbiranje informacij, podpora lokalnim civilnim strukturam in ekipam LOT.</p> <p>Varnostne razmere v BiH zahtevajo nov pristop reševanja problemov oziroma spremembo koncepta operacije. EU je tako na območju operacije angažirala strokovnjake za posamezna področja državne uprave, politična vprašanja in različne humanitarne organizacije. EU vodena operacija je tako dodatek k specifičnemu političnemu angažiranju EU, katerega cilj je približati Bosno in Hercegovino k evropskim integracijam.</p>

Iz primerjave delovanja civilnih aspektov v operacijah Nata in EU je opaziti, da se Nato sicer zaveda pomena celovitega uresničevanja civilnih vidikov mirovnega sporazuma pri izgradnji podlage za trajni mir. V tem okviru so tako Sile za uresničitev kot tudi Stabilizacijske sile ponudile svojo podporo pri izvajanju civilnih nalog, vendar selektivno, zaradi omejenih zmogljivosti. V strukturi SFOR je bila 1998 ustanovljena večnacionalna specializirana enota (MSU), ki je sprva posredovala predvsem v civilnih nemirih in pri

vrnitvi beguncev, proti koncu mandata SFOR pa so bile dejavnosti te enote v skladu s spremenjenimi varnostnimi razmerami bolj povezane z operacijami, ki jih sicer vodijo civilne policijske sile. Njihove naloge je pod vojaškim poveljstvom EUFOR prevzela integrirana policijska enota (IPU). IPU pri zagotavljanju varnega okolja in podpori lokalnim civilnim strukturam tesno sodeluje tudi s civilno policijsko operacijo (EUPM). EU vodena operacija je tako dodatek k specifičnemu političnemu angažiranju EU, katerega cilj je približati Bosno in Hercegovino evropskim integracijam.

6.4 Sklepne ugotovitve primerjalne analize delovanja sil Nata in Evropske unije v Bosni in Hercegovini

S primerjalno analizo delovanja sil Nata (SFOR) in EU (EUFOR) v Bosni in Hercegovini sem prišla do naslednjih sklepov:

1. Varnostne razmere

Na začetku mandata sil SFOR je v BiH obstajala verjetnost eskalacije nasilja večjih razsežnosti med etničnimi skupinami, obstajala je tudi možnost napadov na pripadnike SFOR. Počasi se varnostne razmere vse bolj stabilizirajo, v času delovanja sil EUFOR pa pojavi, kot so organizirani kriminal, tihotapljenje orožja in drog, trgovanje z ljudmi, varnost meja, korupcija v državnih institucijah in brezposelnost lokalnega prebivalstva in neučinkovito gospodarstvo, predstavljajo določeno grožnjo varnosti oziroma spodkopavajo še tako odločna mednarodna prizadevanja za izgradnjo stabilne BiH.

2. Namembnost sil

Obe mednarodni organizaciji (Nato in EU) sta na temelju mandata oziroma pri operaciji EU, potrditve ZN, za uresničevanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma in v okviru VII. poglavja UL ZN v Bosno in Hercegovino napotili vojaški sili (SFOR in EUFOR) z enakim osrednjim mandatom: prispevati k varnemu okolju.

3. Organiziranost sil

Število pripadnikov v silah Nata se je v skladu s ugodnimi varnostnimi razmerami zmanjševalo (od 31.000 do 7000), trend zmanjševanja pa je najavljen tudi v EUFOR (od 7000 do 2500 do junija 2007). Tako v silah SFOR kot EUFOR delujejo članice in nečlanice obeh mednarodnih organizacij ter nevtralne države. Po prevzemu operacije s strani EU in odhoda pripadnikov ZDA ni prišlo do bistvenih sprememb pri državah, udeleženih v operaciji v BiH.

EU se v operaciji »Althea« naslanja na Natovo poveljstvo, kar pomeni, da je v operaciji »Althea« namestnik vrhovnega poveljnika za Evropo (DSACEUR) hkrati tudi operativni poveljnik operacije. Vojaški nadzor nad vsemi Natovimi silami je v rokah Natovega vrhovnega poveljnika zavezniških sil za Evropo (SACEUR).

Pri prevzemu operacije ni prišlo do bistvenih sprememb v organiziranosti sil. Operacija je razdeljena na tri sektorje (Sever, Jugovzhod in Severovzhod).

4. Civilni vidiki

Obe mednarodni organizaciji se zavedata pomena celovitega uresničevanja civilnih vidikov mirovnega sporazuma pri izgradnji podlage za trajni mir. Zaradi omejenih zmogljivosti je bil SFOR pri podpori izvajanja civilnih nalog selektiven, medtem ko je EU vodena operacija dodatek k specifičnemu političnemu angažiranju EU, katerega cilj je približati Bosno in Hercegovino evropskim integracijam. S ciljem oblikovanja stabilne postkonfliktne družbe delujejo v Bosni gospodarski, trgovinski, humanitarni in drugi civilni mehanizmi EU.

Dobre dve leti po prevzemu vojaške operacije v BiH od Nata je EU najavila zmanjševanje števila pripadnikov EUFOR, kar kaže, da je EU na dobri poti k cilju v BiH, ki je prispevati k oblikovanju stabilne države, da bo sposobna delovati brez zunanje pomoči. V ta namen EU poleg »mehkih« mehanizmov, ki jih je običajno uporabljala v svoji zunanji politiki, učinkovito uporablja tudi »trde« mehanizme ter se s tem uveljavlja kot pomemben in kredibilen varnostni dejavnik. Pri tem pa ne gre pozabiti, da je EU operacijo v BiH prevzela od Nata, ki je v devetih letih svojega delovanja dosegel pomembne dosežke pri končanju vojne in izgradnji stabilnega okolja v BiH. Operacija EU v BiH je bila od samega začetka skupen projekt Nata in EU, torej tako v fazi načrtovanja prehoda kot tudi izvajanja same operacije. V njej se EU opira na Natove poveljniške in logistične zmogljivosti ter uporablja od Nata prevzet informacijsko-komunikacijski sistem. Večina baz podatkov in dokumentov, potrebnih za delovanje poveljstva in enot EUFOR (direktive, načrti za delovanje v različnih razmerah, standardni operativni postopki ipd.), je bilo v prvi fazi prevzetih od SFOR, potem pa so se postopoma nadomeščali z novimi oziroma EUFOR. Po besedah majorja Tomaža Radoševiča, ki je bil v času prehoda poveljnik slovenskega kontingenta v BiH (SIKON), so bile v ta namen v poveljstvu EUFOR formirane delovne skupine za vodenje posameznih področij (od J1–J9), v katerih so delovali tudi nekdanji častniki SFOR. Po njegovih izkušnjah je bilo sodelovanje s pripadniki Nata v času prehoda korektno, kljub nekaterim težavam pri izmenjavi zaupnih informacij in podatkov. Za

EUFOR je bila zelo pomembna tudi pridobitev zaupanja lokalnega prebivalstva, pri katerem evropske države zaradi svoje vloge v preteklih dogodkih niso uživale velikega zaupanja. Poleg tega je EU napotila svoje sile v BiH brez uradnega povabila in brez sporazuma o statusu oboroženih sil⁵¹, ki so podlaga za pravila delovanja teh sil.⁵² Major Radošević se spominja obsežne medijske kampanje o prevzemu operacije s strani EU in ceremonije primopredaje, na kateri so bili prisotni visoki predstavniki Nata, EU in državnih organov BiH.

Iz prehoda vodenja operacije s strani Nata na EU so razvidni odnosi komplementarnosti in ne tekmovalnosti ali pa celo medsebojnega izključevanja med organizacijama. EU se želi s svojo do sedaj največjo operacijo izkazati za mednarodnega igralca, ki je pripravljen prevzeti svoj del odgovornosti za varnost na svojem dvorišču. Nato se je s tem razbremenil za delovanje na drugih svetovnih kriznih področjih. V operaciji EU v BiH so medtem za širjenje svojega vpliva dobile priložnost države, ki niso članice Nata, imajo pa velik ekonomski interes v regiji, in države, ki ne sodelujejo v operacijah velike intenzivnosti.

---

⁵¹ SOFA – Status of forces agreement.

⁵² ROE – Rules of Engagement.

7 SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Proces evropske integracije vključuje povezovanje in sodelovanje evropskih držav tudi v okviru skupne zunanje in varnostne politike (SZVP), ki je nastala kot rezultat naporov prilagajanja EU novim izzivom variabilnega mednarodnega varnostnega okolja. Ustanovljena je na podlagi podpisa Pogodbe o EU (PEU) kot drugi steber EU, katerega naloga je zagotavljanje institucionalnega okvira za posvetovanje, oblikovanje skupnih stališč, akcij in strategij držav članic EU. Kljub poudarjanju pomena evropske varnosti in želji po pospeševanju sodelovanja med evropskimi državami na področju varnostne politike z namenom spodbujanja konsenza med njimi, večji solidarnosti in usklajevanju pogledov glede obrambnih vprašanj, je videti, da so prav razlike v stališčih med posameznimi evropskimi državami, ena glavnih ovir za skupni nastop na globalnem prizorišču. To se je pokazalo ob izbruhu krize na Zahodnem Balkanu, ko evropske države kljub ambicioznim deklarativnim načelom niso uspele zgraditi enotnega političnega izhodišča za ukrepanje. Različne zgodovinske izkušnje, geostrateški položaji in interesi, odnosi in celo predsodki evropskih držav so še vedno ovira za enotno nastopanje EU na mednarodnem prizorišču, saj so države članice na področju skupne zunanje in obrambne politike ohranile nacionalno pristojnost. Odzivanje na grožnje sodobnega varnostnega okolja poleg tega zahteva od EU ustrezno institucionalno infrastrukturo in kredibilne zmogljivosti ter sodelovanje med vsemi tremi stebri. Institucionalno diferencirana in segmentirana EU je temu usklajevanju zelo težko kos, pojavili pa so se tudi vzorci tekmovanja znotraj strukture EU. Razhajanja so opazna tudi med visokimi cilji, ki jih imajo članice EU na področju SZVP in EVOP na eni strani, in sredstvi, ki so na voljo oziroma so jih članice pripravljene prispevati za izvajanje sprejetih odločitev. Povečane ambicije se v državah članicah ne izražajo v povečanju obrambnih izdatkov in v oblikovanju zadostnih in ustreznih zmogljivosti za izvajanje Petersberških nalog. Na razvoj in izvajanje EVOP vpliva tudi dvom posameznih relevantnih držav, ta pa je v glavnem povezan z vlogo zveze Nato v evropski varnostni arhitekturi. Vsi naštetih dejavniki ovirajo načrtovani razvoj skupne zunanje in varnostne politike ter posledično oblikovanje in izvajanje in evropske varnostne in obrambne politike kot njenega integralnega dela. Zato lahko v celoti **potrdim hipotezo, da so dolgotrajne priprave EU na prvo večjo vojaško operacijo, ki jo je od zveze Nato prevzela v Bosni in Hercegovini, posledica razhajanj znotraj EU glede oblikovanja in izvajanja evropske varnostne in obrambne politike.**

Kljub omenjenim težavam pri oblikovanju EVOP pa se EU postopoma loteva aktivnosti povezanih z mednarodno varnostjo. Kompleksnost sodobnega varnostnega okolja od EU zahteva, da pri zagotavljanju evropske in mednarodne varnosti sodeluje s številnimi mednarodnimi organizacijami. Pri tem je izjemno pomembno strateško partnerstvo z zvezo Nato, ki je ključnega pomena za evroatlantsko varnost. Nenezadnje EVOP ni v nasprotju s politiko Nata, ampak je z njo združljiva. Zveza Nato je podprla razvoj EVOP, saj je ugotovila, da močnejša evropska vloga na varnostnem področju lahko pripomore tudi k vitalnosti zavezništva v 21. stoletju. V skladu s spremenjenimi varnostno-političnimi okoliščinami v Evropi in globalni mednarodni skupnosti ter novimi viri ogrožanja je Nato v procesu svojega preoblikovanja glavni nalogi (ohranjanje ozemeljske celovitosti, politične neodvisnosti ter kolektivne obrambe svojih članic) dodal nove naloge in cilje. Sposobnost prilagajanja spremenjenim varnostnim okoliščinam je Nato dokazal tudi s posredovanjem na Balkanu, to je v operacijah zunaj 5. člena Severnoatlantske pogodbe in zunaj ozemlja svojih članic (»out-of-area«).

V EU predstavljajo t. i. Petersberške naloge pravno opredeljeni okvir nalog sil pod njenim vodstvom. Iz slednjih so izvzete naloge individualne in kolektivne obrambe držav članic EU, ki so še naprej v pristojnosti nacionalnih držav oziroma zveze Nato na temelju 5. člena, sicer pa pokrivajo zelo široko področje, od humanitarnih nalog do kompleksnejših in robustnejših nalog vzpostavljanja miru. Za izvajanje širokega spektra nalog v operacijah kriznega upravljanja EU se uporabljajo vojaške in civilne zmogljivosti, ki jih prispevajo države članice. Doseganje zastavljenih ciljev na področju civilnih zmogljivosti ni tako problematično kot na področju vojaških zmogljivosti. EVOP je bila sicer razglašena za operativno za opravljanje celotnega spektra Petersberških nalog, vendar so vojaške sile EU, ki jih prostovoljno prispevajo države članice, omejene s pomanjkljivostmi na različnih področjih (poveljevanja in kontrole, pridobivanja obveščevalnih podatkov, zagotavljanja strateškega transporta), ki ovirajo izvajanje najzahtevnejših nalog. Poleg tega so prispevki držav, ki so članice EU in Nata pogosto tudi prispevki, najavljeni za potrebe zavezništva (»double hatting«). Že vojne na območju nekdanje Jugoslavije so opozorile na nezmožnost vojaškega posredovanja evropskih držav ter poudarile neskladnost vojaških zmogljivosti na obeh straneh Atlantika, ki izhaja iz hladne vojne. Specifične strateške zahteve so takrat zahtevale vzpostavitev in vzdrževanje množičnih armad, sposobnih izvajanja bojev kontinentalne narave v splošnem vojaškem spopadu svetovnih razmer. Hkrati je zveza Nato od evropskih članic zahtevala sposobnost izvajanja kolektivne obrambe ter s tem vzpodbudila specializacijo vlog. Medtem ko so evropske države prispevale vojaške enote,

tanke, zračno obrambo, podmorniška in ostala obrambna sredstva za statično obrambo »domačega« ozemlja, so Američani zagotavljali poveljniške sisteme, satelite za pridobivanje obveščevalnih podatkov ipd. Zaradi strukturne neustreznosti oboroženih sil članic EU je njihova uporabnost za celotni spekter nalog kriznega upravljanja dokaj nizka. Za izboljšanje in dopolnjevanje evropskih zmogljivosti in usklajen razvoj vojaških zmogljivosti obeh organizacij se s delovanjem skupine o zmogljivostih EU-Nato (EU-Nato Capability Group) zavzema tudi zavezništvo. EU in Nato sta sprejeli tudi več drugih sporazumov in oblikovali nekaj mehanizmov, v okviru katerih poteka medorganizacijsko sodelovanje. Med njimi je zlasti pomemben paket dokumentov oziroma mehanizmov z imenom »Berlin plus«, ki je omogočil EU, da je ob podpori zveze Nato prevzel vodenje prvih dveh operacij na Zahodnem Balkanu. Po pozitivnih izkušnjah iz prve vojaške operacije EU, ki je bila izvedena v Makedoniji (»Concordia«), sta EU in Nato sprejela skupno strategijo do Zahodnega Balkana. V tem strateškem dokumentu sta organizaciji ugotovili, da imata skupno vizijo prihodnosti Zahodnega Balkana. Ta vizija se nanaša na stabilnost tega prostora, ki temelji na gospodarski odprtosti, demokratičnih političnih sistemih, kar vodi k približevanju EU in Natu. Ugotovili sta, da je bilo strateško partnerstvo med organizacijama in sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami ključno za konec konfliktov in stabiliziranje celotne regije. Okvirno sta določili delitev dela v regiji in temeljna področja za skupno prispevanje.

Po prvi policijski operaciji v Bosni in Hercegovini, ki jo je EU v letu 2003 prevzela od ZN, in prvi manjši vojaški operaciji, ki jo je EU istega leta prevzela od zveze Nato v Makedoniji, je EU decembra 2004 od Nata prevzela vodenje do zdaj največje vojaške operacije »Althea« v Bosni in Hercegovini. Pred napotitvijo sil EUFOR v BiH so se nekateri opazovalci spraševali o upravičenosti te odločitve. Po eni strani so trdili, da želi Washington zmanjšati obveznosti na Balkanu, po drugi strani pa, da Bosno in Hercegovino uporabljajo kot poskusni poligon za EVOP, in to v času, ko Evropska unija ni pripravljena na tako velik podvig, neuspeh pa bi spodkopal stabilnost na Balkanu ter načel podporo EVOP. Mnogi prebivalci Bosne in Hercegovine so nakazali, da bi jim bilo ljubše, če bi SFOR ostal v njihovi državi, saj zaradi občutka šibkosti Evrope med vojno v letih 1992–1995 ne zaupajo EU, da ohrani trdno vojaško držo, kadar je to potrebno. Tako razmišljanje je razumljivo, vendar ni upravičeno glede na trajno zavezo tako Nata kot Washingtona do Bosne in Hercegovine in napredek, ki ga je Evropska unija v zadnjih letih dosegla pri razvoju verodostojne vojaške razsežnosti – pri strukturah in zmogljivostih (Tolmačenje Carigrada: Svitanje nove varnostne dobe, <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/>

slovene/art3.html, 5.1.2007). Zagotovila je zadostno število sil za izvajanje robustnega mandata v okviru VII. poglavja UL ZN, vendar pa delujejo v BiH pod vodstvom EU v glavnem iste sile kot pod vodstvom zveze Nato. EU je operacijo prevzela v času, ko je Nato ugotovil, da je s svojo prisotnostjo in z delovanjem svojih sil prispeval k stabiliziranju razmer in varnosti na območju Bosne in Hercegovine ter sprejel odločitev, da sicer konča operacijo »Joint Forge«, vendar ostane prisoten v BiH. Operacija »Althea« je bila pripravljena v tesnem sodelovanju z Natom in se tako kot operacija »Concordia« v Makedoniji izvaja v okviru dogovorov »Berlin-plus«, po katerih ima EU dostop do Natovih sredstev in zmogljivosti. Po drugi strani pa EU z najavljenim zmanjševanjem sil v BiH dokazuje, da se razmere v državi normalizirajo in da je s koherentnim angažiranjem uspešna pri doseganju cilja približevanja BiH evropskim integracijskim procesom. V skladu z naštetim izvedeno **hipotezo, da je operacija EU »Althea« v Bosni in Hercegovini uspešna zaradi podpore Nata, lahko le delno potrdim.**

Kljub sodelovanju med EU in Natom na različnih ravneh, področjih in operacijah napetosti med organizacijama ostajajo. Večina držav članic EU je hkrati članica zveze Nato, vendar pa so članice razdeljene v svojih predstavah o tem, kaj naj bi bila odgovornost posamezne organizacije. Podobno kot Nato širi EU svoje aktivnosti na področju EVOP z Balkana oziroma evropskega kontinenta. Jasna določitev in delitev nalog med organizacijama je zato nujna tako na političnem kot na operativnem nivoju, saj bi preprečila podvajanje zmogljivosti in izvajanje nalog obeh organizacij na terenu, hkrati pa preprečila nerazumevanje namena posamezne organizacije pri lokalnem prebivalstvu. Pri tem je sodelovanje obeh organizacij treba razumeti kot kompleksen politični proces, saj se obe organizaciji želita izkazati kot primarni zagotoviteljici varnosti. Izkušnje skupnega delovanja EU in Nata v obeh vojaških operacijah na Zahodnem Balkanu so že odkrile nekatere pomanjkljivosti in težave, s katerimi sta se organizaciji soočili pri usklajevanju načrtovalnih aktivnosti, določanju pravnega statusa sil EU, izmenjavi obveščevalnih podatkov med EU in Natom, poveljevanju in kontroli, uporabi rezervnih sil ipd. Po drugi strani pa nekateri avtorji, npr. James Dobbins⁵³, poudarjajo pozitivne dosežke EU na področju varnosti in obrambe ter sodelovanja med EU in Natom. Avtor navaja, da ima EU vitkejšo vojaško in politično strukturo, delno tudi zato, ker se lahko odloči, tako kot v

---

⁵³ James Dobbins je direktor Mednarodnega centra za varnostno in obrambno politiko pri korporaciji RAND in nekdanji ameriški veleposlanik pri Evropski skupnosti, pomočnik ministra za zunanje zadeve za Evropo in posebni odposlanec za Afganistan, BiH, Haiti, Kosovo in Somalijo.

operacijah v Makedoniji in Bosni in Hercegovini, da za pomoč pri načrtovanju in drugih štabnih nalogah zaprosi Nato. Hkrati poudarja, da ima EU na voljo širok spekter civilnih sredstev, ki so bistvenega pomena za vsako operacijo izgradnje države. Skoraj desetletje je bila pozornost osredotočena na opredelitev načinov Natove pomoči EU pri načrtovanju in izvajanju vojaških operacij, zdaj pa je po mnenju avtorja napočil čas, da se vprašamo, kaj lahko EU ponudi Natu (Dobbins 2005). Čeprav si EU in Nato delita skupne strateške interese in močno strateško partnerstvo med organizacijama ni vprašljivo, je v skladu s skupnimi varnostnimi izzivi treba ponovno opredeliti obstoječe varnostno razmerje med organizacijama. Izvedeno **hipotezo, da izkušnje delovanja in sodelovanja med Natom in EU v operacijah na Zahodnem Balkanu odpirajo nove perspektive odnosov med organizacijama, lahko v celoti potrdim.**

Zahodni Balkan je območje, kjer se je po koncu hladne vojne pokazala nemoč takratne porajajoče se nove svetovne ureditve in neprimernosti njenih sredstev za hitro reševanje kriz. Po poldrugem desetletju od nastanka krize in naporih, ki jih mednarodne organizacije vlagajo v varnost in stabilnost tega območja, so se pokazale bistvene prednosti in šibkosti posameznih organizacij. Slednje so osnova za njihovo preoblikovanje v skladu z novimi varnostnimi izzivi in za ugotovitev, da je sodelovanje in dopolnjevanje med organizacijami ključnega pomena za zagotavljanje evropske in svetovne varnosti. Izkušnje kažejo, da današnji izzivi na področju mednarodne varnosti zahtevajo celovit pristop mednarodne skupnosti, ki obsega izvajanje tako vojaških kot civilnih ukrepov. Nato je tista varnostna organizacija, ki je v strokovno načrtovane in podprte operacije sposobna napotiti dobro opremljene enote pod poveljstvom, ki je bilo prvotno zasnovano za poveljevanje milijonskim zahodnim vojskam. Hkrati se je Nato v primeru kosovskega konflikta uspel dogovoriti o posredovanju tudi brez mandata Združenih narodov, medtem ko se Združenim narodom, ki imajo sicer najraznovrstnejše izkušnje, najširšo priznano legitimnost in največjo formalno avtoriteto, niti po več kot letu bojev na Kosovu in neuspešnim diplomatskim prizadevanjem ni uspelo odzvati. Na osnovi robustnega mandata OZN, Nato s svojimi vojaškimi silami še vedno ostaja primarni garant za zagotavljanje varnosti v regiji. Kot odziv na neuspeh pri preprečevanju in reševanju krize in vojn v nekdanji Jugoslaviji pa je tudi EU v zadnjih letih dosegla napredek pri razvoju zmogljivosti in struktur ter je na tem območju leta 2003 začela izvajati operacije kriznega upravljanja. Kljub nedvomnim uspehom, ki jih EU dosega predvsem s svojim »mehkim« pristopom v operacijah na Zahodnem Balkanu in tudi zunaj evropskega kontinenta, pa morajo vse

članice EU pospešiti posodabljanje svojih vojaških zmogljivosti v mobilne in prožne oborožene sile. Pomanjkanje ustreznih zmogljivosti lahko resno omeji manevrski prostor avtonomnega delovanja EU ali učinkovitega sodelovanja z Natom in drugimi mednarodnimi organizacijami ter ogrozi kredibilnost EU pri poslabšanju stanja v operacijah, kjer že sodeluje s svojimi zmogljivostmi. Ambiciozne načrte, da postane globalni varnostni igralec, mora EU torej podpreti z večjim vlaganjem v vojaške zmogljivosti, z večjim zaupanjem članic v povezavo in s preoblikovanjem obstoječih institucij v učinkovit in pregleden aparat za zunanjo in varnostno politiko.

8 LITERATURA

8.1 Monografske publikacije in zborniki

1. Andreani, Gilles, Bertram, Christoph in Grant Charles (2001): Europe s military revolution, London: Centre for European reform.
2. Arah, Metka (1995): Evropska unija – vizija političnega združevanja. Ljubljana: Arah consulting.
3. Haček, Miro in Zajc, Drago (ur.) (2005): Slovenija v EU: Zmožnosti in priložnosti. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Howorth, Jolyon in Keeler T.S., John (2003): Defending Europe, The EU, Nato and the Quest for European Autonomy, New York: Palgrave Macmillan.
5. Jelušič, Ljubica (ur.) (2005): Mirovne operacije in vloga Slovenije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Malešič, Marjan (ur.) (2006): Varnost v postmoderni družbi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Maslo, Andrej (2005): Operacije vojaškega in civilnega upravljanja Evropske unije. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Priročnik o zvezi Nato (2001). NATO, Office of Information and Press.
9. Vukadinović, Radovan (2002): Varnost v Jugovzhodni Evropi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
10. Priročnik za sodelovanje slovenskih vladnih predstavnikov v postopkih odločanja v EU (2005). Ljubljana: Služba Vlade RS za evropske zadeve.

Formatted: Bullets and Numbering

8.2 Poglavlja iz zbornikov, znanstvenih in strokovnih revij ter časopisov

1. D.S. (2007): EU prevzema večjo odgovornost za Kosovo, Bruseljski popravni izpit. Delo, 3.2.2007.
2. Garb, Maja in Kristina Ober (2005): Evropska unija in mirovne operacije. V Miro Haček in Drago Zajc (ur.) Slovenija v EU: Zmožnosti in priložnosti, 487-502. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
3. Grizold, Anton (2007): Oblikovanje skupne evropske obrambe (737-778). V Ferfila, Bogomil (ur.): Zbornik o Evropski uniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Formatted: Bullets and Numbering

4. Isenberg, Alan (2002): Evropa: partner ali pritlikavec. Delo, 13.2.2002.
5. Jazbec, Milan (2004): Evropska varnostna strategija. Revija Obramba, maj 2004, letnik 36, 6-7.
6. Jazbec, Milan (2006): Razvoj Evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) in vloga ter možnosti Slovenije. Bilten Slovenske vojske, september 2006-8/št. 2.
7. Kocbek, Andrej (2006a): Varnostna strategija Evropske unije in nacionalna varnostna strategija Združenih držav Amerike – strategiji globalnega sistema varnosti 21. stoletja (prvi del), Bilten SV, april 2006-8/št. 1.
8. Kocbek, Andrej (2006b): Varnostna strategija Evropske unije in nacionalna varnostna strategija Združenih držav Amerike – strategiji globalnega sistema varnosti 21. stoletja (drugi del), Bilten SV, september 2006-8/št. 2.
9. Ober, Kristina (2003), Mirovne operacije. Informativno vojaškostrokovno glasilo MORS: Slovenska vojska, 11. julij 2003.
10. Ortega, Martin (2005): Petersberg tasks, and missions for the EU military forces. <http://www.iss-eu.org/esdp>, (18.1.2007).
11. Obveščevalni bilten Slovenske vojske (1997): Obveščevalna priprava SFOR. Ljubljana.
12. Obveščevalni bilten Slovenske vojske (2004): Obveščevalna priprava ALTHEA. Ljubljana.
13. Pezelj, Janez (ur). (2003): Prihodnost Evropske unije - Zbornik. Ljubljana: Državni zbor RS.
14. Vidmajer, Saša (2007): Jacques Santer, bivši predsednik evropske komisije: »Evropsko združevanje je bilo proces. Zdaj potrebujemo dokončnost«. Sobotna priloga. Delo, 24. marca 2007.
15. Žerjavč, Peter (2007): Evropa, kam? Sobotna priloga. Delo, 24. marca 2007.

8.3 Dokumenti

1. Council Joint Action 2004/570/CFSP of 12 July 2004. http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2004/l_252/l_25220040728en00100014.pdf, (18.1.2007).

2. Consolidated version of the Treaty on European Union, 24.12.2002 O.J. (C 325)5. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/ce321/ce32120061229en00010331.pdf>, (21.1.2007).
3. Pogodba o Evropski uniji, XVI/SL. http://www.gov.si/svy/stran/pravna_redakcija/16-sl.pdf, (6.1.2007).
4. Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (ReSNV). Ur.l. RS, št. 56-2957/2001.
5. Srednjeročni obrambni program 2007-2012, MORS št.: 803-2/2006-58, 27.11.2006.
6. Western European union: Petersberg Declaration <http://www.weu.int/documents/920619peten.pdf>, (12.1.2007).

Formatted: Bullets and Numbering

8.4 Splet

1. Arah, Metka (1995): Skupna Evropska zunanja in varnostna politika. <http://www.spekteronline.net/clanek.asp?id=1138>, (12.1.2007).
2. Bebler, Anton (2000): EU ne bo vojaška velesila. <http://www.evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-19-03/>, (8.1.2007).
3. Dobbins, James (2005): Natova vloga pri izgradnji države. <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/slovene/art1.html> (12.1.2007).
4. Grevi, Giovanni, Lynch Dov, Missiroli Antonio: ESDP Operations. Institute for Security Studies. <http://www.iss.europa.eu/esdp/09-dvl-am.pdf>, (31.01.2007).
5. Heine, Jean-Yves (2005): Nato in izgradnja držav – Preoblikovana EVOP. <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue2/slovene/contents.html>, (3.3.2007).
6. ESDP, Geneva Centre of Security Policy. <http://www.esdp-course.ethz.ch/content/toc>, (31.1.2007).
7. EU-Nato Relations, Defence-Europe.org. <http://www.wsibrussels.org>, (3.4.2007).
8. EU prevzela vodenje operacije v BiH. http://www.slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_eufor.htm, (13.4.2007).
9. Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP). <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=86>, (26.01.2007).
10. Lindstrom, Gustav (2007): The Headline goal. <http://www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf>, (3.1.2007).

Formatted: Bullets and Numbering

11. Matthiesen, Peter H. (2004): EUFOR follows SFOR – risk or chance for Europe?, South-East Europe Review 4/2004, S.107-110. <http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid>, (8.2.2007).
12. MZZ, Stabilizacijski in asociacijski proces za države JVE. <http://www.mzz.gov.si/index.php>, (5.4.2007).
13. Nato after Riga. http://www.nato.int/docu/nato_after_riga/nato_after_riga_en.pdf, (13.4.2007).
14. Operacija kriznega odzivanja Joint Enterprise na Kosovu. http://slovenskavojska.si/poklicna/misije/misije_kfor.htm, (13.4.2007).
15. Ponsard Lionel (2004): Svitanje nove varnostne dobe. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/slovene/art3.html>, (22.2.2007).
16. Republika Slovenija – Državni zbor. <http://www.dz-rs.si>, (5.4.2007).
17. Rusija za misijo ZN na Kosovu. Delo.si. http://www.delo.si/index.php?sv_path=41,396,202832, (13.4.2007).
18. Rutten, Maartje (May 2001): From St. Malo to Nice. European defence: core documents. Chaillot Papers 47. Paris: Institute for Security Studies, Western European Union. <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai47e.pdf>, (22.1.2007).
19. Rutten, Maartje (April 2002): From Nice to Laeken. European defence: core documents. Chaillot Papers 51, Volume II. Paris: Institute for Security Studies, Western European Union. <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai51e.pdf>, (22.1.2007).
20. Serry, Robert, Bennet, Christopher (2004): Naprej po začrtani poti. <http://www.nato.int/docu/review/2004/issue4/slovene/art3.html>, (24.2.2007).
21. Skupna zunanja in varnostna politika. <http://www.mzz.gov.si/index.php?id=87>, (26.01.2007).
22. Svet EU. <http://consilium.europa.eu>, (13.2.2007).
23. Svet EU. http://europa.eu/institutions/inst/council/index_sl.htm, (22.1.2007).
24. Vloga EU v preprečevanju konfliktov. Informativno gradivo. <http://www.futureofeuropa.eu/parl.europa.eu/future/webdav/site/event2/shared/import/Home/BackgroundNote3/PreventionSL.pdf>, (5.2.2007).
25. WEU: History of WEU - Treaty of Economic, Social, and Cultural Collaboration and Collective Self-defense Brussels, Treaty, March 17, 1948. <http://www.weu.int/History.htm>, (8.1.2007).

Formatted: Bullets and Numbering